

20974

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ĞAZĀ - NĀME - İ CEZZĀR ĞAZĪ EL - HACĪ AHMED PAŞA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yöneten
Prof. Dr. Ahmet UĞUR

Hazırlayan
Osman KOÇ

Kayseri - 1992

Ö N S Ö Z

Tarih'in , ilim olarak ortaya çıkışından beri, çok değişik tarzda tarifleri yapılmıştır. Bu tariflerle, farklı açılardan izahlar yapılmaya çalışıldığı bir gerçektir.

Yalın bir ifade ile söylemek gerekirse tarih, beşerî olayları sebep-sonuç münasebetleri içinde inceleyen bir ilim dalıdır. Konusunu'da daima "tarihî olaylar " teşkil eder. Bu olaylar, bir anda gelip geçen hadiseler olmayıp, insan toplulukları arasında, zamanla kayıtlı olmayan ve uzun zaman tesirleri görülen olaylardır.

Tarihî olayların akışına yön veren, fertler veya toplumlardır. İnsanoğlunun en başta gelen vasfı, akıl, fikir, muhakeme ve idrak gibi melekelerle sahip oluşudur. Yani insan önce düşünür, sonra yapar. Görülen odur'ki, düşünce'nin daima işten önce geldiğidir. Bu bakımdan tarihî hadiselerin temelinde manevî değerler yatmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca sayısız misalleri görülen, hürriyet mücadeleleri, istiklâl ve inanç uğru na yapılan cihatlar hep bunun delilleridir.

Tarihimizde'de, hep aynı düşüncelerden doğan hareketlere rastlarız. Ecdadımız, hürriyet ve istiklâllerine her şeyden öncelik vermiştir. Ayrıca inancı'nın gereği olan bu değerleri, asla yere düşürmemişlerdir.

Tarihimizin altın sahifelerini süsleyen ve gurûrumuz olan bu olayları kaleme alan, eşsiz belge ve yazmalarımızı, neslimizin istifadesine sunmanın en büyük hizmet olacağı kanaatindeyim.

İşte bu düşünceden hareketle, tarihimizin safhalarından bir kesit olan ve III. Selim devri Osmanlı-Fransız münasebetleri çerçevesinde yerini alan, Napolyon Bonapart'ın Mısır seferi, Akkâ Kalesi müdâfîi dirâyetli kumandan Cezzar Ahmet Paşa'nın ve bir avuç Türk yiğidinin destanlaşan gazâlarını konu edindim.

Eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi bölümünde 4910 numarada kayıtlıdır. Yazarı belli olmadığı için, yaptığımız bütün araştırmalara rağmen başka bir nüshasına rastlayamadık. Eserin tanıtımı ile ilgili bölümde de ifadeye çalıştığımız gibi eseri, Resmî Mustafa Efendi namında bir müellifin yazdığı sonucuna vardık.

Bu çalışmamızla, eseri araştırmacıların istifadesine sunduk. Konunun daha iyi anlaşılmasını temin için, eseri üç ana bölümde inceledik.

Birinci bölümde, Gazâ-nâme'nin tanıtımı ve tahlili, ikinci bölümde, Gazâ-nâme'de geçen olayların özeti, Üçüncü bölümde ise, Gazâ-nâme'nin transkripsiyonlu metnine yer verdik.

Eser üzerindeki çalışmamızda şu şekilde bir yol izledik.

a) Eserin transkripsiyonunu yaparken, İslâm Ansiklopedisinde kullanılan alfabeyi esas aldık.

b) Metinde geçen dua cümlelerinin altını çizerek mânâlarını verdik.

c) Metin içinde geçen ayetlerin altını çizerek, dipnotta meâllerini verdik ve yerlerini (K.K...../.....) şeklinde gösterdik. Bunlardan ilki sûre numarasını, ikincisi ayet numarasını göstermektedir.

d) Genelde metnin aslına sadık kalmaya çalıştık. Ancak, bazı durumlarda eserin transkribesini yaparken hatalı yazılan kelimenin doğrusunu dipnotta gösterdik.

e) Hicrî tarihlerin mîlâdi karşılıklarını parantez içinde gösterdik.

f) Eserde geçen ve özel isimlere birleşen ekleri ayırdık. Mısır'a, Paşa'nın vb. gibi.

g) Okunuşunda tereddüte düştüğümüz bazı kelimeler'in orjinal metnini aynen yazdık.

h) Şemsiyye harflerine lâm-ı ta'rifleri idğamla bağladık.

III. Selim devrine ait olan bu "Gazâ-nâme-i Cezzâr Gâzi Ahmet Paşa" isimli eseri, araştırmacıların hizmetine sunmak için elimizden gelen gayreti göstermeye çalıştık. Eser'in ortaya çıkmasına vesîle olan ve çoğu zaman çalışmalarımın seyrini ta'kip ederek, kıymetli mesâîlerini benden esirgemeyen, tez danışmanım değerli hocam, sayın Prof.Dr. Ahmet UĞUR Bey'e, yine her fırsatta yardım ve alâkasını gördüğüm kıymetli arkadaşım Necati Avcı'ya ve diğer meslektaşlarıma kalbî teşekkürlerimi borç bilirim.

Osman KOÇ

K I S A L T M A L A R

A.g.e	: Adı geçen eser.
A.g.m	: Adı geçen makale.
A.Ü	: Ankara Üniversitesi.
Bak	: Bakınız.
Bas	: Bas.
Çev	: Çeviren.
Fak	: Fakülte.
H	: Hicrî.
İ.F.	: İlahiyat Fakültesi.
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi.
İst	: İstanbul.
Ktb	: Kitaplık.
K.K.	: Kur'an-ı Kerim.
Kütüp	: Kütüphane.
M.	: Milâdi.
M.E.B.	: Milli Eğitim Basımevi.
n.	: Not.
Osm.Mlf.	: Osmanlı Müellifleri.
Ö.	: Ölümü.
Pş.	: Paşa.
S.	: Sayfa.
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu.
Vb.	: Ve benzeri.
Vd:	: Ve devamı.
Vr.	: Varak.
Yaz:	: Yazmalar.

 TRANSKRIPSIYON ALFABESI

ا	: A	م	: M
ب	: B	ن	: N
پ	: P	و	: V
ت	: T	ه	: H
ث	: S	ی	: Y
ج	: C	د	: D
چ	: Ç	ذ	: Z
ح	: H	ر	: R
خ	: H	ز	: Z
د	: D	ژ	: J
ذ	: Z	س	: S
ر	: R	ش	: S
ز	: Z	س	: S
ژ	: J	ش	: S
س	: S	ط	: Z
ش	: S	ظ	: T
ط	: Z	ع	: Ç
ظ	: T	غ	: G
ع	: Ç	ف	: F
غ	: G	ق	: K
ف	: F	ک	: K
ق	: K	گ	: G
ک	: K	ل	: L
گ	: G		
ل	: L		

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR.....	VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

A - Gazâ-nâme'nin Tanıtımı ve Tahlili :

1- Müellifi.....	18
2- Yazma Nüsha'nın Tanıtımı.....	18
3- Türü.....	20
4- Dil Üslûbu.....	21
5- Tarihi Kaynak Olarak Değeri.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

Gazâ-nâme'nin Özeti.....	
1- İskenderiye ve Mısır'ın Zaptı.....	27
2- Mısır Halkı'nın Fransızlara Karşı Direnişi.	29
3- ARIŞ ve GAZZE 'nin Zaptı.....	30
4- YABA Kalesi'nin Zaptı.....	31
5- AKKÂ Muhasarası ve Harpleri.....	32
6- Fransızların AKKA'dan Mısır'a Dönüşü.....	41
7- Napolyon'un Fransa'ya Dönüşü.....	42
8- Muharebe'nin Sonuçları.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gazâ-nâme'nin Transkripsiyonlu Metni.....	45
Lügatçe	81
Bibliyografya	101
Orjinal Metinden Örnekler	104

G İ R İ Ő

Dünya tarihinde tanınmış büyük ve cihanşümül devletler arasında, Osmanlı Devleti, geniş hakimiyeti ve ömrünün uzunluğu bakımından müstesna bir yer tutar. 1300'e doğru çok mütevazî bir asıldan doğduğu halde, cihanşümül hakimiyet fikrinden ilham aldıktan bir asır sonra, eski dünya'nın üç kıtasında (Avrupa, Asya ve Afrika'da) geniş ülkeler kaplayarak, bu fikri kuvveden fiile bütün haşmetiyle çıkaran Kanunî (M. 1520 - 1566) ile şehâmetinin zirvesini yaşarken (1) Fransa, Avrupa'nın en kuvvetli devletleri arasında ön sırayı almakta idi. Bu dönemde, Avrupada kudretli diğer bir devlet'de, Almanya İmparatorluğu idi.

Osmanlı -Fransız münasebetlerini, tarihi seyir itibariyle öğrenebilmek için, 15. yy'ın başlarına gitmemiz icab eder.

1515 yılında 1. Fransuva Fransa kralı olmuştu. Almanya imparatorluğuna da adaylığını koyunca, Fransa ile Almanya arasındaki rekabet şiddetlenir. Şarlken 1519 da Almanya imparatoru seçilince, 1. Fransuva'ya harp ilan etti. Sonunda 1525 te 1. Fransuva Şarlken'e esir düştü. Fransada o zamanlar kral nâibi olan annesi, oğlu'nun ve Fransa'nın geleceğinin kurtarılması amacıyla, Kanunî Sultan Süleyman'a bir mektup yazdı. (2) Kanunî, bu mektuba verdiği anlamlı cevapla, gereken yardım yapılacağını va'detti. Hemen o yıl 1526 da Mohaç Seferine çıktı. Bu sırada Macarlar'ın başında Kral II. Layoş bulunuyordu. Macaristan, Osmanlı ordusu'nun taarruzuna uğrayınca Şarlken, Fransa'ya karşı ileri sürdüğü ağır şartları hafifleterek barış yapmak zorunda kaldı. (1529). Madrit Muâhedesini imzalayıp 1. Fransuva'yı serbest bıraktı.

(1) Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, Çeviren, Fahriye Arık, Şirket-i Mürebbiye Basımevi, İstanbul, 1947, s.6

(2) Ahmet Uğur, Prof. Dr. İslam Tarihi Ders Notları, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1985, s. 24

Fransuva,Pavi'de esir düşmeden bir müddet önce 1517 de Şarlken'e Osmanlı Devleti'nin taksimini teklif etmiş,hatta bu gaye ile Macar ve Leh krallarına elçi göndermişken,şimdi ondan medet umuyordu.(3)

Osmanlı Devlet anlayışındaki "Nizâm-ı Âlem " fikri'nin ana tema olmasının gereği, Kanunî Sultan Süleyman,Mohaç Meydan Muharebesi'nden sonra,Birinci Viyana Muhasarası(27 Eylül 1529) ve Alman Seferi(1532) ni yaparak,Fransa'nın üzerindeki Alman baskısı'nın azalmasını böylece sağlamış oluyordu.(4)

Osmanlı sultanı Kanunî,dirayetli ve ferasetli hükümdarlığı sayesinde,aynı zamanda devletin geleceği açısından Avrupada o zamanlar henüz yayılmaya başlayan,Protestan Mezhebini korumak suretiyle,Hıristiyanlar arasında ayrılık husûle getirmek için,Orta Avrupada propaganda yaptırıyor ve Protestan Mezhebi'nin gelişmesine çalışıyordu.(5)

Osmanlı'ya minnet borcu olan 1.Fransuva,Avrupadaki koyu taassup yüzünden,açıktan Kanunî ile bir ittifak yapması mümkün olamazdı.Buna rağmen esaretten kurtulunca Şarlken'e verdiği sözleri hiçe sayarak,Kanunî ile gizlice anlaştı.(6)

Kanunî'nin İrâkeyn Seferi sırasında,Osmanlı - Fransız münasebetleri daha sıkı bir hale geldi. Fransa elçisi Fore, şubat 1535'te Osmanlı Devleti ile bir anlaşma imzaladı. O zaman bunun bir ittifak anlaşması olduğu sanılmıştı. Oysaki hukûkî ve cezai hükümleri kapsayan bir dostluk ve ticaret anlaşması olup,kapitülasyon ismi ile şöhret kazanmıştır. Bu kapitülasyonlar,iki müsavi devlet'in karşılıklı taahhütleri şeklinden ziyade,kudretli Türk Sultanı'nın,himayesindeki zayıf Fransa kralına,bir hatt-ı hümayûn ile tek taraflı olarak lütuflarından ibarettir.

(3) Ahmet Uğur,Prof.Dr. a.g.e s.24,Ayrıca Bak: Zuhuri Danışman,Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,Yeni Matbaa,İstanbul,1965,c.6,s.49-59

(4) Bak: Z.Danışman,a.g.e. s.266-268.

(5) Bak: Z.Danışman,a.g.e. s. 95-96.

(6) Doğuşundan Günümüze İslam Tarihi,c.10,s.369, Geniş bilgi için,Bak :M.Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I",İ.A, X, 106-107.

Fakat sonraları , Osmanlı Devleti'nin kuvvetten düştüğü yıllarda, sade Fransa değil, diğer bir kısım Avrupa devletleri de buna benzer imtiyazlar alarak, Osmanlı Devleti'nin zararına kullanmışlardır. Yani ilk defasında bir sadaka olarak verilen ticarî ve siyâsî imtiyazlar, sonradan Osmanlı Devleti'nin mecburiyeti olarak tefsir ve tatbik olunmaya başlamıştır.(7)

Bu anlaşma hükümleri, özet olarak aşağıdaki şartları kapsıyordu : " İki hükümdar (Kanunî ve I.Fransuva) hayatları süresince barışı ve samimi ilişkileri sürdürecektlerdi. Her iki devletin uyrukları, her iki memlekette yasak mallar dışında her türlü malı alıp satabilecekler ve kendi uyruğu'nun verdiği vergiden daha fazla vergi vermeyeceklerdi. Serbestçe dolasabileceklerdi. Fransızlar arasındaki anlaşmazlıkları kendi elçilik ve konsolosluk memurları halledecekler, Osmanlı kadıları'nın verdiği hükümler geçerli sayılmayacaktı. Bir Fransız ile Osmanlı arasındaki anlaşmazlıkta, Fransız'ın el yazısı ile bir senedi ve kadı hücceti Osmanlılar'ın elinde bulunmazsa, Fransız celp, ta'ciz ve muhakeme edilmeyecekti. Kadılar ve Subaşılar, Fransız tercümanı olmadan, bir Fransızı sorguya çekmeyeceklerdi. Fransızlar, cezâî kanun maddesiyle kadılar ve adliye memurları önüne çıkarılmayacak ve bu gibiler İstanbul'da Bâb-ı Âliye, diğer yerlerde en büyük mülkiye âmiri huzuruna gönderilecekti. Dini konularda hiçbir zorlama yapılmayacaktı. Fransız gemilerindeki şahıslar anğaryada kullanılmayacak, bu gemilerdeki silah, mühimmat vesair esya müsadere edilmeyecekti. Borç alan Fransız savuşursa, yakınlarına ve konsololuğa baskı yapılmayacak, o Fransız Fransada ise kanunlarına göre celbedilerek borcu ödettirilecekti. İki devlet uyrukları, köle olarak alınıp satılmayacak, serbes bırakılacaktı. Korsanlarla her iki devlet birlikte mücadele edecekti. Harp gemileri birbirlerini selamlıyacaklar, eğer taarruz edilirse hasar ödettirilecekti. Osmanlı ülkesinde on yıl oturan bir Fransız, her türlü resim ve vergiden ve diğer yükümlülüklerden kurtulacaktı. Papa, İngiltere, İskoçya, ve Fransanın'da dostu olduğundan isterlerse bu anlaşmaya katılacaklardı." (8)

(7) Bak: Z.Danışman, aynı eser, s.113.

(8) M.Tayyib Gökbilgin, " Süleyman I", İ.A., 11, 118-119.

Osmanlı sultanları'nın yirmidördüncüsü I. Mahmut (1730 - 1754) saltanatı yılları idi. 1733'te Avrupada çıkan bunalım yüzünden başlayan Avusturya - Fransa harbi üzerine Fransızlar, yine Osmanlı Devletine yanaşmış, Avusturya'nın müttefiki olan Rusya'ya, Osmanlı Devleti'nin harp ilan etmesini istemişti. Ancak ne varki, Osmanlı Ordusu, İran harpleri yüzünden çok yorgun düşmüş (9) ve hazinesi boşalmış olduğundan harbe taraftar olmamış, aynı zamanda Fransızlara da güvenememişti.

Sonunda Ruslar da , Kırım Hanı'nın Kabartay arazisine tecavüzü bahanesiyle, Osmanlı ülkesine saldırarak 1736 da barışı bozmuşlardı. Avusturyalılar da güya barış arabulucusu görünümüyle Osmanlıları oyaladıktan ve Osmanlı ordusu'nun harbe hazırlanmasını geciktirdikten sonra Osmanlı'ya harp ilan etmişlerdi. (10)

Fransa'nın kadim siyasetini, Akdeniz hakimiyeti oluşturuyordu. Bu sebeple Ruslar'ın Karadenize ve ilerde de Akdenize inerek ülkesinin menfaatlerine zarar verebileceğini düşündüğünden, Avrupada bir takım diplomatik faaliyetlere girişerek sonunda Avusturya ile Viyana anlaşmasını imzalamıştı.

Avusturya ve Rusya'nın Osmanlılarla yaptığı muharebelerde başarıya ulaşamadıklarından yenilgilere uğramışlar, sonuçta Belgratta Osmanlı ve Avusturya anlaşması imzalanmıştı. (Eylül 1739) Avusturya'nın tek başına barış imzalandığını gören Ruslar'da, barışa razı oldular ve anlaşmaya imza koydular.

Fransızlar'ın kendi yararına yaptığı diplomatik faaliyetler ve Fransa elçisi'nin barış arabuluculuğu, Osmanlı Devlet adamları ile birlikte Sultan I. Mahmut'u da memnun etmiş, bu yüzden, o zaman pek büyük bir nüfuz kazanan Fransız elçisi Vilmör, Osmanlılarla yedinci kapitülasyon anlaşmasının yapılmasını başarmıştı.

(9) Mustafa Nuri Paşa, Netâ'ic'il - Vukûat, Sadeleşiren, Neşet Çağatay, T.T. Kurumu Basımevi, Ankara, 1980, s.41.

(10) Geniş Bilgi için Bak: Netayic'ül - Vukuat, c.3-4, s.44-50, M.Münir Aktepe, "Mahmut I", İ.A., 7, 160-161.

Bu kapitülasyon anlaşması 84 maddeden ibaret bulunuyordu. Osmanlı'nın, siyasi, iktisadi ve mali bakımından bağımsızlığını ihlâl eden bu anlaşma, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan anlaşmasına kadar sürmüştür. (11)

Avrupada Fransız İhtilali (5 Mayıs 1789) da patladığı zaman, Osmanlı - Fransız münasebetleri 16. asrın başlarında kurulmuş olan ananevi dostluk çerçevesi içinde cereyan etmekte devam ediyordu. Fransa, Kanunî zamanında elde etmiş olduğu ve daha sonraları da genişletmiş bulunduğu kapitülasyonlardan büyük faydalar sağlayarak, gerek yakın doğuda ve gerekse Osmanlı Devleti sınırları içerisinde geniş bir ticari faaliyette bulunuyordu.

İhtilal, Osmanlı Devletinde hiçbir endişe veya korku uyandırmadı. Çünkü ihtilal, imtiyazlı sınıf esasına dayanan bir düzeni yıkmak istiyordu. Halbuki Osmanlı Devletinde imtiyazlı sınıf esasına dayanan bir sosyal ve siyasi düzen zaten yoktu. (12)

Buna rağmen, Osmanlı Devlet hayatında, sonradan görülen etkilenmeler ve yenilenme akımlarına bakarak, Fransız ihtilali İslam dünyasında batının tesiri'nin görüldüğü ilk fikir hareketiydi diyebiliriz. Haçlı seferlerinden bu yana, Batı ile Müslüman Doğu arasında çeşitli siyasi ve askerî münasebetler olmasına rağmen, ihtilale kadar ki olan devrede, Avrupa'nın etkisi söz konusu değildi. Osmanlı Devleti'nin, Hıristiyan batıdan gelen etkileri kabul etmemesinin tek sebebi, Devletin güçlü zamanında, batı'nın medeniyetçe ve kültür sahasında Osmanlılardan aşağı seviyede olmasıydı.

(11) Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c.11, s.246, M.Münir Aktepe, "Mahmut 1", İ.A, 7, 163.

(12) Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara, 1961, s.75.

Ayrıca batı'nın, Müslümanlığı yok edici dîni bir taassup (saplantı) içerisinde olması da, batıdan gelen fikirlerin ilgi görmemesinde etkili olmuştur. Bir diğer sebep te, en son ve ekmel bir dinin mensupları olan Müslümanlar'ın, kendi inanç sistemi dışındaki fikirleri hoş görmeyerek, bu medeniyeti küçümsemek şeklinde ortaya çıkmıştır. (13)

Fransız ihtilali'nin, Osmanlı Devleti içtimâî hayatında aldığı yer ve tesirleri açısından üzerinde durulması elzem olduğundan, yeni bir bahis açmamız icab eder.

Osmanlı Devleti, 17.yy'ın başlarından itibaren, uğradığı devamlı yenilgiler karşısında batı dünyası'nın üstünlüğünü görmeye başlamıştı. Yani batı'nın üstünlüğü tehlikeli bir noktaya ulaştığında, batıya karşı koya gayreti ile başlamış, bu topluma ancak batının kendi silahları ile karşı konulabileceği kanaatine varılmıştı.

Arnold Toynbee'ye göre, " Batılı olmayan bir toplumun bu askerî yeterlilik seviyesine ulaşabilmesi için, batı'nın yalnız askerî tekniğini değil, aynı zamanda modern bir batı ordusunun dayandığı idarî, malî ve tekniğiyle, ekonomik verimliliğini de öğrenmiş olması gerekmektedir. " (14) Ancak Osmanlı Devlet adamları bu yenilgilerin sebeplerini, basit bir şekilde değerlendirecek, askerî bakımdan düştükleri gerilikte görmüşlerdir. Batı'nın yeni metodlar ve bilgilerle ulaştıkları fikrî ve siyasî ilerlemelerini bütünü ile görememişlerdir. Batı'yı örnek alan ıslahat teşebbüsleri, devam edegelen yenilgiler karşısında duyulan zorunlulukla, 18. yy'ın yarısında askerî alanda başlamış ve yüzyıl boyunca tekrarlanmıştı. Bu hareketlerin en önemlisi de, III. Selim devrinde, Yarıçeri yerine Nizâm-ı Cedid kurma teşebbüsüdür. (15)

(13) Geniş bilgi için Bak: Hamza Eroğlu, Prof.Dr. Türk İnkılâp Tarihi, M.E.Basımevi, İstanbul, 1982, s.44- 53, Enver Ziya Karal, Ord.Prof. Osmanlı Tarihi, T.T.K.Basımevi, Ankara, 1961, c.5, s.22-24.

(14) Bak: Hamza Eroğlu, aynı eser, s. 52.

(15) Hamza Eroğlu, a.g.e, s.52.

1789 ile 1807 arasındaki zamanı, devr-i garba doğru gidişimizin, en çok sür'at kazandığı safha olarak görebiliriz. Hakikatte, yenileşme ve müesseselerimizi Avrupalılaştırma fikri'nin asıl kökleşme zamanı bu onsekiz senedir. (16)

Şehzadeliğinde Fransa kralı 16. Louis ile gizli gizli muhâberatta bulunan ve İshak Bey namında güvendiği bir zât vasıtasıyla Avrupa ahvali hakkında fikirler edinmeye çalışan, tahta çıkınca bastıracağı sikkelerin desenlerini kafes arkasındaki uzletinde çizen Selim III, (17) Mustafa III (18) ve Abdülhamid I devirlerindeki, yenilik fikirleri ile yetişmişti. Bu sûretle batılılaştırma fikrinde hadiselerin tazyikine başka bir âmil, zaman denen yapıcıda karışmış ve böylece, Garplı'lık cereyanı kendi neslini yetiştirmiş oluyordu.

(16) Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1967, s.18.

(17) Zuhuri Danişman, a.g.e, c.11, s.103 .

(18) Osmanlı Padişahları'nın 26. olan III. Mustafa, (1757- 1774), III. Selim'in babası olup, ince ruhlu ve şâir meşrepli bir zattır. Devri'nin bozuk düzenine bakarak bir beytinde :

" Yıkılıbdur bu cihan sanma ki bizde düzele,
Devlet-i çarh-ı denî virdi kamu mübtezele.
Şimdi ebvab-ı saadette gezen hep hazele,
İşimiz kaldı hemân merhamet-i Lem Yezel'e." di-
yerek teessürünü dile getirmiştir. Bak : İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972, c.4, s.40.

Fransız ihtilâli zamanında Osmanlı Devleti'nin başında bulunan III. Selim'in saltanat devri, (1789- 1807) (19) tarihimizde bir dönüm noktası teşkil eder. Osmanlı Padişahları'nın 28. si olan III. Selim, III. Mustafa'nın ilk erkek evladıdır. (20)

III. Selim'in amcası I. Abdülhamid, 1789 ocak ayında Özi Kalesi'nin Ruslar'ın eline geçmesinden pek müteessir olarak vefat etmişti. Bunun üzerine Şehzade Selim tahta geçti. Daha saltanatının ilk günlerinde ıslahatçı olduğunu gösterdi. Osmanlı sultanları kılıç kuşanmazdan evvel Cuma selâmlığına gitmez iken Selim, : " Kılıç kuşanmak padişahların ananesidir. Ferâizi îfa, Allah'ın emridir. " diyerek büyük bir selâmlık alayı ile ilk cuma namazını kılmak için A-yasofya Camiine gelmiştir. (21)

(20) Teceddüt tarihimizdeki muhteşem şahsiyeti bakımından Osmanlı Padişahlarının en büyüklerinden sayabileceğimiz. III.Selim, 27 cumâda'l- ûlâ perşembe günü dünyaya gelmiş olduğuna göre yaşı'nın, 27 sene , 3 ay,15 gün tuttuğu yani 28 inin içinde bulunduğu sırada cülûs etmiş demektir. Sultan Selim, çok ince hisli, zarif ve büyük bir şair olduğu gibi mûsikî tarihimizin de en büyük şahsiyetlerindedir. Sûz-i dilârâ makamının mücididir. Fakat sanatkâr'lık hassasiyeti ile nezaket ve mülâyemetinden, siyaset sahasında çok zarar görmüş ve hatta âkıbeti'nin fecâatinde bu rûhî meziyetleri'nin çok büyük bir te'siri olmuştur. Sultan Selim'in şiir mahlası " İLHÂMÎ " dir. Geniş bilgi için Bak: İsmail Hami Danişmend, a.g.e.c.4,s.68 ; Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, c.5,s.17 .

(21) A.Cevat Eren, "Selim 3," İ.A,10, 442 ; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlılarda Saray Teşkilatı, Ankara,1945, s.199- 200 .

Bu sırada 1787-1792 Osmanlı-Rus savaşı bütün siddetiyle devam ediyordu. III. Selim, "Düşmandan intikam alınmadıkça kılıç kınına girmeyecektir." diyerek savaşa devam olumasını emretmişti.

Ancak bu sırada Osmanlı-Rus, Osmanlı-Avusturya savaşları, Osmanlı Devletinin aleyhine cereyan ediyordu. Özi ve Hotin gibi kaleler Rusların eline geçmiş, Avusturyalılar Belgradı tehdit edip, Ruslarla birleşerek Kalas civarını tehdide başlamışlardı. (22) Osmanlı ordusu'nun zahire, mühimmat ve diğer harp levâzımatı'nın noksanlıklarından başka, Yeniçerilerin nizamsızlığı ve ordu erkanı arasındaki kopukluk, bu mağlûbiyeti hazırlayan başlıca sebeplerdir. III. Selim bir taraftan ordunun bu içler acısı durumu ile uğraşırken, diğer taraftan İstanbul'un sosyal ve içtimai hayatı'nın düzensizlikleri ile mücadeleye başlamıştı. Bu meyanda, ilmi mevkîler ehliyetsizlerin eline geçmiş, başkentte görülen nizamsızlık, eyaletlere de sıçrayarak buralarda mütegalibe (zorba) Âyan ve paşalar türemiş, huzur ve sükûn bozulmuş, emniyet ve âsâyiş kalmamıştı. Genç padişah daha saltanatının ilk yıllarında, Bâb-ı Âli'ye gönderdiği bir hatt-ı hümayunda şöyle diyordu: "Kesret-i mezâlimden âlem harâb oldu. Reâyada hal kalmadı. Kadılar, nâibler, voyvodalar, âyanlar ve cizyedarlar'ın etmedikleri zulüm yok. Bunlar hep ehline sipariş olmadığından neş'et etmiştir. Bizden evvel gelen Selâtîn-i Osmâniyân ve rical, birer birer nizam vermişlerdi. Biz onlar'ın nizamını yıkmaktayız." (23)

III. Selim, 16 Mayıs 1789 da Revan Köşkünde bütün devlet ricalinin katıldığı ve devlet ile memleket mes'elelerinin görüşüldüğü bir mecliste, şeyhulislâm'a, kaymakam paşaya ve sekbanbaşına ayrı ayrı talimat vererek "Her kim devlette hıyanet ederse başını keserim, evladım olsa himaye etmem." diye ihtarda bulundu. Sultan başkent'in ahlâkını bozan, içki, ve sefâhatle mücadeleyi emretmiş, İstanbuldaki bütün meyha-

(22) Bak: A.Cevat Eren, "Selim III", İ.A, 10, 443.

(23) Geniş bilgi için, Bak: Z.Danışman, a.g.e, c.11, s.133, Türk Silahlı Kuvvetleri, Tarihi, Gen.Kur.Basımevi, Ankara, 1987, c.3, s.10-12, E.Z.Karal, Osmanlı Tarihi, c.5, s.15-17.

neleri de kapattırmıştı.

Hükümdar başşehre intizam vermek için gayretle çalışırken, Mayıs 1789 sonlarına doğru düşmanın Kalas'ı eline geçirdiği haberi İstanbul'a ulaştı. Bu durumda Fransa ve İspanya'nın Bâb-ı Âli sefirleri, III.Selime sulh yapmasını tavsiye etmekteydiler. Diğer taraftan İsveç ve Prusya Osmanlı Devletine ittifak telkininde bulunuyor, Sultan Selim de Kırımı kurtarmak yolunda sefere devam edilmesini arzuluyordu.

Bu dönemin tarihi iyi tetkik edildiğinde görüleceği üzere, Avusturya bu sıralarda önemli iç ve dış problemlerle karşı karşıyaydı. Diğer taraftan Prusya, Osmanlı Devleti ile ittifak yaptıktan sonra 1790 Haziranında Rusya ve Avusturya sınırlarına kuvvet göndererek, bu devletleri tehdide başlamıştı. Bunun üzerine Avusturya İmparatoru II. Leopold, Prusya kralı II. Frederik'e başvurarak barış istedi. Sonuçta Prusya'nın müttefikleri İngiltere ve Flemenk temsilcileri'nin katılmasıyla 27 Temmuz 1790 da Zıştovi Barış anlaşması imzalandı.

Bu anlaşmaya göre Avusturya, Osmanlı Devletinden aldığı toprakları geri verecek, Rusya'ya hiçbir şekilde yardımda bulunmayacak ve Osmanlı - Avusturya savaşına son verilme üzere bir mütarekenin yapılmasını kabul edecekti. (24)

Ruslar da Osmanlı Devletine çeşitli defalar barış teklifleri yapmak istedilerse'de III.Selim'in : "Kırım alınmadıkça savaşa son verilmeyeceği" nde diretiyordu. Ancak 1790 senesi sonbaharında Kili, İsmail, İshakçı gibi önemli müstahkem mevkiiler Ruslar'ın eline düşünce, Osmanlı Devleti de sulhe yanaşır olmuştu. Bunun sonucu 10 Ocak 1792 de Rusya ile Yaş Muâhdesi imzalandı. Tabii böylece de, Kırım resmen elimizden çıkmış oluyordu. (25)

(24) Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c.11, s. s.241 - 245, Bak: E.Z.Karal, a.g.e, c.5, s.15- 21.

(25) Netayic'ül - Vukûat, Mustafa Nuri Paşa, Sadeleştiren, Neşet Çağatay, Ankara, 1979, Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlandı, c.3.4, s.195, E.Z.Karal, a. a.g.e, c.5, s.218 - 220.

Osmanlı Devleti'nin girmiş olduğu bu sulh devrinden faydalanmaya çalışan Selim, şehzadeliğinden beri yapmayı tasavvur ettiği ıslahatı yapma imkanı buldu. Bilindiği gibi 18.yy da yapılmak istenen ıslahatların ağırlık noktasını, askerî ıslahat teşkil ediyordu. III.Selim'in kanaatine göre, yalnız askerî sahada değil, devletin bütün müesseseleri ıslahata muhtaçtı. İşte onun bu düşüncelerinin tesirleri altında giriştiği reform ve ıslahat hareketleri, Nizâm-ı Cedit adı altında toplanmıştır.(26)

Avrupa kültür ve medeniyetinden faydalanarak meydana getirilecek bir ıslahatın, Osmanlı Devletinde tatbiki, büyük zorluklar arz ediyor, karşı çıkanlar bulunuyordu.(27)

(26) Zuhuri Danışman, aynı eser, c.11, s.132, E.Z.Karal, III.Selim ve Nizam-ı Cedit, T.T.K.Basımevi, Ankara, 1946, s.30-40,

(27) Koca Sekbanbaşı, Risâlesinde bu konuda geniş bilgi vererek " Yeniçerilikle, ocaktan kuru bir ulûfe almaktan başka hiçbir münasebeti olmayan kalles kurtlar birbirlerine : " Yâhu, Nizam-ı Cedit ocağı açıldı. Yeni asker harp talimi yapacakmış !

Eğer bir savaş sırasında göze girecek bir iş yapacak olurlarsa, artık Yeniçerilik bir işe yaramaz. Artık bizim de adımız anılmaz olur." diye fısıltıyla boş yere şüpheyeye düştüler. Hatta doğru dürüs temizlenmeyi bilmeyen, din ve devletle hiçbir münasebeti olmayan cahil takımı bu konuda kaygılanmışlar. " Nizam-ı Cedit ocağına yazılan adamlar talimlerini gavura benzeterek yaptıklarından, Müslümanlıklarına zarar gelir ! " diyerek ocağa girenlerin birçoğunu vazgeçirmişler, girmiş olanlardan bir çoğunu da kaçirtmışlardı. Halbuki bu yeni asker, Allah'ın yardımı ile Akka'ya vardığı zaman, Cezzar Ahmet Paşa kale içinde 63 günden beri düşman tarafından çember içinde muhasara altında tutuluyordu. Eğitilmiş yeni askerimiz bu durum karşısında, hemen yeni teknikleri uygulamış ve kısa zamanda din düşmanlarını perişan etmişlerdir. Akka kalesi ile içindeki halkın, bu askerlerin çabaları sayesinde kurtulduklarını bugün yeryüzünde öğrenmeyen kalmamıştır, der.

(Koca Sekbanbaşı Risalası, Baskıya hazırlayan, Abdullah Uçman, Tercüman 1001 temel eser, No:72, s.136-137.)

Bu yüzden III.Selim,devrin ilim adamlarından Ebûbekir Râtib Efendiyi elçi olarak Viyana'ya yolladı,sekiz ay Viyanada kaldıktan sonra müşahedelerini "Sefâret-nâme'sinde top-layan Ratib Efendi,İstanbul'a dönüşünde padişaha takdim ettiğ-i raporunda,Avrupa devletlerinin inkişafını sağlayan şartlar üzerinde durmuştu. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin yükselme ve terakkisi için,bu şartları yerine getirmesi gerektiğini ileri sürmüştü.

III. Selim'e takdim edilen ve o devirde "Nizâmat-ı Devlete Dâir Lâyhalar " tabir olunan bu raporlarda ileri sürülen fikirlerin ağırlık noktalarını,askerî sahada yapılacak ıslahat teşkil ediyordu.(28)

Sultan Selim'e sunulan lâyhalar arasında,Tatarcık Abdullah Efendi'nin raporu fikir tarihimiz bakımından dikkate şâyandır.Bu lâyihaya göre ordu,Avrupa askerî fen ve silahlarına göre teşkil edilmelidir. Zira Ruslar,kısa zamanda Avrupa medeniyetinden iktibaslar yaparak,bu durumdan kurtulmuşlardı.Ona göre ilerlememiz,Avrupa usûlünde asker yetiştirilmesi,yeni silahların ta'limi,İngiltere ve Fransadanmütahassıslar getirtilerek askerî ve teknik eserlerin Türkçe'ye tercüme edilmesine bağlıdır.

Islahat plânı'nın tatbikinde öneminden dolayı ilk olarak,askerî müesseselerin ıslahı ile işe başlandı. Nizâm-ı Cedit'in kurulması,harp sanayifinin yeni baştan tanzimi,bu sahada yapılacak ıslahatın başlıca mihverini teşkil ediyordu.

10 Temmuz 1792 de "Tecdid-i Kânun-u Tımar ve Zeamet" adı altında çıkarılan kanunla,zeamet erbâbından olup ta, harplere iştirak etmemiş olanların tımar hakları alınarak layıkıyla görev yapanlara verildi.Osmanlı Ordusu'nun teknik sınıfını teşkil eden Humbaracı,Lağımçı,Topçu Ocakları için'de,26 Şubat 1793 de ayrı kanunlar çıkarıldı. (29)

(28) E.Z.Karal,Osmanlı Tarihi,c.5,s.62- 64,Bak: Z.Danışman,aynı eser,c.11,s.135, Geniş Bilgi için Bak: Tarih III,Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı-Türk Tarihi,Devlet Matbaası,Maarif Vekaleti Yayını,İstanbul,1931,s.88- 91.

(29) A.Cevat Eren, " Selim III," İ.A.,10,446.

III. Selim'in yeni kurduğu Nizam-ı Cedit müessesesi -nin Yaşaması ve masraflarının karşılanması için, "İrad-ı Cedit" adı altında yeni bir hazine ihdas edildi.

Sultan, Osmanlı Devletini içten kemiren bir hastalık olan irtikap ve rüşvet ile mücadele için, "Ref-i İdiyye ve Ref-i Hediye ve Rüşvet ve Şurû-i Nizam" adı altında bir kanunla, bu bozuk düzeni önlemeye çalışmıştı. Gayretli bir hükümdar olan Selim'in yaptığı önemli işlerden biri de, yetimlerin mallarının muhafazası idi. Kanunî zamanında yetimlerin mallarının hazineye maledilmesi şer'an caiz görülmediğinden, bu mallar Bâb - u hümayûnda yedi yıl muhafaza edilirdi. Bu sürede vâris zuhur etmezse, ancak cihad uğruna sarf olunurdu. Fakat zamanla bu kanun ve âdet bozulmuştu. Selim III, tahta çıktıktan sonra miras hakkının hakkaniyetle verilmesini ve küçük yaşta bulunan verâsetçilere itibar sahibi ricâl-i Devletten bir zatın vasî tayin edilmesini, hiçbir sûrette yetim malına dokunulmamasını sağladı.

Sultan Selim-i Sâlis, Osmanlı Devleti'nin icraatı ve umumî efkar'ın üzerinde nüfûzu olan ilmiyye sınıfının da içinde bulunduğu durumu görmüş ve "Der Beyân-ı Tarîk-ı Ulemâ ve Müderrisin ve Kuzâat" adı altında çıkarmış olduğu bir nizamname ile bu sınıfın ıslahını istemişti. Bilindiği gibi III. Selim devrinde kadılık, nâiblik gibi devletin hukuki işlerinden sorumlu makamlar, ilmiyye sınıfı nizamlarının bozulmasıyla eyalet müesseseleri sarsılmış, halk büyük zarar görmüştü. Devletin geleceğini sarsabilecek, içten ve dıştan gelen tehlikelere alâka duymamaktaydılar. Sırbistan, Karadağ ve Mora'da zuhur eden, milliyetçilik cereyanlarının esaslarını araştırmak şöyle dursun, 1730 senesinden beri Vehabilik (30) cereyanı bütün Arabistanı baştan başa istila ettiği ve aradan 60 yıl geçmesine rağmen

(30) Vehabî Mezhebi'nin kurucusu, Abdülvehhab'ın oğlu, Mehmet adında biridir ki, Necit halkındandır. Hanbelî Mezhebinin sayılı bilginlerinden biri iken, Vehabilik diye yeni bir mezheb kurarak İslamda yeni bir anlayış ve yorumlayış meydana getirmiştir. Sözlerini keramet sayanlar olduğu gibi, "Ye-mûme'nin yeni Müseyleme-tül-Kezzabı" diyenler de oluyordu. Geniş bilgi için Bak: Cevdet Paşa Tarihinden Seçmeler, sadeleştirilenler, Sadi İrmak, Behcet Kemal Çağlar, M.E. Basımevi, İstanbul, 1973, c.2, s.33-37

başşehirin uleması bu dîni akımın gaye ve emellerini tetkî-ke lüzum bile görmemişlerdi. III. Selim zamanında Mekke ve Medine Vehabîler'in hücumuna maruz kaldığı zaman ilmiye sınıfı, ancak Padişah'ın ikâzı ile bu mes'eleyi tetkîke başlamışlardı.

Ticarî ve iktisadî sahada da bazı yenilikler yapıldı. İstanbulda bir "Zahire Nâzırlığı" kurularak, zahire toplama dağıtma işi muhtekir(karaborsacı) tüccarlardan alınarak nezarete bağlandı. İstanbulda sarraflık yapan gayr-i müslim tebâdan bir kısmı, devlete vergi vermemek için, kapitülasyonlar'dan istifade ederek yabancı devletlerin tebâlığını kabul ediyor, ve böylece vergiden kurtulup devlet'in zararına çalışıyorlardı.

III. Selim'in hizmetlerinden biri de, siyasî sahada olmuştur. Bu da, Avrupada daimî elçilikleri ihdas etmesidir. (31) Onun zamanına gelinceye kadar devlet'in, Avrupada devletleri nezdinde dâimî elçilikleri yoktu. İstanbulda bulunan Fenerli Rumlar'dan teşekkül eden "Divân-ı Hümâyûn Tercümanları" devlete hizmet etmediklerinden, devlet'in sırlarını düşmana veriyorlar ve çok zararlı oluyorlardı. Buna çare olarak padişah 1793 te, Avrupada ilk daimî elçiliklerin kurulmasına ait formaliteleri tamamlattı. Bundan sonra ilk olarak Ağâh Efendi Londra'ya, Seyyid Ali Efendi Fransa'ya, Münib Efendi Avusturya'ya Aziz Efendi ise Prusya'ya daimî elçi olarak yollandılar. Bu elçiler gittikleri yerde, buldukları ülkenin kültür ve medeniyeti hakkında inceleme yapmışlardır. Böylece Türk siyasî tarihi için önemli olan kaynaklardan, sefâret-nâmeler vücûda getirilmiştir.

III. Selim'in saltanatı sırasında meydana çıkan en büyük tehlikelerden biri de, Fransa'nın Mısır'ı işgali hadisesidir.

18.yy dan başlayarak Fransa, yönetimi bozuk bir ülke görünümünü arzeden Osmanlı Devleti ile ilişkilerini gevşetmişti.

(31) Bernard Levis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev, Prof. Dr, Metin Kıratlı, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1988, s.62.

Fransa'nın İngiltere,Avusturya ve Rusya ile de siyasî ilişkileri iyi değildi.İngiltere,Rusya ve Fransa,Akdenizde egemenlik kurmak çabasına girişmişlerdi.

Devletlerarası münasebetlerde,hak'la kuvvet arasında sıkı bir münasebet mevcuttur.Bir devlet,hakkını kuvvetle savunmak kudretinde bulunduğu nisbette,hakkına saygı gösterilmekte idi.Halbuki Osmanlı Devleti,kuvvetsizdi,kudretsizdi. (32)

Fransa,Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki zayıf durumundan faydalanarak Mısır'ı istila etmek ve dolayısıyla,Akdenizde egemenlik sağlamak sevdasına kapılmıştı.

Fransızlar'ın asıl maksadı ve hayallerini süsleyen fikir,Osmanlı Devleti'nin yakın bir gelecekte,yapılması beklenen taksiminde,kendi istediği payı (Mısır ve Suriye)yi, şimdiden ele geçirmek ve böylece de Hint yollarına sahip olmak gayesine dayanıyordu.Bunun için donanmasını ve askerini gizlice Tulon'dan hareket ettirip,bir atlama noktası olarak gördüğü Malta'yı işgal ederek,buradan hareketle Mısır'a çıkarma yapmaktı.(33)

Fransa hükümeti,1-2 Mart 1789 da Mısır seferine karar verdikten sonra,kuvvetleri'nin komutanlığına Napolyon Bonapart (1769- 1821)ı (34) tayin etmişti.

Bu sırada Osmanlı Ülkesi çok karışık durumdaydı.Osmanlı Hükümeti,Avrupa'da Vidin'den Rusçuk'a kadar olan bölgedeki Paspanoğlu isyanını bastırmakla uğraşıyordu. Bu isyana 100.000 in üstünde bir kuvvet gönderilmiş,fakat başarı sağlanamamıştı. Bağdat valisi,sanki bir Kölemen valisi halini almış,Necit'te Vehabiler dîni bir idare kurmuş,Anadolu ve Rumelide derebeyleri ile âsiler türemişti(35)

(32) E.Z.Karal, Osmanlı Tarihi,T.T.K.Basımevi,Ankara, 1962,c.8,s.87

(33) Yeni ve Yakın Zamanlarda Türk Tarihi,s.91,E.Z.Karal,c.5,s.22-24,Z.Danışman,a.g.e,c.11,s.138-143.

(34) Karal,c.5,s.25-27.

(35) Bak: Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi,Napolyon'un Mısır Seferi,c.3,s.11-12

Nihayet Fransız Ordusu Mısır çıkarması için askerî yığınağını Tulon'da yapmış, İtalya ve Ren'deki birliklerini de alarak, Marsilya, Nis ve Cenova'da toplananlarla birlikte "Şark Ordusu" adını verdiği ordusunu gemilere bindirerek, Mısır'a hareket etmişti.

Osmanlı Hükümeti, 1 Temmuz 1798 de İskenderiye'ye yapılan Fransız çıkarmasını ancak çıkarmadan bir ay kadar sonra, 27 Temmuz da Rodos memurlarından gelen raporlardan öğrenmiş ve kesin tedbirlere girişmişti. Oysa o tarihte, Kahire Fransızlar tarafından zapt edilmiş ve İngiliz donanması Abukır'da Fransız donanmasını kesin bir yenilgiye uğratmış bulunuyordu. (36)

Mısır'ın işgali dolayısıyla meydana gelen olayların tarihleri incelendiğinde görülür ki, İskenderiye 2 Temmuz 1798 de işgal edilmiş, Osmanlı Hükümeti 30 Temmuzda bir ferman çıkararak, Şam'dan Mısır'a kadar olan yerlerin takviye ve savunulması için, Cezzar Ahmed Paşa (37) nın görevlendirildiği, Fransızlar'ın hilesine aldanmayıp, halkın urban ve şeyhler'le birlikte işgalci Fransızların Kahire'ye ulaştırılmaması ve Mısır'dan kovulması hususunda çalışmaları emredilmişti.

(36) Geniş bilgi için Bak: Z. Danişman, a.g.e, c.11, s.144, Karal, Osmanlı Tarihi, c.5, s.30-40.

(37) (?- 1804) Osmanlı Valilerinden olup, aslen Bosna'lıdır. Hekioğlu Ali Paşa'nın hizmetine girerek, Ali Paşa'nın ikinci Mısır Valiliğinde maiyetinde bulunmuştur. Bahire sancaklığına tayin edilince, urban'dan yetmiş kadarının başını kesip Mısır'a gönderince, kendisine Ali Bey tarafından "Deve kasabı" manasına gelen "CEZZAR" lakabı verilmiştir. Brockelmann, "AHD", İ.A., 1, 156-157, Fazla bilgi için Bak : Cevdet Paşa Tarihinden Seçmeler, c.1, s.202 - 204, Necati Öztürk, Dr, Türk.D.T.Derğisi, 1 Haziran 1988, sayı. 18, s.5-8.

15 Ağustos'ta Mekke - Medine vali ve muhafızlarına ve Garp Ocaklarına emirler yazılmış, 28 Ağustos'ta İngiliz donanması ve 21 Eylül'de de, Rus donanması ile birlikte çalışılması için fermanlar çıkarılmıştı.

Mısır'ın işgalinden iki buçuk ay sonra, bir ferman daha çıkarılarak, Suriye bölgesinde askerî hazırlıkların yapılması için, Şam Valisi İbrahim Paşa, Mısır Seraskeri tayin edilmiş ve maiyetine çeşitli ilçeler ve vilayetlerden asker tertip edilmişti. (38)

7 Ocak 1799 da çıkarılan bir fermanla da, daha enerjik olan ve o zamanlar Sayda Valisi olan Cezzar Ahmet Paşa, Şam Valiliği ile Gazze, Remle, Akkâ ve Mısır Seraskerliğine atanmış, kendisinden Mısır'ın kurtarılması istenmişti, (39).

Diğer taraftan Osmanlı Devleti, o bölge halkı arasında yapacağı propaganda'yı faydalı bularak, Mekke Şerifi, Halep Kadısı, Trablusgarp Beylerbeyi, Şam ve Mısır Valilerine gönderdiği Arapça beyannâmelerde, Müslümanları Fransızlara karşı cihada davet etmekteydi.

İşte bu, din ve devlet'in mensuplarına yüklediği mukaddes bir hizmettir ki, neferinden komutanına varıncaya kadar, vatan müdafaasını canından aziz bilen ve cihat ruhuna sahip ecdâdımız'ın, destanlaşan gazâsıdır.

Muharebe'nin bundan sonraki safhalarını, müellifimizin yazma nüshasından sunmak üzere sözü, "Gazâ - nâme-i Cezzâr Gâzi Ahmet Paşa " ya teslim ediyoruz. (40)

(38) E.Z.Karal, a.g.e, c.5,s. 37.

(39) E.Z.Karal, a.g.e, c.5,s. 39 - 53.

(40) NOT : Hadiseler'in bundan sonraki safhalarını ta'kip için, Gazâ - nâme'nin özeti okunmalıdır.

I. B Ö L Ü M

A - GAZÂ - NÂME'NİN TANITIMI VE TAHLİLİ

1 - MÜELLİFİ :

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi 4910 numarada kayıtlı bulunan " Gazâ-nâme-i Cezzâr Gâzi Ahmet Paşa " isimli bu eserin yazarı belli değildir. (1) Ancak biz, eser üzerinde çalışırken, müellifi'nin Resmî Mustafa Efendi nâmında bir tarihçi'nin olabileceği kanaatine vardık.

Zira "Osmanlı Müellifleri"(2) nin yazarı Bursalı Mehmet Tahir Efendi, bu zat hakkında eserinde bilgi verirken, " Vezîr-i şehîd Memiş Mehmet Paşa'nın divan kâtibi ve divan-ı hümayûn hâcegâhından'dır. Paşa'nın şehit olmasından sonra, bir çok yerleri gezdiğini, Medine'ye gittiğini, orada altı sene kaldığından bahisle, (H.1213- M.1799) da Fransızlar'ın Mısır'ı istila zamanında, Cezzar Ahmet Paşa ile meydana gelen muharebeleri beyan eden, "Vak'a-nâme " adı ile bir tarihçe yazdığını beyan etmektedir. Yazdığı bu eseri de Cezzar Ahmet Paşa'ya takdim ettiğini kesin bir dil ile anlatmaktadır. Ayrıca Mehmet Tahir Efendi, bu tarihçe'nin H. 1224- M. 1809 tarihinde Medine'de, müellifi'nin biz-zat kendi el yazısı ile kaleme alındığından bahseder.

Yine bu mevzûda kanaatimizi te'yîd eden bir diğer husus ise, üzerinde çalıştığımız " Gazâ-nâme " müellifi-nin, eserin sonunda sözlerini, " El - Gâzi Cezzâr El - Hâc Ahmed Pâşâ Efendimiz'in tevârih - nâmesi ' dir. Rahmetu-lla-hi aleyh, rahmeten vâsiaten "(3) diye bitiriyor olmasıdır.

2 - YAZMA NÜSHA'NİN TANITIMI :

Orta boyda, sırtı ve kenarları kahverengi deri, mukavva üzeri ebrû kaplı, şirazeli filigranlı su yollu, or-

(1) Ağah Sırrı Levent, Gazavat-nâme'ler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-nâmesi, T.T.K.Yayınları, Ankara, 1956, s. 158.

(2) Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, Hazırlayan, İsmail Özen, Meral Yayınevi, İst. 1975, c.3, s.124.

(3) (vr. 55 a)

ta kalınlıkta, az aherli beyaz renkli bir kâğıda, el yazması olarak, harekeli nesih bir yazı ile, kaleme alınmıştır.

Eser, dıştan dışa 229 X 159 mm, içten içe ise, 173 x 103 m m ebadındadır. 55 varaktan ibaret olan nüshamızın sayfeleri, harekeli onbir satır şeklinde kaleme alınmıştır. Mürekkebi siyah, cetveller kırmızı renklidir.

Eser'in baş kısmında zuhriyede " Hacı Mahmud Efendi Vakıf Kütübhanesi " ve " Süleymaniye Kütüphanesi Müdürlüğü" (1) ifadeli damgalı mühürlere mevcuttur.

Eser'in hiçbir sahifesinde konu başlığı bulunmamaktadır. Metnin sonunda (2) istinsah tarihi olarak (H. 1214) senesi kaydedilmiş olup " Ketebehû El - Hakır'ul - Fakir - Es - Seyyid Mehmed Şevki " cümlesi ile nihayet bulmaktadır. Sonunda ve başında fihriste rastlanmamakla beraber, eser eksiksizdir, ve " Cenab-ı Hak şu Gazâda mevcut bulunan bilcümle ibâd-ı Müslimîni memnûn ve dilşad eyleye " diye dua cümlesi ile tamamlanmaktadır.

Müellif bu eserinde, her ne kadar Napolyon'un Mısır seferinden bahsetmekte ise de, Gazâ - nâmede, daha ziyade Akkâ Kalesi Muharebelerine fazlaca yer verildiğini görüyoruz. Eser'in özetini okuyanlar bunu daha iyi göreceklerdir. Halbuki bu seferde, Mısır - Kahire'den hareket eden Napolyon ve ordusu'nun, yolu üzerinde bulunan ve her birinde büyük çarpışmaların olduğu stratejik öneme haiz Aris, Hanyunus, Gazze ve Remle gibi kale ve yerleşme merkezlerinden çok kısa olarak bahsedilmiştir. Biz, hadise'nin seyrini bozmamak ve olaylar'ın canlılığını muhafaza etmek gayesiyle bunları da, konu başlıkları ile düzenlemiş olduk. Ayrıca okuyucuların bu olaylar hakkında muhakeme yapabilmesi için de bu harplere doğrudan veya dolaylı olarak katılan devletler açısından değerlendirerek, kısa bir de sonuç değerlendirmesi ilave etmiş olduk.

(1) (Vr. 1 a)

(2) (Vr. 55 a)

3- T Ü R Ü :

Osmanlı Devleti, Müslüman Türk toplumu'nun kendine özgü oluşturduğu bir devlet düzeni sayesinde, kuruluşundan kısa bir süre sonra, yakın Doğu'nun ve Balkanlar'ın en güçlü devleti haline gelmişti. Bu gücünü, şüphesiz yasa ve kurumlarının iyi işlemesine borçludur. Fakat 16.yy dan sonra bu devlet de gerilemeye başlamış ve kurumları sarsılmıştır.(1)

Her zaman yol gösterici bir rol oynayan kalem ve fikir ehli, devlette yapıcı rolünü oynamak için harekete geçmişlerdir. Bu kişiler,devleti ve hakânı yüceltmek gayesiyle sultanlara lâyhalar sunmuşlardır. Bu lâyhaların ilk örneklerinde, Kanunî devrini model alma arzusu ağır bastığı halde, III. Selim'den sonra sunulan lâyhalarda, Batı'yı örnek alma arzusu açıkça belli olmaktadır.(2)

Biz burada konuyu mihverinden uzaklaştırmadan sözü,çalışmamıza esas olan esere ve türüne getirmek istiyoruz. İlim hayatı'nın istifadesine sunduğumuz " Gazâ- nâme-i Cezzar Gâzi Ahmed Paşa " nâmındaki bu eser, Gazâ- nâme türünde kaleme alınan eserlerin,önemli örneklerinden biridir.

Osmanlı tarihçiliğinde Gazâ-nâmeler'in apayrı bir konumu vardır. Gazâ, cenge gitmek ve din uğruna savaşmak (3) anlamında kullanılan bir tâbirdir. Din düşmanları ile yapılan cenge, " Cihad " denilir ki,sonradan Gazâ da bu anlamda kullanılmıştır. Arap edebiyatında gazâları ve gâzîlerin kahramanlıklarını hikâye eden eserler "Megâzî " adını alırlar.

Türk edebiyatında bu gibi eserler " Gazâ- nâme",yahut "Gazavât- nâme" adı altında toplanırlar. Gazâ-nâmelerde,düşmanla yapılan tek bir savaş, Gazavât- nâmelerde ise,savaşlar veya akınlar silsilesi tasvir edilir.

(1) Ahmet Uğur,Prof.Dr, Osmanlı Siyaset- nâmeleri, Kültür ve san'at Yayınları, s.9.

(2) Bak : a.g.e,s. 184.

(3) Develioğlu Ferit,Osmanlıca-Türkçe Lügat,Feryal Matbaası,Ankara,1990, s. 337.

İşte ilim dünyasına takdim ettiğimiz ve belki'de gelecekte değerli çalışmalar yapacak olan araştırmacılara ısıtacak olan bu eser, "Gazavât- nâme" tipinde kaleme alınan mahsullerin başarılı örneklerinden olarak lâ-yık olduğu yeri daima koruyacağına inanmaktayız.

4- D İ L Ü S L Ū B U :

Bilindiği üzere Gazavât- nâme türündeki eserler devrinin karakterini yansıtır. Nesir tarzında kaleme alınan bu yazma eserde, manzum hiçbir örnek bulunmamaktadır. Dil yönünden, Türkçe olarak bilinmekte ise de, eserde Türkçe'nin yanısıra Arapça- Farsça kelime ve terkiplerin yoğunluğu müşâhededen uzak değildir. Özellikle Padisah ve ser-asker Cezzar Ahmet Paşa hakkında çok mültefit ve sanatlı bir dille " Pâdishah'ın bir der-i bî hemtası, mazhar-ı nûr-u Hüdâya pertev-i eclâsı, lâmia-i necm-i saîd, tiğ-i tahtına girenler olur elbette vaîd. Hâtem-i Tayy-i zaman, Fâtih-i ebvâb-ı Mısır, ya'nî Cezzar Ahmed Paşa "(1) gibi ifadelerle sık sık yer vermektedir.

Müellif, iman ve celâdetinden kaynaklanan hislerini gizleyemediğinden olacak ki, din düşmanlarına karşı lâ-yık oldukları hakaretlerle onları takbih etmekten kendini alamamıştır. "Hâin-i devlet ve mühin-i kâffe-i millet olan, Fransa asâkir-i hâsiresi'nin sirr-i cemiyetleri, Bonaporta dedikleri lâin-i bed-kâr (2) gibi ve dipnotta gösterilen diğer varaklarda hep ağır hakaret dolu sözler sarfetmektedir.

Eser, cihat gayesiyle vukû bulan olayların sıcaklığı ile iç içe bulunduğundan az da olsa ayetlerle (3) takviye ve tahkim edilmiştir.

İfadelerindeki kuvvetli anlatımın yanında, edebiyatında ağır bastığı görülür. Çok başarılı bir mübalağa sanatı icrası vardır. Akka Kalesi'nin müdafaasını anlatırken "Bir ferd-i kâfir cân-endâz halâsa fırsat bulamayub, bâ cem'ihim tiğ-ı bıçâğ-ı güzâttan imrâr ve yine hûn-i düşmânân siller gibi revân olmağla"(4) diye söylemesi gibi teşbihleri, ede-

(1) (Vr. 3a, Vr. 17a ,18 b)

(2) (Vr. 3b, Vr. 14b ,25b, 37a)

(3) (Vr. 8b, Vr. 16b)

(4) (Vr. 34b)

bi mahareti'nin ifadesidir. Yine kaleye bu defa gireceğiz diye hücumla kalkan düşman üzerine " Suyu hevâdan nâzil olur bârân-ı şedîde" gibi gulle ve kurşun yağdırıldı (5) diyerek hücumları ve savunma hareketlerini edebî ustalıkla anlatır. Gazavât- nâmeler'in karakteristik özelliklerinden biri de, olayları anlatırken çok canlı ve aktif bir uslûbun kullanılmış olmasıyla dikkati çekmeleridir. Bunların içerisinde, Türk Gâzi ve Akıncıları'nın cengâverliklerinden bahsederken, hiçbir özentiyeye kapılmadan olduğu gibi tasvir ederek, uçan ve yuvarlanan kelleleri,(6) ikiye biçilen gövdeleri, sel gibi akan kanları bir heyecan fırtınası içerisinde anlatan eserlerin bulunmasıdır.

Gazavât- nâme üzerinde çalışmalarımız sürerken, yaptığımız tesbitlerden birisi de, dua ve bed-duâ cümlelerine sık sık yer verilmiş olmasıdır.(7)

Yine eserin tetkiki esnasında gördüğümüz ve dipnotlarda işaret etmeye çalıştığımız bir takım eksikliklerin ve yazım hatalarının müstensih hatasından kaynaklanabileceği kanaati ile, lügatlar ve ansiklopedilerden istifade ederek farklılıkları burada göstermeyi uygun bulduk.

Yazma Metnin içinde " Firzat ", doğrusu " Fursat"(8)

" " " " Cife-i " " " Cife-i (9)

" " " Bu âvende " Bu âvinede
(10)

(5) (Vr. 18 a)

(6) (Vr. 44 b)

(7) (Vr. 16 b, 43 b, 47 a, 48 a, 53a,)

(8) (Vr. 4 b)

(9) (Vr. 7 a)

(10) (Vr.7 a)

Yazma Metnin içinde	"Mesâdifet "	doğrusu	Müsâdifet	(11)
"	"	"	"Cezar "	" Cezzâr (12)
"	"	"	"Selâsa "	" Sülâsa (13)
"	"	"	"bî-şimar	" Bî-şûmar (14)
"	"	"	"livâzım	" levâzım (15)
"	"	"	"celenkler	" çelenkler (16)
"	"	"	"erbeâ	" erbiâ (17)
"	"	"	"ser-reşte	" ser-rişte (18)
"	"	"	"ehdas	" ihdas (19)
"	"	"	"bed-gerîzan	" bed-gürîzan(20)
"	"	"	"sağar	" siğar (21)
"	"	"	"pünhan	" pinhan (22)
"	"	"	"şimşîr	" şimşîr (23)
"	"	"	"hinâdikını	" hanâdikını(24)
"	"	"	"çinde	" çinende (25)
"	"	"	"işpu	" işbu (26)
"	"	"	"admi	" ademi (27)
"	"	"	"hendisiyye	" hendesiyye(28)
"	"	"	"celeb	" celb (29)
"	"	"	"eltimnanlar	" itminanlar(30)
"	"	"	"ihnifa	" ihtifa (31)
"	"	"	"cebâli	" cibali (32)
"	"	"	"bir vech-i	" ber-vech-i(33)
"	"	"	"lâ-bid	" lâ-büd (34)
"	"	"	"kurûh	" gurûh (35)
"	"	"	"süyûk	" süyûf (36)
"	"	"	"gâsıla	" fâsıla (37)
"	"	"	"şûdiş	" şûriş (38)

(11)	(Vr.8 a)	(24)	(Vr.14 b)	(37)	(Vr. 41b)
(12)	(Vr.8 b)	(25)	(Vr.15 a)	(38)	(Vr. 42a)
(13)	(Vr.8 b)	(26)	(Vr.15 a)	(39)	(Vr. 45b)
(14)	(Vr.9 a)	(27)	(Vr.15 b)		
(15)	(Vr.9 a)	(28)	(Vr.20 b)		
(16)	(Vr.9 a)	(29)	(Vr.20 b)		
(17)	(Vr.9 b)	(30)	(Vr.20 b)		
(18)	(Vr.9 b)	(31)	(Vr.21 a)		
(19)	(Vr.9 b)	(32)	(Vr.22 b)		
(20)	(Vr.9 b)	(33)	(Vr.24 b)		
(21)	(Vr.12 a)	(34)	(Vr.29 a)		
(22)	(Vr.13 b)	(35)	(Vr.33 b)		
(23)	(Vr.13 b)	(36)	(Vr.34 b)		

Yazma Metinde "	çukadarımız"	doğrusu	"çuhadarımız	(39)
"	" kataa	" "	"kıt'a	(40)
"	" ferûzan'ın	" "	"pervizân'ın	(41)
"	" bürûz olan	" "	"bâriz olan	(42)

vesâir kelimelerde olduğu gibi.

5- TARİHİ KAYNAK OLARAK DEĞERİ :

Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarından yıkılışına kadar, Osmanlılar'ın yazmış oldukları tarih kitapları'nın sayıları herkesin kabul etmek zorunda olduğu gibi pek fazladır. Millî tarihimizi kaleme alan bu fedakâr ilim ve devlet adamlarımıza hakim olan tek bir duygu olmalı. O da, millî kültürlerine, dillerine, dinlerine, geleneklerine hürmet ve bağlılık şeklinde (1) özetlenebilir.

Hemen hemen beşyüz yıllık bir zaman içinde, beşyüz (2) eser. Bu arada kaybolan veya henüz ilim âlemine tanıtılmamış tarih eserlerini de hatırlatmak gerekir. Bu tarihi eserlerin bulunup istifadeye sunulmasını zaman gösterecektir.

Şunu üzümlere ifade etmek gerekir ki, bu tarihi kıymet ifade eden eserlerin bir çoğunun, bu gün Batı Avrupa, Almanya, Venedik, Roma ve Napoli kütüphanelerinde kayıtlı bulunduğunu kaydeden Franz Babinger, yalnız 2000 den fazlasını Berlinde Prusya Devlet Kütüphanesinde gördüğünü ifade etmektedir. (3)

Türk edebiyatında gazâ- nâme, fetih-nâme veya zafer-nâme adını taşıyan edebî metinler, kroniklerle birlikte, Osmanlı tarihi'nin bazı kere eksik bıraktığı noktaları tamamlayan önemli belgelerdir.

Gerçi " Tevârih-i Âl'i Osman " adını taşıyan anonim tarihlerden başlayarak, Farsça Şehnâmelerde, vakanüvis tarihleriyle, türlü adlar altında kaleme alınmış manzum ve

(1) A.Vehbi Ecer, Yard.Doç, İslam Tarihi Dersleri, E.Ü, Matbaası, Kayseri, 1991, s.2 .

(2) Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Çev, Coşkun Uçok, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, s.10.

(3) Franz Babinger, a.g.e, s. 11.

mensur klâsik tarihlerde, büyük seferlere ait oldukça geniş bilgi vardır. Ancak kimi "hilkat-i Âdem" den , kimi Osmanlı hânedânından başlayan, bazısı da belli bir devre ait olan bu eserler, klâsik birer tarih, yahut Osmanlı tarihinden birer parçadırlar. (4)

Mevzûyu hülâsa etmek gerekirse, gazâ-nâme, fetih-nâme, yahut zafer-nâme adını taşıyan eserlerle, bir veya birkaç seferi tasvir maksadıyla kaleme alınan kronikleri şöylece gruplandırabiliriz;

1) Padişahlar'ın birinin hayatını mihver yaparak, onun zamanındaki eserlerle belli başlı olayları tasvir eden manzum ve mensur eserler. "Selim-nâme"ler, "Süleyman-nâme"ler gibi.

2) Vezirlerden veya ünlü komutanlardan biri'nin gazâlarını tasvir eden gazavât-nâme'ler. Bunlar en çok Barboros Hayreddin, Köprülü Fazıl Ahmed, Tiryaki Hasan, Özdemiroğlu Osman Paşalar'ın şahsiyetleri etrafında toplanır.

3) Belli bir seferi, yahut bir kalenin alınmasını tasvir eden gazâ-nâme, fetih-nâme veya zafer-nâmeler'dir.

Bunlardan Osmanlı tarihi'nin ilk devirlerine ait elimizde hemen hiçbir eser yoktur. İlk mahsuller 15. yy'da görülmeye başlar. Gazâ-nâmeler'in dairesi 16. yy'da genişler ve I. Selim ile Kanunî'nin seferleri bunların mihverini teşkil eder. (5)

Nihayet akınlar durduktan, yer yer gerilemeler başladıktan sonra, gazâ-nâme'ler azalır. Silsile halinde peşpeşe gelen yenilgiler devam ettikçe de bunlar'ın arkası kesilir. H. 1269- M. 1852 deki Kırım seferi ile, H. 1213- M. 1879 daki Yunan harbine ait zafer-nâmeler bu silsile'nin son eserleridir. (6)

(4) Agâh Sırrı Levent, a.g.e, s.1 .

(5) Agâh Sırrı Levent, a.g.e, s.4 .

(6) Agâh Sırrı Levent, Türk Edebiyatı Tarihi, T.T.Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, c.1, s. 158 .

Önemli tarihi vesika örneklerinden sayılan "Gazâ-nâme-i Cezzar Gâzi Ahmed Paşa" nın üzerinde çalışırken, bu değerli yazma'nın, kendisinden sonra gelen tarihçilere kaynaklık ettiğine şahit olduk. Özellikle Mısır seferini konu edinen tarihçilere, âdeta prağraf prağraf temel oluşturduğu cihetle, daha nice araştırmalara kaynaklık edeceğine inancımızı te'yid ediyor ve vazgeçilmez bir tarih ürünüdür diyoruz.

II. B Ö L Ü M

GAZÂ- NÂME'NİN ÖZETİ

1- İSKENDERİYE VE MİSİR'İN ZAPTI :

17 Haziran 1798 tarihinde Malta adasından hareket eden Fransız donanması, Mısır'a yaklaştığı sırada keşif maksadı ile bir gemiyi İskenderiye'ye göndermişti. 29 Haziran'da İskenderiye önüne gelen gemi, iki gün önce İngiliz donanması'nın İskenderiye önüne geldiğini ve 28 Haziranda da oradan ayrıldığını öğrenir. Durumu öğrenen Napolyon, hemen karaya asker çıkarılmasına karar verir. Bu sırada Osmanlı harp gemisi limanda bulunuyordu. Gemi komutanı, Fransızların geliş nedenini öğrenmek için Fransızlarla muhabere sonucunda Fransızlar, kimseye zararları dokunmayacağını Hindistanı kurtarmaya gideceklerini, karşı konulmamasını teklif eder. Bu sırada Napolyon, İngilizlerin çıkarmaya mani olabilecekleri düşüncesiyle hemen İskenderiye bölgesine çıkarma yapmaya karar verdi. Güneş battıktan sonra çıkarma başladı. Gece yarısına doğru Napolyon, General Kleber ile birlikte karaya ayak bastı. Ortalık ağırırken İskenderiye sütünları görülmüyordu. Bu arada Arap kabileleri süvarileri ile Fransız kuvvetleri arasında çatışma başladı. Fransız ordusu kolaylıkla İskenderiye kalesini kuşattı. Çıkarmadan sonra da İskenderiye ve Abukır kaleleri'nin zaptı için kale muharebeleri başladı. İskenderiye, Mısır süvari askeri ile savunuluyordu. Generalleri Kleber'in kolundan yaralandığını gören Fransız askerleri, kaleye hücum ettiler. Merdivenlerle surlar üzerine çıkıp kaleyi ele geçirdiler. Osmanlı askeri ve şehir halkı savunmaya başladılar. Şehir içinde çok kanlı savaş oldu, sonunda İskenderiye müdâfileri ve halk, aman dilemek zorunda kaldılar.

Napolyon İskenderiye'ye girdiği gün, bir takım hile ve desiselerle Mısır halkına yayınladığı beyannamede, Mısırlıların kurtarıcısı, Osmanlı padişahı'nın dostu, Kölemenler'in düşmanı ve İslâmiyetin koruyucusu olduğunu bildiriyordu.

Napolyon, İskenderiye'den hareket etmeden önce, donanmasını emniyete almayı düşünerek Abukır'da kalmasını uygun gördü. İskenderiye'nin muhafazası için de General Kle-

ber komutasında 3000 asker bıraktı.

Ordu'nun geri emniyeti için önlem olarak İskenderiye'nin müfti ve ileri gelenleri ile anlaştı. Bu anlaşmaya göre, Bedeviler de gerektiğinde Napolyon'a asker verecekler, buna karşılık Napolyon da, Mısır'ı işgal ettikten sonra Bedevileri yurtlarında serbest bırakacaktı.

16 Temmuz 1798 de Trablus'lu Ali Paşa ve diğer komutanlar, şehir halkı ile beraber Kahire'nin korunması için tahkimat yaptırmakla meşguldüler. Ancak hazırlanan siper ve istihkâmların bir çok kusurları vardı. Topların tekerlekleri olmadığından yerlerinden oynatılamıyordu. Mısır savunmasına ayrılan Bedevilerle Fellahlar eğitimsiz kimse-lerdi. Yalnız Kölemenler'in süvâri kılıç kullanmada maharetleri ve son derece de cesaretleri vardı. Urban ise, yağma için gelmiş görünümünde idi.

İlerleyen Fransız ordusu, Mısır ordusunun top menzili-ne kadar yanaştı. Bu sırada komutan Murat Bey, süvarileri ile Fransızlara sâldirdı. Defterdar Eyüp Bey komutasındaki Kölemenler'in cesur silâhşörleri hücumu katılarak bir çok Fransızı kılıçtan geçirdiler. Nihayet Fransızlar'ın kale düzenleri her yöne ateş püskürttüğünden Mısır ordusu ma-lûp olmuş, siperler de Fransızlar'ın eline geçmişti.

Sonunda 24 Temmuz 1798 de Napolyon Kahire'ye girdi. Dört gün sonra Fransızlar, şeyhleri, ulema ve eşrafı hükü-mette toplayarak idareyi eline alacak on kişilik bir Mı-sır Divânı kurmuş, çeşitli bölgelere Fransız generalleri ve memurlar tayin etmişti.

Bu sıralarda Suriye ve Filistin istikametlerine çe-kilen Osmanlı kuvvetleriyle Mekke Şeyhi'nin topladığı Müs-lüman mücahitler, Fransızları zaman zaman meşgul etmişlerdi. Bu kabil çarpışmalarda günden güne zayıflayan Fransızlar ayrıca çıkan tâun hastalığı sebebiyle de hayli zayıf ver-mişlerdi.

2- MISIR HALKI'NIN FRANSIZLARA KARŞI DİRENİŞİ :

Abukır da Fransız donanması'nın imhası üzerine Napolyon, Fransa'dan yardım alma ümidini kesmişti. Harbin ve sefer'in kötüye gittiğini anlayan Napolyon, şenlikler yaptırarak mevhitler okutarak, Hac hazırlıkları yaptırarak Müslüman halkı kazanmaya çalışıyordu. Fakat bu kabil hareketleri aksi tesir yapıyor ve nefret uyandırıyor. Napolyon, seferin başından beri Sultan III. Selim'in iradesiyle Mısır'a geldiğini yaymakta ve halkı iknaya çalışmışsa da halk, bunun bir hile olduğunu anlamıştı. Azm zâde Abdullah Paşa'nın Mısır'a atandığı ve Fransızlar'ın Mısırda ikâmetine, Osmanlı Devleti'nin razı olduğu yayılmış ise de, sonunda bunun da bir aldatmaca olduğu öğrenilmişti.

Bu sırada (içkinin serbes satılması, Müslüman kızlarının yüzü açık gezdirilmeye başlanması, halk'a ağır vergiler konması, halk'ın sevdiği kimselerin Murat Bey'in adamlarıdır, bahanesiyle idamı gibi) bazı olaylar, halkın Fransızlardan nefretine sebep olmuş ve bu hal ayaklanmaya kadar varmıştı.

Napolyon 28 Ağustos 1798 de Cezzar Ahmet Paşa'ya bir mektup göndermişti. Cezzar Ahmet Paşa ise mektubu getiren elçiyi kovmuştu. Buna kızan Napolyon, Cezzar Paşa'nın üzerine yürümeyi tasarladı. Cezzar Ahmet Paşa da bu mektup üzerine Mısır'ın her tarafına haberler göndererek, Padişahın yakında çok sayıda asker göndereceğini yaymış ve Müslümanları Fransız aleyhine cihada davet etmişti.

20 Ekim 1798 de Mısır'ın ileri gelen ricâli, bir karar alarak her tarafta "Bu gün gazâ günüdür, düşmandan öcümüzü alalım. Yenilgi'nin acısını üzerimizden atalım" diye tellallar bağırılmıştı. Bunun üzerine ayaklanan halk, rasgeldiği yerde Fransız askerlerini öldürmeye başlamıştı.

Bu sırada Napolyon ayaklanmayı bastırmak için şehri kuşatmış, sokak başlarına ve kaleye yerleştirilen toplarla şehir top ateşine tutulmuştu.

3- ARIŞ VE GAZZE'NİN ZAPTI :

Napolyon Mısır'a hakim olunca,Suriyede büyük bir nüfuz sahibi olduğunu öğrendiği Cezzar Ahmet Paşa'ya 26 Ağustos 1798 de bir mektup göndermişti. Paşa mektubu cevapsız bırakınca 19 Ekim 1798 de ikinci bir mektup daha yollayarak "Eğer benim düşmanım değilsen seninle harp etmek istemiyorum. Fakat eğer İbrahim Bey'i korumayı sürdürürsen,bunu düşmanca bir hareket kabul edip Akkâ önüne yürüyeceğim." demişti. Cezzar Ahmet Paşa bu mektubu da cevapsız bırakmıştı.

Napolyon'a göre Osmanlı Devletini Mısır üzerinde bir anlaşmaya zorlamak için,Suriye yönünden sıkıstırmalı,İngilizleri zor durumda bırakmak için de,Suriye limanlarını İngiliz donanmasına kapatmalı idi.

Napolyon,Mısırdaki ikmal yapmaya,erzak mühimmat,cephane ve asker toplamaya başladı.General Kleber'e Kantura yoluyla kıyıda ilerlemek üzere kuvvetini hazırlamasını emretti. Suriye'ye hareketinden önce önlem olarak şehrin ileri gelen zevatını toplayarak " kendisi'nin Suriye'ye gideceğini,dönünceye kadar uygunsuz hareket olursa şehrin top ve humbara ateşi ile tahrip edilmesi için emir verdiğini " tembih ve tehdit etmek sûretiyle onlardan söz almıştı.

Bonaport'un hazırlığını haber alan Cezzar Ahmet Paşa, savunma tedbirlerini almakta kusur etmedi.Akkâ kalesi'nin tahkimatını kuvvetlendirmeye çalışmakla beraber,Hayfa,Yafa taraflarına asker göndererek buraları tahkim ettirmiş,Ariş kalesine kadar gelerek buraları da savunmaya hazırlamıştı.

Zira 7 Ocak 1799 da İbrahim Paşa Mısır Seraskerliğinden azledilmiş,yerine Cezzar Ahmet Paşa tayin edilmişti.

Napolyon Bonaport,ordusu ile 22 Aralık 1798 de Mısırdan hareket etti. 7 Şubat'ta Ariş kalesi civarında mevzilenildi. Kleber kolu ise Dimyat'tan doğruca Ariş'e hareket etmiş, üç gün sonra da Napolyon ordusuna katılmıştı.

Ariş kalesinde, Cezzar Ahmet Paşa'nın gönderdiği 4000 kişilik kuvvetten başka,yedi-sekiz bin de Osmanlı askeri vardı. 8 Şubat'ta kalenin teslimi için Napolyon'un

haber göndermesi üzerine, kale komutanı ve Memlûk Beyleri red cevabı verdiler. Bunun üzerine Fransızlar kaleyi top ve humbara ile dövmeye başladı. Sekiz gün süren şiddetli bir savunmadan sonra kaledekiler teslim razı oldular. Kuşatma onüç gün sürmüş ve 20 Şubat 1799 da Arış kalesi düşmüştü. Napolyon 24 Şubat'ta Hanyunus'a hareket etti. Ertesi gün Fransız öncü kuvvetleri Gazze'ye yanaşmıştı. Kale muhafızı Abdullah Paşa bir kısım Kölemen askeriyle Fransız öncü kuvvetlerini karşılamış ise de diğer taraftan ilerleyen Kleber kuvvetleri kale'nin arka tarafından şehre girince, Abdullah Paşa Suriye'ye çekilmek zorunda kalmış, Fransız ordusu 25 Şubat 1799 da Gazze'yi zaptetmişti.

4- Yafa Kalesi'nin Zaptı :

28 Şubat 1799 da Gazze'den hareket eden Napolyon, aman dileyen Remle'yi zaptetmiş, 3 Mart 1799 da Yafa önüne gelmişti.

Yafa'da Cezzar Paşa'nın vekili Abdullah Ağa'nın maiyetinde çoğu Arnavut askeriyle, Tophane'den getirilmiş topçu ve Arabacıyan erlerinden müteşekkil 12.000 kişilik bir kuvvet vardı. Napolyon ilk önce Yafa Beyi'ne anlaşmak için bir adam göndermiş, giden elçi öldürülmüştü. Bunun üzerine Napolyon'un Yafa'yı zaptetmek için yaptığı savaşlar çok kanlı ve tarihin kaydetmediği çok büyük soykırım şeklinde cereyan etmiş, ve Fransızlar 7 Mart'ta Yafa'yı zaptetmişlerdi.

Kaleye giren Napolyon bütün halkın ve esirlerin üzerine ateş açtırmıştı. O gece sabaha ve ertesi günü akşama kadar süren bu ateş ile bir soykırımı meydana gelmişti. Yafa mezâlimini haber alan Akkâ Mücahitleri büyük bir azim ve cesaretle savaşarak, Napolyon'a Akka önünde ilk yenilgisinin acısını tattıracaklardı.

5- AKKÂ MUHASARASI VE HARPLERİ :

Suriye harpleri'nin devam ettiği tarihte Napolyonu durduracak yegâne yer Akkâ kalesi idi. Bunu çok iyi bilen, o zaman Akka kalesinde bulunarak Cezzar Ahmet Paşa'ya yardım eden İngiliz Amiral Smith (1), daha önceden, Hayfadaki top ve mühimmatı Akkâ'ya taşımıştı. Böylece Akkâ kalesi tahkim edilmişti.

Bu hazırlıklar sürdürülürken İstanbulda ise, 3 Eylül 1798 de Akkâya 700 Nizâm-ı Cedit askeri ile, ayrıca istihkâm malzemesi'nin gönderilmesine karar verilmişti.

Fransız ordusu Yafa'yı zaptettikten sonra emniyeti bakımından dağ yoluyla Akkâ'ya hareket etmişti. Yolda Cezzar Paşa'nın ileri sürdüğü kuvvetler düşmanla çarpışmış, her iki taraf da ağır zâiyat vermişlerdi. Sonunda düşman, Hayfa'yı kolayca teslim almış ve Akkâ önüne gelerek siper ve istihkâmın inşasını başlatmıştı. Akkâ'nın kısa zamanda düşmesi bekleniyordu. Napolyon'un yaptığı propaganda ve yayınladığı beyannamelerden etkilenen halk ve şeyhler Fransızlara sığınmaya ve ordusuna yardım etmeye bile başlamışlardı.

Cezzar Ahmet Paşa kaleyi tahkim için siperler hazırlatmaya gayret etmişti. Amiral Smith de donanmadan mühendisler göndererek bu konuda yardım sağlamıştı.

Kale'nin kara tarafındaki kısmı, en dıştan başlayarak toprak siper, biraz içerde genişçe bir dış hendek, dış kale bedeni biraz daha içerde genişçe bulunan iç hendek, bundan sonra iç kale bedeni ile çevrili idi. Dış kale bedeninde savunma ve gözetleme için burçlar vardı. Bu burçların başlıcaları, doğu köşesinde komutan burcu, doğu kenarında Sebil burcu ve Nebî Salih burcu mevcuttu. İç kale köşesindeki Burc-u Ali ise önemli burçlardandı.

Kale'nin doğu ve kuzeyindeki tepeler, kaleye yaklaşmayı kolaylaştırdığı gibi, kale'nin takriben bir km uzandığındaki tepeler gerisinde toplanacak birlikleri, düşman

(1) (Vr. 7 b)

gözünden saklardı. Kaleye doğu ve kuzeydoğu yönlerinden yaklaşmak daha kolay olduğundan, Napolyon da ordusunu buna göre düzenlemiş ve bu yönlerden kaleye saldırmıştı. Özellikle kalenin kuzeydoğu köşesindeki Ali Burcu'nu hedef alarak saldırmıştı.

Akkâ muharebesi'nin cereyan tarzı özetle şöyle vukû bulmuştu: Napolyon, 19 Mart 1799 Pazartesi günü fecirden evvel ordusuyla Akkâ önlerine gelmişti. Kale, kuzeyden deniz kısmından, güneydoğuda liman kısmına kadar Fransız ordusu tarafından kuşatılmıştı.

Napolyon, kan dökülmeden kalenin teslimini istemiş. Cezzar Paşa cevap vermediği gibi elçiyi de öldürtmüştü. Kale, deniz tarafından Osmanlı ve İngiliz donanmaları ile irtibatta idi. Savunma kuvvetleri arasında başkentten gönderilen 700 Nizam-ı Cedid askeri de vardı.

Napolyon Bonapart taarruz için 20 Mart 1799 Salı günü şiddetli topçu ateşiyle Akkâ kalesini sıkıştırmaya başlamıştı. Fakat düşmanın yaptığı bu taarruz Müslüman askerlerince püskürtülmüştü.

Bu sırada Cezzar Ahmet Paşa boş durmayarak aynı gün, kalede bir miktar asker bıraktıktan sonra, geri kalan askerleriyle kaleden bir çıkış yaparak Fransızlara baskın yapmıştı. Göğüs göğüse ve yaka yakaya üçbuçuk saat süren bu baskın harekâtına, kaleden top ve hamfireler de ateşleriyle katılmışlar, düşmana ağır zayıat verdirilmişti.(2)

21 Mart Çarşamba günü Fransızlar, bir gün önceki baskının öcünü almak için Akkâ kalesini 24 saat topçu ateşi altına almışlardı. Bu arada denizde Fransız ordusu'nun ikmalini sağlayan, cephane yüklü üç düşman gemisi, İngilizler tarafından yakalanarak zapt edilmişti.

Buna misilleme olarak, İstanbul'dan Akkâ kalesine gönderilen cephane yüklü iki Osmanlı gemisi, Fransızlar tarafından yakalanarak içinde bulunan top, cephane, erzak ve mühimmatla birlikte düşmanın eline geçmişti.

22 Mart Perşembe günü 24 saatten beri yapılan topçu ateşinin kaleye önemli zararlar verdiğini sanan Fransızlar, merdivenlerle kalenin doğu tarafındaki Ali Burcu'nun dayanak noktasından hücumla geçmişlerdi. Kale halkı şiddetle karşı koyduğundan düşmanlar ağır zayıyla geri çekilmek zorunda kalmışlar, bu arada general-i Kleber-i nâm-ı bed-fiâl yaralanmıştı.(3)

24 Mart 1799 Cumartesi günü (4) Cezzar Ahmet Paşa, yine bir çıkış hareketi ile baskın yapmış, düşmana ağır hasar verdirmişti.

26 Mart Pazartesi günü Fransız keferesi, lağım düzenleyerek bir baskın hazırlamışlar, hazırladıkları lağımın fitilini ateşleyerek, hücumla geçmişlerdi. Fakat kale müdâfii mücahitlerin yaptıkları çıkış hareketi ile düşmanın bu hücumuna mukabele edilmişti. Bu arada İngiliz Amiralî Simith, Fransızları iki ateş arasında bırakmak için donanmadan da çıkarma yapılmasını teklif eder.(5) Bu teklife uyularak 8 Nisan 1799 Pazar günü İngiliz donanmasından kırmızı minten giydirilmiş 240 er karaya çıkarılmış (6) kaledekilerin de çıkışı ile Fransızlar'a ağır zayıla verdirmişti. 14 Nisan Cumartesi günü lağım yaparak sokulmak isteyen Fransız askerleri, mücahitler tarafından lağımında bastırılmış ve hepsi imha edilmişti.

Daha önceleri Mısır'dan çekilen ve Şam tarafına giden kölemen Beyi İbrahim Bey, topladığı kuvvetlerle General Kleber kuvvetleri ile karşılaşmıştı. Bu sırada Nasırıye halkından bazıları olayı Akka önündeki Napolyon'a bildirmişlerdi. Napolyon bir kısım askeri ile Nasırıye'ye yetişmiş ve Kleber'i kurtarmıştı. Böylelikle Napolyon ve Kleber'in kuvvetleri tekrar Akka önüne dönerek kaleyi sıkıştırmaya başlamışlardı. Bu sırada Fransız ordusunda çıkan veba hastalığı da ağır zayıla neden oluyordu.

Muhasara'nın 27. 25 Nisan 1799 Çarşamba gecesini, Fransızlar Ali Burcu'nu ele geçirmek için tekrar kaleyi top ve humbara ateşi ile dövmeye başladılar.

(4) (10-b) (3) (10-a)
 (5) (13-a)
 (6) (13-a)

Evvelce hazırladıkları lağımı da patlatarak, bu burcu yerle bir etmek istemişlerdi. Kaleye girmek için her şeyin tamam olduğuna inanan Fransızlar, birdenbire genel hücumla geçmişler, fakat Cezzar Ahmet Paşa'nın aldığı önlemlerle, düşmanın bu hücumu da başarıya ulaştıramamıştı.

26 Nisan Perşembe günü yine aynı şekilde hücumla geçtiler. Sabah erkenden top ve humbara ateşi ile kaleyi dövmeğe başladılar. Dört saat süren ateşten sonra kaleye girebileceklerini uman Fransızlar, şiddetli bir hücumla Burcu-ı Ali'ye saldırmışlar, mücahitler kaleyi, taş, tüfek ve bıçakla adım adım savunmuşlardı. Muharebe ortalık kararınca kadar sürmüş, fakat düşman kaleye girememişti.

27 Nisan Cuma gecesi aynı şekilde yapılan düşman baskını ağır zayıflık verdirilerek püskürtülmüştü. Arkası kesilmeyen hücumlar kalede çok hasar yapmış ve tamirine fırsat olmamıştı. Söz konusu tamirin güçlüğü düşünülerek Ali Burcu'nun, düşmanın taarruz istikametine bir gün bir gecede büyük bir tabya yapılmış, büyük küçük toplar yerleştirilmiş (7) ve burası 3000 askerle savunmaya hazır hale getirilmişti.

Mah-ı Mezbûr'un 26. ve 2 Mayıs 1799 Çarşamba günü, 600 askerle bizzat Napolyon'un idare ettiği ve Kleber'in de katıldığı taarruz geri püskürtülmüştü.

Muhasaranın 45. günü içinde, her iki taraftan da zayıflık olmuştu. Osmanlılarda Üsküdar Askeri Başbuğu Berut Mütesellimi El-Hac Abdullah Ağa ile, Topçu Başı Ahmet Ağa ve 350 şehit, İngilizlerden 30 ölü, Fransızlardan ise 6000 ölü verilmişti. (8)

6 Mayıs Pazar günü gece yarısı, çok gizli tutulan bir baskınla, Fransızlar nihayet Ali Burcu'nu elde ettiler. Fakat mücahitlerin yaptığı karşı taarruzla tabyaya girdiklerinin üçüncü saatinde Ali Burcu'dan geri atıldılar. (9)

(7) (20 b)
 (8) (22 a)
 (9) (23 a)

7 Mayıs Pazartesi gecesi Fransızlar hücumlarını yine tekrarlamışlardı. Bu defa düşman askerlerinden bazıları Müslüman kıyafeti ile ve Arapça " Biz Müslüman askeriyiz " (10) diyerek Osmanlı siperlerine girmişler ve yirmi kadar İslâm askerini kılıçtan geçirmişlerse de, yan siperlerde bulunan İzmir askerlerinin yardımlarıyla yine geri atılmışlardı.

Tarihler 8 Mayıs 1799'u gösterdiği gündü. Ufukta görünen bir donanma, öğle üzeri Akka önüne gelmiş, İstanbuldan Rodos Mutasarrıfı Hasan Ağa komutasında 3000 Nizam-ı Cedîd askeri getirmiş, gemiler öğleden sonra demir atarak gelen yardım kuvvetini kaleye çıkarmıştı. Nizam-ı Cedîd askerinin gelmesi kale halkının moralini yükseltmiş ve gücünü artırmıştı.

9 Mayıs 1799 Çarşamba gecesi, Nizam-ı Cedîd askerinin geldiğinin ertesi gece saat ikiye ulaştığında, Fransızlar gece yarısından sonra, bir kısım askerleri Müslüman kıyafetinde başlarında ahmediyeler (11), yine ağırlık merkezi Burç-u Ali olmak üzere bu burcun kuzey ve güneyinden şimdiye kadar görülmemiş bir şiddetle taarruza geçmişlerdi. Göğüs göğüse yapılan çarpışmalar sonunda, Fransızlar Ali Burcu'na girmeyi başarmışlardı. Muharebe sabaha kadar sürmüş, ancak Ali Burcun'dan Fransızlar bir türlü atılamamıştı.

10 Mayıs Perşembe günü, öğleye kadar Ali Burcu'nu elinde bulunduran Fransızlar, çok şiddetli topçu ateşi desteğinde, Ali Burcun'dan ileriye doğru taarruza geçmişlerdi. Osmanlılar bu taarruzdan önce bu civarda büyük bir lağım hazırlamışlardı. Fransızların toplandığı yer de tam bu lağımın üstüydü. Lağımın tam zamanında ateşlenmesiyle, üstünde toplanmış 800 Fransız askeri havaya uçtu. Mücahitler de taarruzlarını sürdürerek, düşmanı burçtan temizlediler. (12)

(10) (27 b)

(11) (29 b) Beyaz ve arkası enseye doğru sarkan bir başlık. (Tarih Deyimleri Sözlüğü)

(12) (30 b)

Napolyon Bonapart 58 günden beri yaptığı çok şiddetli bombardıman ve baskınlarla bir netice alamayınca, Müslümanları aldatmak için barış teklifine başvurdu.

14 Mayıs Pazartesi günü öğleden evvel bir fellah, Cezzar Ahmet Paşa'ya Napolyon'un mütareke isteyen bir mektubunu getirmişti. (13) Mektubun baş tarafı Besmele ile süslenmiş, birinci sahifesi Arapça yazılmış, ikinci sahifesi ise Efrencce yazılmıştı. (14) Paşa bu mektuba şöyle cevap yazılmasını emir vermişlerdi. " Bonapart köpeği, kâfir ve hilebaz ve sözünde duracağı şüpheli görülen yalancı, yağmacı bir insan olmakla cevap yazmaya layık değildir. Bizim ona verecek kesin ve doğru cevabımız yağlı kurşun ile keskin kılıçtır." diye fellahı geri yolluyasınız diye emretmişti.

15 Mayıs 1799 Salı günü bir hücum daha düzenleyen Napolyon ve askerleri, püskürtüldüğünde yüz geri olmak zorunda kalmışlardı. Bunu değerlendiren Cezzar Ahmet Paşa, gönüllü bir birlikle kaleden çıkmış ve 5,5 saate garîb bir boğuşmadan sonra akşam karanlığında kaleye dönmüştü. İngiliz generali Simith'de Napolyon'a bir mektup göndererek " Ey Bonapart! sen cumhûrının rû'sâsı beyninde ve cümle indinde akl ile şöhretin var idi, ve seni akıllu bilirdik. Sende ise eser-i akıldan behre olmadığı zâhir oldu. Sen bir şeyi bilmezsin, işde benden sana doğru cevap, seni milletin içlerinde istemediklerinden hile ile seni mehleke ilkâ için Mısır'a gönderdiler. Hiç Mısır gibi mahal sana bâki olurmu? ve seni ikâmete ruhsat virirlermi? bunu dahi bilesin ki Devlet-i Osmaniyye ve Devlet-i Rûsiyye ve İngiltere ve senün güvendiğin Nemçe ve İspaniyye Kebîr Devlet ittifak iddiler. Kurfe ve Çuka adası vesair Venedik ve Nemçe taraflarında zapt eylediğin kal'a ve kasaba Devlet-i Osmaniyye zapt ve teshir eyledi.

(13) (36 a)

(14) (36 b)

Rûsiyye ve Nemçe askerleri dahî berren Firansa hududına girup katî vâfir memleketler zapt iderek bunu dahî böyle bil ki, Malta adasını dahî biz aldık. Devlet-i Aliyye donanmasının bir miktarı ve bizim donanmamız ve Rûsiyye donanması Tolon'a girmişlerdir. Sana bir taraftan Me'mûl itdiğinin imdadı bulamazlar ve gelemesler. Sen ne akla hizmet idersin ki Mısırdaki oturmağa kanaat itmeyüp de Cezzar Paşa gibi kaviiyy-ül-iktidar bir vezirin üzerine gelüp, kaç zamandır muhasara idersin. Sana Kal'anın bir sengini kimse virmes ve seni birkaç güne dek bu mahalde muzmahil iderler ve Şam'da otuzbinden ziyade asker cem oldu. Üç paşa ile Şam yolundan gelecek ve denizde donanma takımı ile otuzbin asker ahşama sabaha geleceğinden başka, bi-zzât devletlü sadr-ı Âzam Efendimiz yir götürmez askeriyile İstanbul'dan hareket eyledi ve ellibin ernebut Cezzar Paşa'ya gönderdiler. Anlar dahî ahşama ve sabaha bundadırlar. Sen başa çıkmazsın. İşte sana şâfi cevap, kusurını mülâhaza eyle ve hem senün işin zorbalıktır. Devletce iş bilmezsin, hem mütareke için âdem gönderdük ve hem bir saatten sonra Kal'aye hücum ve yürüş getürdük. Böyle iş olmaz, bâkîsini fikir eyle. " (15)

Bu sırada Nablüz tarafından toplanan bin kadar gönüllü ve dinç mücahit de "Allâhü yensur-ül-İslâm ve yühlük-ül â'dâ" (16) âvâzeleri ile güney cephesinden gelerek kaleye girmişlerdi. Bu takviye, kale halkını çok sevindirmiş ve bayram havası husûle getirmişti.

Napolyon ve askerleri 16 Mayıs 1799 Çarşamba gününden itibaren genel bir hücum hazırlıklarına başladı. 20 Mayıs Pazar günü sabah saat 8 de önceden hazırlattığı lağımları patlatarak hücumla geçmişler, fakat lağımlar düşman askerinin pek yakınında patladığından zayıf vermelerine neden olmuş, bu yüzden Fransızlar siperlerine çekilmek zorunda kalmışlardır. Harbin 64. günü kale dışındaki siperlerde bulunan Mücahitlerle düşman, boğaz boğaza muharebeye tutuşmuşlardı. Bu boğuşma güneş batıncaya kadar sürmüştü.

(15) (37 b, 38 a, 39 b)

(16) (Allahım İslâma yardım et, ve düşmanları helâk eyle) (40 b)

Mâh-ı Zilhicce'nin 15. ve Eyyâm-ı muhasara'nın 64. Pazartesi günü idi. Bu 64 günlük kuşatma düşman birliklerini bitkin düşürmüş, kuşatmadan sonuç alınmayacağı anlaşılmıştı. Bu yüzden Napolyon, Mısır'a çekilmeye karar verdi. Muhasaranın 64. gecesi ağır harp malzemesini tahrip etti ve cephanelerini yaktı. Taşıyamıyacağı eşyayı gömdü. Dokuz topla bir havanı nı terk edip, Yafa bölgesinde Kantara yönünde çekilmeye başladı.

Seher vakti girdiğinde Müslümanlar, şükür namazı kılıp Allah-u Teâla'ya dua ve niyazda bulundular. (17)

Kalede bulunan devlet ricâlinden Debbağ Zâde Mehmet Reşit Efendi, tevkî-i Divan-ı hümayûn defterdarı (Fermanlara nişan işaretini koyan memur) Muhammed Emin Efendi, Hoca Ahmet Şerif Efendi, donanma müsteşarı Selim Efendi, donanma reis ve gediklileri ile ordu komutanları biraraya toplanarak âdâb-ı merâsîmi icra ediyorlar ve Gazi Ahmet Paşa Hazretlerine " Öyle bir gâzâ ettin ki bundan sonra kılıcın cevher-i süreyya gibi parlayarak Peygamberi hoşnûd ettin" diyerek onu tebrikle etek öptüler. (18) Paşa Hazretleri de Devlet-i Âliyye'nin güzel âdetleri üzere sırasıyla bu ricale mukabele-i tehniyede (Tebrikte) bulunduktan sonra " Bu bol sevaplı ve zafer süslü gazâ, bendenizin ihtimam ve gayreti ile olmayıp, sadece şevketlü zafer-penâh efendimizin güneş gibi parlayan ikbal ve himmetlerindedir." diye tevâzu göstermişlerdi.

Napolyon Şevval ayının 12. (20 Mayıs 1799) günü Akka sahrasından çekilmeye başlamıştı. Maiyetindeki Fransız askerlerinin sayısı 25.000 den fazla idi. (19) Bu esnada İzmir'den 480 yeniçeri askeri, onüç gün sonra da Rodos Mutasarrıfı (valisi) Murabıt Zâde Hasan Kaptan maiyeti ve donanma gemileri ile gıla-tis'a ya 3000 den fazla askerle yardıma gelmişlerdi. (20)

(17) (46 a) (19) (48 a)
(18) (47 a) (20) (49 b)

Şam'dan alınan bir rivayete göre de, toplanan asker sayısı ise 20.000 e yakındı. Başlarına da Azmi Zâde ve Abdullah Paşa ve Halep Valisi Şerif Paşa tayin edilmişlerdi.(21) Buna rağmen Napolyon, inat ve ısrarından istinkâf etmiyerek Mısır, Dimyat ve İskenderiye vs. havâlıilerindeki askerlerinden topladığı 10.000 e yakın askeri Dürzi Dağına, 5, 6 bin kadar askerini de muhasaraya sevk etmişti. Allah korusun kalenin tamamını ele geçirmekte iken, Cenab-ı Hakk'ın kuvvet-i kâhiresiyle kendi elleriyle yerleştirdikleri lağımlar patladığından askerleri hezimete uğramış ve dağılmışlardı.(22)

Zilhicce ayınının 14. Pazar günü öğleden sonra Müslüman askerleri kılıçlarını çekerek yaka yakaya 4,5 saat vuruşmuşlar ve Rasül-ü Ekrem Efendimizin gül bangı göklere yükseltilerek Akka sahrasında zafere ulaşmışlardı.

Akşam vakti olduğunda gâzi askerler, istirahatte çekilmişlerdi.

Bir rivayete göre 20.000 den fazla kefere esir alınmıştı. Bunların içinde 4000 askerin hiç yara almadan esir oldukları görülmüştür. İçlerinde general, binbaşı, yüzbaşı, yirmibaşı, ve onbaşı subaylardan 330'unun başı kesilmişti.

Bu defa başçuhadarımız (23) Hacı Osman Ağa savaş meydanına gönderilmekle Osmanlı kuvvetlerini toplayarak tertip ve düzene koymuştu. Bu toplanan kuvvetlere destek olmak üzere 20.000 Arnavut eklenmiş, bundan sonraki seferlere hazır hale getirilmişlerdi.

Bu savaşta Fransız düşmanın verdiği zayıatın sayısı çok fazla olmuştu. Düşman Kahire'ye avdetinde yerleşmeden önce yeterli tedbir ve tedarikini almıştı.

(21) (50 a)

(22) (50 b)

(23) (Saray'ın büyük memurlarından ve Padişah'ın hizmetlerinde bulunanlardan biri'nin ünvanıdır. (M.Z.Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.E.Basımevi, İst, 1971, c.1, s.385)

Zira Osmanlı askerinin burada da rahat vermiyeceğini biliyordu.

Zilhicce ayının 11. günü Şam ve Halep ordularının asker ve komutanları da düşmanı takip için yola çıktıklarını Bâb-ı Âli'ye ulaştırmışlardı.

Böylece 19 Mart 1799 dan 20 Mayıs 1799 a kadar süren Akka savaşı Müslüman Türk mücahitlerinin üstün başarısı ve zaferiyle sona ermiş oluyordu.

Gazâ-nâme, müellifin "Cenab-ı Hakk şu gazâda mevcut bulunan bil-cümle ibâd-ı Müslimîni dil-şâd eyleye. Âmin" duâlarıyla sona erer.

El-Gâzi Cezzar El-Hac Ahmed Paşâ Efendimiz'in tevârih-nâmesidir. Rahmetu-llâhi aleyhi rahmeten vâsîaten.(24)

11 Zilhicce 1214

Yazan: Es-Seyyid Mehmed Şevkî

6- FRANSIZLAR'IN AKKA'DAN MISIR'A DÖNÜŞÜ :

Fransız ordusunun Akka'dan Hayfa doğrultusunda çekildiğini öğrenen Cezzar Ahmet Paşa, kaleden çıkarak Fransız ordusunu takip için gereken tertibi almıştı. Napolyon ordusunun çekilişi pek acıklı olmuş, bir çok yaralı ve hastayı beraberinde götürmesi gerekiyordu. Yafa önünde duraklayan Napolyon ordusu, Gazze ve Arış'ten asker getirerek direnmek istemişse de Osmanlı ordusunun takip ve tazyiki ile burada tutunamamış, eşyalarını yaktırarak Gazze'ye doğru çekilmişti.

Napolyon, hasta ve yaralılarına fazla afyon ruhu verdirerek uyutmuş ve ölüme terk etmişti.

Cezzar Ahmet Paşa'nın başarısı, İstanbul'da çok büyük sevinç yaratmıştı. Kahire'ye zafer alayı ile giren Napolyon, Akka bozgununu Mısırlılardan saklamak istemişti. Güya Akka'ya kadar gidilmiş, Mısır Kölemenleri ve Cezzar Ahmet Paşa yola getirilmiş, Mısır'a taarruz için hazırlanan Osmanlı ordusu yenilmişti.

Napolyon, Suriye seferinden dönünce Osmanlı kara ve deniz kuvvetlerinin Mısır'a yaklaştığını haber aldı ve derhal hazırlıklara başladı. Napolyon bu işlerle uğraşırken 9000 mevcutlu Osmanlı kuvveti Abukır'ı zapt etti. Abukır'da yapılacak savaşın iki taraf için de büyük önemi vardı.

25 Temmuz 1799 da yapılan bu muharebede, Fransızlar çok zayıf vermelerine rağmen, Osmanlılar bozguna uğramış, Köse Mustafa Paşa yaralanarak esir düşmüştü.

Abukır bozgunu üzerine denize açılan 50 kadar Osmanlı gemisi, Dimyat boğazına gelmişti. Henüz askerinin yarısınına karaya çıktığı sırada düşman bunu haber almış ve çıkan çarpışmada Osmanlı askerinin bir kısmı şehit olmuş, bir kısmı boğulmuş, bir kısmı da esir düşmüştü. Böylece Osmanlı donanması ve ordusu gücünü tamamiyle yitirmişti.

7- NAPOLYON'UN FRANSA'YA DÖNÜŞÜ :

Napolyon Abukır savaşını kazandıktan sonra, 2 Temmuz 1799 da Fransızların İtalya ve Ren kıyılarındaki Avusturyalılara yenildiğini öğrendi. Bu yüzden Fransız devlet adamlarının halkın gözünden düşmüş olacağını düşünerek, kendisinin Fransa'nın idaresini eline geçirebileceğini düşündü ve Fransa'ya dönmeye karar verdi.

Napolyon bu kararını herkesten gizli tuttu. 23 Ağustos 1799 günü İskenderiye limanından ayrıldı ve Fransaya ulaştı. Ayrılırken yerine general Kleber'i atadığı hakkında bir de mektup bıraktı.

8- MUHAREBENİN SONUÇLARI :

Fransa'nın Mısır'a asker çıkarmasıyla, tarihte ilk defa Osmanlı-Fransız savaşı oldu. Bu suretle 16. yy baş-

larından beri süren Osmanlı-Fransız dostluk ilişkileri resmen bozuldu. Bu savaşla Doğu Akdenizde sükûnet bozulmuş, bölgeden menfaat uman büyük devletleri doğrudan Doğu Akdenize müdâhil hale getirmişti.

Fransa başlattığı Mısır seferinden sonuç alamadığı gibi, Akdenizdeki nüfûzunu da kaybetti. Osmanlı ile düşman olduğundan kapitülâsyonları kullanamaz hale geldi. Bölgede ve Osmanlı üzerindeki insiyatifini İngiltere ve Rusya'ya kaptırdı. Kendisine karşı Avrupada kurulan ittifak cephesinin yanı sıra, doğuda da Osmanlı-İngiliz-Rus ittifak cephesinin kurulmasına sebep oldu. Bu da Fransa'yı hem doğuda, hem de batıda zor durumda bıraktı.

Bu seferden en çok kazanç sağlayan devlet, İngiltere oldu. Bir defa doğu ticaretini ve Hint yolunu tehdit eden Fransızları, etkisiz duruma getirdi. Bu sefer dolayısıyla, Orta Akdenizde stratejik önemi olan Malta adasını ele geçirdi. Denilebilir ki, Fransızların yenilgisiyle bölgede meydana gelen boşluktan faydalanarak Akdenizde birinci derecede etkili devlet haline geldi.

Bu savaş dolayısıyla Osmanlı ile ittifak yaparak güçlenen Rusya toprak kazanamadı. Ama Dalmaçya kıyılarından Fransızları uzaklaştırarak onların tehlikesinden kurtuldu. Bir diğer önemli kazancı da, geçici de olsa, boğazlardan savaş gemilerini geçirmesi ve Karadenizde varlığını Osmanlıya bir defa daha tanıtması oldu. Bunlarda Rusya'ya Balkanlarda, Karadenizde ve boğazlarda yeni hareketlere girişme cesareti ile bazı imkanlar kazandırdı.

Osmanlı Devletine gelince, bu savaşta en büyük yükü çekerek Mısır'ı yeniden kazandı. Üstelik Dalmaçya kıyılarından, komşu haline gelmiş bulunduğu Fransa'yı uzaklaştırdı. Böylece savaştan önceki sınırlarına kavuşmuş oldu. Ayrıca, Osmanlı Devleti zayıflığını görmüş, bundan böyle topraklarının bütünlüğünü tek başına sağlayamayacağını görmüştü. Bu nedenle dış siyasetinde devletler arası "denge siyaseti" ni kabul etmeye başladı.

Osmanlı Devleti, Mısır'ın işgaline kadar kendisine tehlikenin genellikle Batıdan geldiğini görmüş ve tedbirlerini ona göre almıştı. Ancak bu savaş ile, Doğu Akdeniz'in büyük devletlerin hedeflerine girdiğini anladı. Yine bu savaşın sonucu olarak, Karadenizde ilk defa Rusların varlığını ve ortaklığını resmen kabul etmek zorunda kaldı. Daha geniş anlam ile, Osmanlı Devletinin toprakları ve denizleri uluslararası rekâbetin konusu haline geldi. Bu da daha Mısır seferi sona ererken Osmanlı Devleti'nin yeni problemlerle karşılaşmasına yol açtı.

III. B Ö L Ü M

GAZÂ-NÂME-İ CEZZÂR GAZÎ EL-HÂCÎ AHMED PAŞA'NIN
TRANSKRİPSİYONLU METNİ

Bismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

(1) Bâbü Harameyni'l-Muhteremeyn olân ümmü'd-dün-yâ dâru'n-nasr-i bi- hemtâye, sene-i mâziyye-i Muharremü'l-harâmında bagteten dühûlü ve Devlet-i 'Aliyye'-i Osmâniyye'yi meşgûl eden Frânsa Cumhûrî cenerallerinden, Bunâburt ceneral nâm bed-fiâl, erkân-ı Mısır'dan ahz eylediği küfelâ ve müretteb ordu ve mükemmel edevât-ı, vakti vâfir tob ve cebehâne ve mühimmât ile işbu bin-ikiyüz on üç senesi, mâh-ı Receb-il-ferdî'nin evâhiri târihiyle (M.22 Aralık 1798) târihiyle Mısır'dan hareket ve etrâf u inhâye (2 a) dagdaga-u perişâniyyet vererek, hud'akârlık ile 'Arîşi ve Hânyunus ve Gazze ve Remle ve anlara mümâsil ba'zı husûn ve mâhâlî nez'-u zabta fırsat-ı yâb ve Yâfa kal'asını dahî muhâsara eyledikde, me'mûrini, emr-i muhâfazasına sa'yi bi-hemâl ve bezl-i sübât-u ikdâm mâlâ-mâl iken, ahâlîsinden ihânet zuhûriyle 'iyd-ı fîtr'ın gurresi günü, bir takrîb derûn-u kal'a-ya idhâl ve istilâ etdirdiklerinde âgur-ı dîn-i devlete feday-ı cân-u baş ve icrâyı şurût-ı İslâmiyye-i cedîde-i hâkâniyyelerini bârâş iden, tobhâne-'i âmire'nin beşyüzden vâfir tobciyân-ı mu'allimân ve 'arabaciyân, müfennân şecâ'ân dilâverânı (2 b) derhâl, isâl-i şehâdet-i dâr-ı cinân itdirûb, muktezâ-yı istidrâc 'üzre gerek, mukaddem-i Mısır'a olân mekkârlığı ve gerek bu def'â beh-nigâm-ı sâlik 'oldugu hile ve hud'-asını yürütmüş 'olduguna magrûren, nev'-an fe-nev'-an hile ve desâis ve gûnâ-gûn- masna' kâğıtlar 'ile bi-hiredâne ilkây-ı ve sâvis ve hezâr va'd-ü va'-idler neşriyle ikâz, fitn-ü fesâda şurû' ve bil-küllîye hitte-'i 'Arabistân ve diyâr-ı 'Anâtoli'ya isâl-i dest-i tecâvüz dâ'ie-i hâsiresiyle, Yâfa'dan Cindirûz tarafında bir tâkım ince donanma tertîb ve hem-'inân misüllü der-ma'iiyyet iderek, külliyetlü tâbûr-u makhûresiyle kıfl-i rasîn'-i hitte-i 'Arabistân 'olân, dâru'n-nasrî (3 a) ve 'l meymene

'Akye-'i zafere sedide 'üzerine berr-ü bahir'den şerâ,
akşây-ı nahs- âsây-ı 'azîmet ve işbu mâh-ı Şevval-'i mey-
menet-i- iştîmâlin on ikinci isneyn günü,kable'l-'asr
sahrây-ı figân 'Akke-'i bî-hemtâye pânihâde-i hazı-ü haz-
lân eyledikde, Pâdişah'ın der-i bî-hemtâsı,mazhar-ı nûr-u
Hudâya pertev-i eclâsı,lâmi'a-i necm-i sa'id, tiğ-ı tah-
tına girenler olur elbetde va'id.

Hâtem-i Tayy-i zemân, fâtihi-i ebvâb-ı Mısır,ya'ni ;
Cezzâr Ahmed Pâşâ, 'âlem ana teshîr girûben bagteten has-
re-nâgâh eylesün. Hazret-i müşâr-u ileyh hazretleri tara-
fından ber-mûcib-i me'mûriyyet,pâye-i i'lâya 'arz olunân
'arîza-i bi-mustıra nakli beyân olunmuştur.

Mısır-ı Kâhire'yi , bundan akdem bagteten (3b) dühûl
ve istilâ iden,hâin-i devlet ve mühîn-i kâffe-i millet o-
lan, Fransa 'asâkir-i hâsiresi'nin sirri cem'iyetleri,
Bonaporta dedikleri lâ'in-i bed-kâr, Mısır ülkesinde bî-
mehâba ikâmete 'adem-i sesaretinden nâşî,mücerred zir-u
hükûmet-i câkiride' olan ibtidâ Dürzî Dağını intiza' ve
ba'dehû Kuds-ü Şerif-i mübârek ve Şâm-ı cennet-meşâm ve
Haleb'üş-şehbâ ve ol havâliye dâir husûn u kılâ'iyi tes-
hîr sevdâsiyle,ma'iyet-i bende-gâne,mev'ûd tertibat-ı
seferiyye olan 'asker ve levâzım-ı sâire'nin, vürûdların-
dan evvel,bast-ı mukaddem-i dağdağa ile,ekâlim-i İslâmiy-
ye'ye ihtilâl-ü perişaniyyet-i külliye (4 a) ilkâ itmek
içün,Mısır-ı Kâhire'ye geldiği kuvvetiyle çöl yolundan ha-
reket ve 'Arîş kal'asına taraf-ı bende-gânemden mersûl,
katî vâfir 'asker-i muvahhidin ile, onbeş gün muharebe
hazele-i bed-şi'â, mübtelâ olduğu hezîmetinden ser-rîşte
virmemek için,hâsimâne izhâriyle mahsûrîn-i muvahhidini,
ilkây-ı nevâir,bahr-i diyk-u it'âbe tasaddisinde lillâ-
hi'l-hamd,mukâbele ve mukâvemetinde kat'â kusûr-u fütûr
olunmayûb, 'alettevâli yiğirmidört sâ'at bil-mukâbele
tob-tob'a gavga esnâsında bahr-i-kin-i gurûr'âyin mevc-i
siccîn olub ferdâsı hamis günü gurûba karîbde elkâb-ı ve
tâfen-i kelle-zâr itdim,efkâr-ı fâsidesine zâhib olub
ferdâs-ı hamis (4 b) günü ihdâs ve inşâsı olân nerd-ü bâ-
n-ı bed-girizâniyle kal'anın şark tarafından Burc-ı 'Âli

ta'bir olunur mahallinden dühûl, ve yürüğe müsâra'atinde firzat-ı bünyân-ı Müslimânân râh-ı ez-cân-u dil yek-di-hân âvâz-ı Allâh Allâh ile gül-bângları peyveste-i evc-i i'tilâ olarak müdâfa'a-'i 'e'dây-u kesr-i kahr-ı tedmir-lerine ser-tâ-pâ gayret ü şitâb eyleyerek, sarf-u nükûd-u hamiyet olundukta, min-ğayr-i me'mûl, küşte-i e'dâ dan vâfir püşteler zuhûr ve 'alâ rivâyetin üç nefer cenerâl, ve husûsan cümle-i mülkî ve 'aklî fi'âli olan Sûriye ser-'askeri Kleber nâm cenerâl-i hâin-i bed-fi'âli dahî, tiğ-ı guzâtdan güzâr ve nerd-ü bân-u kahr-ı gerdânı, dest-i İslâma igtinâm 'addile giriftar u mahzûl (5a) ve müdemmer tard-u teb'idleri mahzûnu'l- cinân olan, şecere-i İslâmiyâne bevâ'is-i şâd-gâmı ve işbu 'âmâde-i galebe-i fevz-i zafer, zerî'a-i inbisâtı, derûn-u şecâ'atnümûn-u ser-'askeri olmağla işvâk ve agrây-ı cihâd zımmında sâbıkını tecâvüz vechile erbâb-ı istihkâk-ı 'atiyyeleriyle mütene'im dahî çelenkler nihâdesiyle mütefâhir buyurduklarınınun ferdâsı Sebt günü, düşman-ı bed-şûmûn şirâze-i bed-rabt-ı gürûzını münhil ve mücerred mâhiyet bildirmek için müste'finâ billâhi te'âlâ yine bir mikdâr tüfenk-endâzân kemâ fil-evvel, bâb-ı kâl'a dan ihrâc olundukda, sâiyân-ı cihâd-ı zafer mu'tâd, nükûd-u şecâ'at-nemûdelerin 'uhde-i müşrikine sarf u ibzâl ve şikârını (5b) görmüş şâhinler gibi hemân metris-i e'dâyâ havâle-i dâne-i tüfenk ve vakt-i'asra kadar savâş harb u cenk karârgir oldukda bi-'inâyeti-llâh sâbıklarını güzârân iderek bi-hadd ü bi-hisâb e'dây-i vâsıl me'vây-ı bed-gâm olduğu tezâid-i hulûs ve tehağduz-ı mahsûs ve kulûb-i Mü'minine zerî'a ve mensûs ve be-tahsis, derûn'âlûde, nümûn lutf-i mürüvvet-i ser-'asker-i zafer-küster, müşâre ileyh hazretleri'nin gayret inbisat-ı hâtır-hahlerini müşt Emil olmağla bahş u in'âm 'uhde-i 'asâkırde 'umûm ve bu vecihle zuhûr-u harekât-ı kerimâneleri cümleye bâ'is, ref'i umûm olduğunun ferdâsı, isneyn günü âlûde-i çerkeb-ı kefere-i nâ-tâb, tahsîl-i dühûle (6a) me-dâr-ı sühûlet-i 'azîm 'addile, taht-ı burc-u mezkûrede hadran 'amâdesi olan lağmını ancak sûzinde ve 'ikâd zımmında sûriş ve gavgayı tahrik ve endâhte-i tob u hamîre

ile hasır, tazyika-i sür'at nâm birle iz'âc eyledim fikr-i fâsidiyle ba'de'z-zuhr, fitil-i lâğım-ı mezbûreyi inâr u gulûv ve yürüyişe 'âmâde oldukda bi-'inâyeti'l-lâhi teâlâ lâğm-ı mezbûre mün'akis ve tereddüt sûretiyle sûzân ve yemin ü yesârine tehyî-i dühûl ve hücum ed'iyesinde olan katî vâfir hazele-i müşrikin, bir hamlede nîrân u püryân ve perişâniyyete hayrân olan ve âferini dahî ihrâc-ı hâric olân, cünûd-u müvahhidin tîğ-u tüfenkleri ile kem-nâm-u nişân eyledikleri zafer-kârî-i cenâb-ı perverd-i kârîden (6b) bir 'inâyet, lâ-yuhsâ olûb bu vechile nesim-i fevz u nusrat, ve zât-ı kibrini mevfûr idüb, yevm-i mezkûrde yürüyişini ta'kib eylediginde meded-kâre-i hazret-i bârî ve rehber-i rûhâniyyet Cenâb-ı Risâlet-Penâhî ile tard-u ib'âd ve düşmenâne bil-ittifâk giceyi gündüze katarak sarf-ı yemin-i himmet ve bezl-i ikdâm u hamiyet buyûrlûb, bundan böyle dahî muhârebâtımız her ne sûret kesb ider ise vukû'âtın 'arz u inhâsında kusûr olunmayacağı misüllü ve bir mikdâr 'asker-i kalîle ile muhâdaraya dūçariyetimiz nemûdâr ise dahî, sâye-i hümâ-vâye-i tacidârende hayâtında kal'a nın 'adûye bir sengini virmek muhâl olmağla inşâ-Allâhu'n-nasîr biz-zât (7a) şecâan-ı mahsûre ile isbât ve izhâr-ı merdâniyyette tecvîz-i kusûr ve tekâsülolmayacağı dahî muhât-ı 'ilm-i 'âlîleri buyurulmak bâbında deyû, Yâfa istilâsından iki gün sonra cife-i Tâtâr ihrâc olunmuşdır.

Şerâit-ı seferiyye ve 'icrây-ı levâzım-ı cihâdiyye 'üzre, mukâbele-i 'e'dâya 'asker ta'yini ile meydân u ruhsat virilmemek, umûr-u mühimme-i vâcibi'l-müsta'cele'den iken, 'asâkir-i mevcûdı ser-'askerî, mukaddem olan muhârebâtta şehîden ve ekserîsi kayd-ı esre giriftâren ve kusûrî bu âvende ihrâc olunan miru'l-hâc, kâtib-i divân, Muhammed Pâşâ ile cânib-i Hicâz mağfîret-Tirâz'a ta'yin u isbâl olmağla bu tertîbin ibkâsına müsâ'adem (7 b) nâ-kâbil idigini 'adûy-i bed-bûy fehm u itkân ve sahrâyı mezkûr-i hâl 'an'il-'asâkir bulmağile der-hâl vaz'ı hıyâm ile tob ve 'asâkir-i makhûresine tâbye ve meterisler tazyîu inşâsına mübâşeret ve bir denizden bir denize

kadar muhasara-i kal'aya 'âğâz-u mübâderet ve deryâ'dan gelecek takım ve ince donanmasına körçeşmi müterekkib iken, müttefikân Devlet-i 'Aliyyeden ve dost-ecl-i saltanat-ı seniyye'den 'olân İngilterelü tarafından mu-rahhası olân ri'âyetlü kumandan Simith hitmet-i 'avâkıbeti bil'-hayr ver-rışâd, ibkây-ı şerâit-i ittifâkiyye i'tinâsından nâşî, mevcûd olân çend kıt'a donanması sa-fâiniyle (8 a) bulunduğu İskenderiyye sulârından tah-rik-i bâd-bân râh-ı imdâde 'azîmet ve halâl tarîkde ni-ce donanmây-ı 'adâye mesâdifet iddikde derhâl 'üzerleri-ne havâle-i tob, pür-âşûb eylediginde cümlesi etfâl-i bâd-bân teslim ve cümlesini donanması verâsını, resn-i bend-i esîr ve izhâr-ı hüner-verî nez' iderek, küffâr-ı hâkisârın pâ-nihâdesi günü kabl'el-'işâde 'Akka-i man-sûre piş-gâhiyye-i vad'âhen-i kıyâm ve ber-mûcib-i it-tifâk 'umûr-ı cihâziyyede şimsîr-i sâk-ı fâk idecegini huzûr-ı hazret-i ser-'askeriyye arz u ifâde 'iddikde, 'ekâlim-i 'Arab ve şöhret-şi'âr-ı himmet efzây, şark u garb olân şecâ'at peymâ neyr-i bi-hemtâ devletlü (8 b) 'inâyetlü Cezzâr el- Gâzî-el-Hâci Ahmed Pâşâ edâme'l-lâhü te'âlâ 'umrehû ve ikbâlehû hazretlerine vesîle inkeşif olmağile cünûd-u mevcûde mahsûre vâfi degil ise dahî, bi- 'inâyeti'l-lâhi "Kem min fietin ka-liletin"(1) sırrı mukaddeme-i ser-nümây nusrat me'mû-liyle, bir mikdâr 'asker tertîb ve ferdâsı selâsâ günü ba'de'z-zuhr, bâb-u kal'adan ihrâc olundıklarında bâ-'av-ni hayrî'n-nâsırîn ve kuvvet-i mu'cizât-ı rasûlin emîn ve pişreviy-i du'ây-ı pâdişâh-ı rûy-i zemîn ile taleb-kârân-ı cihâd u gazâ olan cuyûş-u Müslimîn, der-ân e'dâ 'üzerine havâle-i tiğ u tüfenk ile ilkây-ı hamle ve hücum eylediklerinde muttasilen üç buçuk sâ'at câni-binden şevâğil-i nâire-i harb u kitâl (9 a) esnâsında, lâ-yuhsâ küffâr, tiğ-u guzât-ı Mü'minînden güzâr ve kal'-adan endâhte olunan tob-u pür-âşûben ve hamireler sâ-'ikavârî fıkra fıkra cem'iiyyetlerine reside ve nâzil

(1) "Nice az topluluk çok topluluğa Allah'ın izni ile üstün gelmiştir "(K.K.2/249)

oldukca, vâsıl-ı sicn-i sekim olan kefere-i bed-girdâr
 lâ-yu'add ve bî-şümâr olmağile işbu mukaddeme-i fevz-i
 cezile ve ber vechile cümleye bâ'is-i te'min ve bâ-husûs
 müşâre ileyh hazretlerine bâdî olduğundan el-hakku icrây-ı
 şân ve zâdet ve ibkây-ı levâzım-ı himmet ve 'inâyetlerin-
 den bezl-i kudret u guzât-ı mücâhidinin 'avd-u kufullerinde
 mesâvât üzre ihsân-ı firâvân ve kelle getürenlere kab-
 za kabza 'altûn ve sîm çelenkler (9 b) in'âmîyle memnûn
 buyûrdıklarınınun ferdâsı erbe'â günü hazele-i bed-şi'âr
 mübtelâ olduğu hezimetinden ser-reşte virmemek için hasî-
 mâne izhâriyle mahsûriyn-i muvahhidine ilkây-ı nevâir-i
 bahr-i dik u it'âbe tasaddisinde lillâh'il-hamd, mukâbil
 ve mukâtil kat'â kusûr ve fûtûr olunmayûb 'ale't-tevâlî
 yigirmi dört sâ'at bil-mukâbele tob tob'a gavgâ esnâsın-
 da bahr-i kin-i gurûr 'âyîn mevc-i siccîn 'olûb, ferdâsı
 hamîs günü gurûba garîbde ilkâb ve tâfenkilzâr itdim ef-
 kâr-ı fâsidesine zâhib olub, ehdâs ve inşâsı olân nerd-i
 bâbân bed-gerîzân, kal'anın şark tarafından burc-u 'Alî
 ta'bir olunur (10 a) mahallinden dühûl ve yürîşe müsâ-
 ra'atinde fırsat, bünyân-ı Müslimânân ez-cân-u dil yek
 dihân 'avâz-ı Allâh Allâh ile gülbend-i Muhammedî ile
 péyveste-i evc i'tilâ olarak müdâfa'a-i e'day ve kesr-i
 kahr-ı tedmîrlerine ser-tâ-pâ gayret u şitâb eyleyerek
 sarf-ı nükûd-u hamîyyet olundıkda min ğayr-i me'mûl,
 keşte-i e'dâdan vâfir peşteler zuhûr ve 'alâ rivâyeti
 üç nefer cenerâl, ve husûsan cümley-i mülk ü ve aklî
 fi'âli olan Suriye ser-askeri Kleber nâm cenerâl hâ-
 in-u bed-fi'âli dahî, tîğ-u guzâtdan güzâr ve nerd-i bâ-
 nân kahr-ı gerdâni dest-i İslâm-ı iğtinâm 'addile, gi-
 riftâr u mahzûl ve müdemmer (10 b) tard u teb'idleri
 mahzûni'l-cinân olan şecere-i İslâmiyâne bevâ'is-i
 şâd-gâmı ve işbu âmâde-i galebe-i fevz-i zafer-i ze-
 ri'a-i inbisâtı derûn-u şecâat-nümûn ser-'askeri ol-
 mağla işvâk ve iğrây-ı cihâd zımında sâbikını tecâ-
 vûz vechile erbâb-ı istihkâkı, 'atıyyeleriyle mütene'im
 dahî çelenkler nihâdesiyle mütefâhir buyurduklarınınun
 ferdâsı sitte günü düşman-ı bed-şûmun şirâze-i

bed-rabt-ı gurûrını müncil ve mücerred mâhiyet bildirmek içün müste'inen bi'llâhi te'âlâ yine bir mikdâr tüfenk endâzân kemâ fi'l-evvel bâb-u kal'adan ihrâc olundıktan sâ'iyân-ı cihâd-ı zafer mu'tâd nükûd-u şecâ'at nemûdele- rin uhde-i (11 a) müşrikine sarf u ibzâl ve şikârını görmüş şâhinler gibi hemân metris-i e'dâya havâle-i dâ- ne-i tüfenk ve vakt-i 'asra kadar savaş harb u cenk karargîr oldukda, bi-'inâyet'i-llâhi sâbıklarını gûzârân iderek bi-hadd u bi-hisâb e'dâ-i vâsıl-ı me'vâ-yı bed-şâm olduğu tezâid-i hulûs 'âlûde-nemûn lütf-i mürüvvet ser-' asker zafer-i küster müşâre ileyh hazretlerinin gâyet inbisât hâtır-hâhlerini müştemil olmağıla, bahş u in'âm 'uhde-i 'asâkirde 'amûm ve bu vechile zuhûr, harekât-ı kerimâneleri cümleye bâ'is-i ref-'i şumûm olduğunun fer- dâsı isneyn günü, âlûde-i harekât kefere-i nâ-tâb tahsîl, dühûle medâr suhûlet-i 'azîm 'addîle (11 b) teht-ı burc-u mezkûrede hadran âmâdesi olân lâğmını 'ancak sûzinde ve ikâd zımmında şûreş ve gavgayı tahriki ve endâhte-i tob ve hamîre ile hasîr u tazyika sür'at nâm birle iz'âc eyledim, fikr-i fâsidiyle, ba'de'z-zuhr fitil-i lâğımı mezbûreyi inâr u gulvi ve yürüşe âmâde oldukda bi'inâ- yet'i-llâhi te'âlâ lâğm-ı mezbûre mün'akis ve tereddüt sûretiyle sûzân ve yemin ü yesârına tehyie-i dühûl ve hücûm ed'iyesinde olân katî vâfir hazele-i müşrikîn bir hamlede nîrân ve püryân ve perişâniyete hayrân olan ve âferini dahî, ihrâc u hâric olân cünûd-u muvahhidîne tiğ u tüfenkleri ile kemnâm ve nişân eyledikleri zafer kârî-i cenâb-ı (12 a) perverdîkârîden bir 'inâyet-i lâ- yuhsâ olûb, bu vechile nesîm-i fevz u nusrat vezân ve isbât kudûm-u muzaffer irtisâm zâhir ve 'ayân olmuşiken bi-hikmeti'llâhi te'âlâ düşman-ı bed-su'ûr kibrini mev- fûr idüp yevm-i mezkûrede yürüyüşünü ta'kîb eylediğinde meded-kâre-i hazret-i bâriyi ve rehber-i rûhâniyyet, ce- nâb-ı risâlet-penâhi ile tard u ib'âd ve düşmenâne bil- ittifâk şimsîr sâ'idân meknet ve herkes 'alâ kudretihim sarf-ı bâri-i vüs'at eylediklerinde bi-keremi'llâhi te- 'âlâ sâbıkından ber-ter cünûd kefere üftâde-i hâk me'- ser olduğu meşhûr 'âmme-i eser oldukda mahsûr, ve derd-i

âhirânı feleki'l-bürûca müntehâ olan bu kadar sıfâr ve kibâre ve ricâl ve nisvâne (12 b) bi-huzûrı mesrûr eylediği 'inâyetile cümle-i Müslimîne meskûr iken, ba'de e'dâ-i bed-sitâr mâhiyetini fehîm, ve bundan böy- le derecesini cezîm eylediyse de insâa'llahün-nasîr külliyyen tenkîl ve tekmiline dâl-hayr olmak içün hâ- zır eylediği hanâdikına 'asker-i mahzûlesini pünhân ve bir taraftan dahî sırrı-nemâ itmeyerek hufr-u han- dâka meşgûl olduğu nev'an mâ-taraf-ı İslâmiyânı tağ- lîl eyledüğinden mekâyid-ü âsârına tahsîl-i vukûf o- lunmak içün sâbıkları gibi bir mikdâr piyâde ihrâcile muhârebe ve mukâtele olunmasını destûr, sâibi'r-re'yi ve't-tedbir müşâr ileyh hazretleri istisvâb buyurdık- larında sadâkat-kâr piyâ İngilterelü kavminden mer- sûm zimmet 'avâkıbet-i (13 a) bil'-hayr icrây-ı rûsûm sadâkat ve 'asâkir encâmı tâziyâne şevk ve gayret i- çün taraf-ı İslâmiyâne mensûbiyeti olarak vaz'ı nisân ile bir mikdâr 'asker ve bir mikdâr 'amele ihrâcile, cünûd-u muvahhidîn ile hem-dest-i ittifâk harb u ci- dâl olunmasını hûzûr-ı ser-'askerisinden niyâz eyle- diginde Eflâtûn-i 'asr-ı zamân ve kahramân-ı sâhib devrân, müşâr ileyh hazretleri mûmâ-ileyh'in bu gûne vaz'ı kadem-i sadâkatinden haz ve ilticâsına müsâ'ade buyurdıklarında derhâl müsellâh bir bûy.ikiyüze ka- rîb şâb-ı merd tüfenk endâzân ile, kırk kadar 'amele-i harbi küşâ'nın cezâ-i nahilden bâşlarına nihâde-i 'alâmet dahî ve 'adûden tefrik itdürerek, sefinelerin- den ihrâc ve bunlar dahî bir tâbûr(13 b) hoş edâ ol- mağıle gurûh-u şecâ'an-ı Müslimânân mâh-ı Zil-ka'de- nin yigirmi birinci âhad günü şebhûn misâli ebvâb-ı kal'adan ihrâc olundıklarında, e'dânın zeyl-i sûrda olan metrislerine hemân ilkây-ı hamle ve hücûmların- da bi-kuvvetihi bir ferd 'avd u pünhân cevâz göster- meyerek temâm beş buçuk sâ'at harb ve kitâle hamden elfe hamden 'adûy-i bed-şî'âr sâbıklarını güzârân iderek ta'mdan şîr, i şîmşîr ve onlara imdâd-risân ola- cak tâbûr makhûresi dahî tob ve hamireden zahmdâr

bi-emân ve helâk olûb Fransa Cumhûru, bir mahalde ve bir muhârebe böyle âtes-hûr olduğı mesbûk olmadığı müdellesdir ki, işbu beşbuçuk sâ'at zarfında tarafeynden tob ve hamire (14 a) endâhtine dest-res olamadığını ya'ni ceride-i sebt-ü tahrir u târih olmağa şâyân bir cihâd olmuştur.

Bu muhârebe-i lezzet-bahşâ dahî, mahsûrin-i mücâhidine vesile-i inkişâf-ı zamâir olduğı vezir-i şir-i müşteri tedbir hazretleri, bâ'is-i hayât-ı tâze ve bâde-i sürûr-ı bi-endâze olmağla, şâyân-ı tahsîn ve âferin olanları vech-i lâyıkları üzere atıyyeleriyle tekrim buyûrmalarıyla hak budur ki, müşâr-ileyh hazretlerinin âğur-dîn-i devlet-i 'aliyyede masrûf olân cân-sipârlıkları cümleyi ser-mest hayrân ve cümlenin isticlâb-ı da'vât-ı hayriyye-i firâvânlarına vesile-i müstakille olmağla hemân Cenâb u hayru'n-nâsırine kara ve deryâdan muntazir olunan 'asâkiri (14 b) firûzi encâmı imdâd-ı res idûb e'dây-ı bakıyyeti's-süyûfu dahî karîn-i helâk ve muzmahil eyleye. Âmin.

Çölnün 'Arabistânın esfâr-ı firenk ile ülfetleri olmadığından bu kâfir'in Mısır gibi bir ülkey-i kesiri'n-nüfûs galebesi, ehâlî-i 'Arabistânı tahdîs itmekle bu takrib işbu ordûy-ı menhûsasının bi'l-küllîye inhizâm-ı ecnâs-ı sâire-i 'askerîsinün vürûd ve tahaddişlerine menût itdüğü cümle 'indinde zâhir olmağile zikrolunân mürettebânın vürûdlerine muntazir olduğundan paşlû ve tertiblû harb meydânı te'hîr olunmuştur. Kefere-i mahzûle ifâde-i vakt itmeyûb gicelerde vakt uğûrladıkca hufr eylediği hinâdikını, handek-i kal'aya ittisâl (15 a) itdirmiş olduğı kulûb-ı muvahhidine tağlit itmeğe şece'ândan beş on nefer vakkâs 'Arabından çinde nefer gayretnemûdân hafiyeten urgânlarıyla işbû mâh-ı mezbûrın yigirmi sekizinci ve muhâsaranın yigirmi yedinci günü, Sebt günü kendülerini handek-i kal'aya inzâl ve muktezây-ı gayretleri üzre hanâdikda olân e'dây-ı hâbı bulup, herc u merc ve ifnâ ve derûnunda buldukları kazma ve kürekleri 'ahz ile e'dây-ı ilkâî lice-i keder eylemeleri eger çi sezâvâr, tahrir u

işâre degil ise dahî, mücerred 'adûnin, mazhar-ı 'ukû-bât-ı Rabbâniye olmâsını beyân kazıyyesi olmağla, Hazret-i Rabb-i Zül-Celâli tevfik bahşây-ı kâinâtı bil-küllîye düşman-ı dîni girifte-i tiğ tedmir ve şu mahalde (15 b) kem-nâm ile feth-i bâbı müyesser eyleye.Âmin.

Bi-emr'i-llâhi te'âlâ 'admi irtibât hevâ-u berf-i şiddet şenâ bu sene-i nasr-ı temâsirde karar-nümâ olduğundan mürettebât-ı cünûd-u İslâmiye ile'l-ân vârid olmadığı imtidâr, muhâsaraya bâdi ve inkıyâd-ı havâtır-ı mahsûrine mübâdi olmağile biz'zarûr işbu mâh-ı mezbûrenin onuncu günü ve eyyâm-ı muhâsara'nın yigirmi tokûzuncu isneyn günü kable's-seher sâ'at tokûzda iken ikiyüze karîb 'asker ihrâc,ve bir iki sâ'at zarfında a'dâyı iz'âc eyledikleri tabye nişyân cisimdârân-ı nusrât olân, guzzât-ı mücâhidine manzûrları olduğu anda bahr-i hamiyet firâvanları cûş-u hurûş idüb birbirlerini sitâb iderek bâb-u kal'aya saf ender saf cem' ve ez-derûn u (16 a) kemâl-ü şevk-u ihlâs ile ser-âfirâzân,kahramân-ı zemân ve ser-levha-i fâiki'l-akrân,ser-'asker zafer bün-yân müşâre ileyh hazretlerinden dâmen-gir-i niyâz olduklarında uslûb-u hakimâne vusûl-u müstekimânelerine sân-şekvâ ,dîn u devleti tebcil ve kadr-i menâzil-i gazâ ve cihâdı ve hâhışmendân-ı ahz-ı intikâm-ı 'adû-peymâ olan Müslimânân-ı tiz endâmân tevfik,Hazret-i Sübhâniyyeyi ve refik iderek birbirleri üzerinde tâbur be-tâbur tüfenk-zin-i kıyâm-gir meteris ve tekrâr bir kursûm menzili mahalde başka tâburlar ile imdâd-risânı olâcak'a düvv-ü makhûrenin hemân tarafı tarafa üzerlerine hamle ve hücum eylediklerinde bi-fazl'i-llâhi te'âlâ kuvvet-i bâzûy-i âtesbüy-i muvahhidini,hâin hezîmet-karîn fehmu idrâk eylediginde meteris (16 b) bidâyesinde sebât eyledi ise de bir iki tâbûr,metrislerinden ihrâc itdirildikde tamam altı sâ'ate reside olûb bu dahî min-gayr-i me'mûl bir hüsni nusrat olmağla vezir-i sâibi'd-tedbir müşâr ileyh hazretlerini ve cümle netice-i âmâl meserret eylemiştir. "Hâzâ min fazl'i-Rabbî "(1) mansûran sec'ân-ı

(1) (Bu Rabbimin fazlındandır.) K.K 27/40

gâziyân içerûye ahz u celb ve bâb-u kal'a yine der-bend, vaz' kilid kılındı.

"Yâ müfettihe'l-ebvâb, iftah lenâ hayr'el-bâb " matlûb ve muntazır olûnân cünûd-u mertebenin 'adem-i vürûdundan nâşî sahrâya, mezbûr çerkeb-ı müşrikinden tathir olunamadığından, cibâlde olan serh-i sürûd rizyânı tahrike ictirâsından dürzi-i sadâkat firûzi cevâblarında sâye-i 'inâyetlerinde âsûde nişin muzalle-i emn-ü emân olduklarımız (17 a) şevketlü kerâmetlü kudretlü mehâbetlü veli'n-ni'met bi-minnetimiz Padişah-ı 'âlem-penâh, kişver küşây-ı dest'i-gâh efendimiz hazretlerinün 'ubûdiyyetlerinde inhirâf kâbil olmayûb "Dostuna dost, düşmanına düşmanız " diyerek 'ubûdiyyetlerini te'vid ve kızılbaş tâifesi ra'iiyyetlerinden 'avdet ile küffâr-ı hâk-sâre mu'âvenet üzere oldukları takviye-i bâzûy-u düşmana bâdî bir hâdise ikâ' itdirmeleriyle, vakt-i muhâsara ve mücâdele otuzüç güne reside olûp henüz müterikkât olûnan cünûd-ı imdâdiyye zuhûr itmeyûp bi-'avn'i-llâhi hîn-i vürûd-u 'askerde tertîb olûnacak muhârebede tahsil-i sühûlet için bâb-u kal'a piş-gâhına küffârın tâbye ve meterislerine nâzır birtabye-i musanna'a ihdâsı istisvâb olunmağla (17 b) der-hâl ihdâs ve inşâsına mübâşeret olûndukda kâfir-i bed-şi'âr küllî vesveseye zâhib olûb ikmâl ve itmâmına müdâhele kasdile bi'l-külîye sekiz kıt'a tâbyelerinde olân tob u hamiresini âmâde ve meteris-i nühûsetenselerine tâbûr be-tâbûr 'asâkir-i makhûresini pün-hân ve işbu mâh-ı mezbûrın ondokuzuncı ve muhâsaranın otuzyedinci erb'â gicesi sâ'at tokuzda ikâd-ı fetâil-i top ve hamireye ibtidâr ve mezkûrın burc-ı 'aliyyinkülîyen hedmine mübâşeret eylediğinde bâ'avn-i Bâri mukâbelesinde kusûr olûnmamışken, vakt-i ârâmında âmâde ve ikmâl eylediği taht-ı burc-u mezkûrede olân lağmını, nehâri sâ'at on buçukda reside oldukda ikâd-u (18 a) nâr-ı gitil eyledikde bi-'inâyet'i-llâhi te'âlâ lağm-ı mezkûr müteneffes olûb matlûb

üzre burc-u mezkûrı hedm-ü yeksân itmedi ise de, fers-i zemîn olân naksından handek-i kal'a memlû olduğunu kürçeşmi müşâhede eyledikde dühûle tahsil-i suhûlet eyledim zann-ı kâsidesiyle meterislerinde ihtifâ ve âmâde eylediği 'asâkiri bed-tibâriyle yürüş eyledikde suyu hevâdan nâzil olûr bârân-ı sedide gibi burc-u mezkûre üzere gülle ve hamire ve kursûm vesâir dehşet-âver yağlı paçavralar nüzûlünde iken vezîr-i şecâ'at me'ser destûr-ı gayret-eser müşâre ileyh hazretlerine kat'an ve kâzibeten fütûr u ba's olmayûb meyân-ı 'askerde cümleyi te'lif ve istimâle ve işvâki gazavâtî iğrâ iderek, bil-ma'iyeye kesr-i kahr u (18 b) izâle-i e'dâye sarf-ı meknet-i bi-kıyâs itdirerek tard u ib'âd ve bir âğızdan sadây-ı âvâzeyi gül-i-nâk ederek havâle-i dâne-i tüfen-gi'aduvvü tedmîrden ve'l-hâsıl dest-i guzât-ı mücâhidin güzârân iden kâfirân, bi-şümâr olmağla bunda dahî müsâr ileyh hazretlerinin 'ukûl-u beşerden hâric cesâret-i bi-'adilleri zerî'a-i takviyet-i cünûd-u Mü'minin olmuştur.

Hazele-i makhûre kevkeb idbârının fersûde-i hâk olmakda idüğünü teyakkun itmişken gurûr-u kibrini müterakkî ve tekrâr tedâbir ve tedârikini tevfir iderek, pencşembe gicesi sâ'at altıda yine tob ve hamire endâhte tibâdır. Ve derûn-u kal'aya ve tabyelere âteşler-ifşân ve bir sûret ve bir rutbede hasır tazyika-i ikdâm eyledigince pîr ve sâlihûn (19 a) erkân-ı esfâr-ı sâbikanın birinde görmüş olmadıklarını beyân iderler.

Lâ-yenkati' sâ'at onbuçukda kadar, isrâr-ı tâm olaraktahsil-i dühûl eyledim zannile gâyet ilkâye hid-det ve şiddet eyleyerek burc-u mezkûrden yemin ve yesârında olân ba'zı münhedim mahâlinden dühûle şitâb-ı şir'at eylediginde bi-'avn'i-llâhi mübtelây-ı ta'b-u mesâk-ı firâvân eyleyûb tard-u ib'ad e'dâdına destûr-u hamiyet-nişân min-'ind'i-llâhi kesb-i kuvvet-i firâvân eyleyûb, mevfûr müşâr-ileyh hazretleri meyân-ı 'askerde yemin u yesârında olan gâziyânı teşci' ve tatyîb eyleyerek kiminin yedinde bıçak ve tüfenk ve kiminin

kazma ve süng ile leylek sâ'at bire kadar âtes u savaş ve ceng-i 'alev-engiz ve bunda dahî ğalitade-i (19 b) hâk-ı mezellet olân ne'âş-ı küffârın keştelereinden pesteler beydây ve handek-i kal'aya memlû' olmuştur. Hâzâ min fazl-i Rabbi küffâr-ı bed-tibâr bu mertebe tâfen-gizâr ve hezîmette iken keyd u mekkâr ve isrârından keff-i yed itmeyûp Cum'a gicesi kal'anın dört cânibinden yine dühûle ve yürîşe irhây-ı 'inân ve ikdâm eylediğinde bi-'avn'i-llâhi te'âlâ yine zafer-yâb olamayûp, hem mahallinden me'yûs ve bunda dahî vâfir kefere mübtelây-ı kahr u izâle olmuştur. Hile u mekâyidi ve san'at u cengi bi-lutf'i-llâhi te'âlâ bu mahalde kâr-gir ve câri olmayûb matmah-ı nazar-ı idbârı olân emr-i istilâyı günden güne müte'assir olmağla, siyah-'âlûde derûn, ân-be, ân mahrûk ve bir taraftan dahî berû taraftan zâhir olân (20 a) tedâbir sâniplar meshûr 'ayn-ı idbârı oldukça kemâl-i rütbe derûn-u nühûset-nemûnı mahrûk üzere olmağla, hamlé ve hücûmunu terk ve kâffe-i tabyalarından serây-ı ser-'askeriyeye ve dühûl-i sûra ve Burc-u 'Aliyye ve bürûc-u sâireye lâ-yenkati' havâle-i top ve hamireleriyle harâb u yebâb kal'aye tasaddî ve âhir'il-emri menvîy zamir mefsedet semidî üzre burc-u 'aliyye'vi külliyyen hedîm ve hâk ile yeksân eylediğinde kal'anın ol mahalli münkeşif olmağla ana mümâsil emr-i muhâfazasına dâir san'at âmiz bir tabye-i hâkiyye ihdâsiyle istihkâm dahî ve resânetine ikdâm eyledise de bi-hamd'i-llâhi te'âlâ bil-cümle gurûh-u Mü'minin ve mütmeinnin 'il-bâl ve metin'il-havâtır olârak e'dânın yürîs ideceği mürûr-gâhine ve e'dânın (20 b) cemî'-i tâbyalarına nâzır 'ulûm-u garibe-i hendesiyeye üzre bir kebir tabye-i türâbiyye ye mübâşeret ve bir gün ve bir gece zarfında ikmâl itdirilûb iktizâ iden kebir u sağir topları vaz'ı ve kal'anın etrâfile tabye-i muhdiseye üçbin mikdârı 'asker vaz' ve ikâme ve diger iktizası ve cümle meterisler hafrına iştiğâl üzre iken çihâr-şenbe günü ki, mâh-ı mezbûrın yigirmi altıncı günü ve muhâsara-

nın ve müzâyakanın kırk beşinci günü, nehâri sâ'at sekizde iken, düşman-ı bed-şûm bir takrib İskenderiyyeden celb eylediği mümtâz altıyüz mikdârı 'asker-i mahzûlesiyle bir nefer cenerâl bed-maâline mağrûren kemâl-i kuvvet ve mehâsamat ile zikrolunân altıyüz 'askerine eltimnânlar (21 a) ilbâs ve cenerâl-i mesfûre ile ma'an, 'asâkir-i vefire-i sâiresine beşir u rehber iderek vakt-i mezkûrede gaye-i hiddet u şiddet ile yeksân-ı hâk-u sehâdet olân burc-i mezkûrede mehârisine ihnifa ve meteris bidâyisinden olân 'asâkir-i makhûresini tahrik ve tâbûr be-tâbûr i'lân-ı muhâsama eyleyerek hamle ve iktihâme âmâde iken birbirini müte'âkib tâbiha-i hâkiyyelerden endâhte olân gulleler mâned, ra'd u sâ'ika cem'iyetlerine nüzl ve çeyrek sâ'at zarfında tâbûr-u makhûre nimnetlûden ba'de'l-helâk hemân elli mikdârı cân-endâz halâs, firâr ve destinde mec ile cenerâl İskenderiyye-i mesfûre 'asâkir-i makhûrî tesribe müsâra'at üzere iken bes (21b) on nefer dilâverân-ı Müslimânân der-ân bu bir sikârdır diyerek hamle ve hücumlarında bi-hamd'i-llâhi te'âlâ cenerâl-i mesfûre dahî tiğ-ı âbidârlarından güzâr ve re'si menhûsesi piş-gâh-ı ser-'askeriyye ğalita-i hâk-i idbâr itdirdiklerinden başka metris-nişin-i fırsat-bin olân şecere-i muvahhidini tiğ-i tüfenklerine i'âdeleri emr-i ehemmine müsâberetlerinde sine ber-sine harb ve peykâr ve o ân muhârebede tam'a-zin-i şimsir olân 'adüvv-i tedbir bi-fazl'i-llâhi sâbıkları fevk'a-ttekâsir tecâvüz-i cezây-ı mâyelikına nâil itdirüldiği her ne kadar zâhir ise dahî ahzolunan dillerde tahkik eylemeleri ile bi'l-vücûh (22 a) hüvûr-ı kulûb-ı Mü'minine zerî'a-i istihâl olmuşdur.

Cenâb-ı müsehhil'i-şşa'âb berrî bahriden müterakkib olûnân cünûd-ı imdâdiyeyi vaktile reside idüp, e'dâ-i liâmı şu 'arzda eynemâ kânû makhûr ve müdemmer eyleye âmîn. İş bu kırkbeş gün muhâsara ve muhârebe, serbet nûr-ı şehâdet nûş iden, başbuğ-u 'asâkiri emek-dâr ser-'askeri barût mütesellimi 'Arab el-Hac 'Abdu-llah Ağa ile tobcıbaşı 'Ahmed Ağa ve 'asâkir-i etbâ'iden üçyüz elli mikdârı ve İngilterelüden otuz kadar olup,

e'dânın 'Akkeye vürûdundan bervâ olûnan inhizâmı altı bini mütecâviz olduğu ib'âs olûnan câsuslar ve ahzolu-nân (22 b) deliller dahi takrir u tahkik iderler.

Külliyen izmihlâl-i e'dâyı ber melâl şu mahalde eğleb-i me'mûl hâs u 'âm iken ile'l-ân kara ve deryâ-dan 'asâkir-i mertebeden bir nefer imdâde gelmediği mûcib-i fütûr-i 'asker olur vesvesey-i kulûb-ü erkân ordûy-u zafer bûy-u tahdiş ve fi-nefs'i-emr 'Akkâ ci-bâli berr u bahre bir kilid-i kavî olduğu emr-i bâhi-dir.

Bunapurta hezimet-encâm me'lûf ve müstemir oldu-ğu cem'i hilesini şu mahalde bezl u sarf ve bi-'avnihi te'âlâ her hud'asının icrâsında me'yûs ve bu sûretle iz'âf itmedigimde bi-z-zarûr zarf-ı mahsûs iz'âc itmek kasdile kulliân top ve hamireler ilkâsına (23 a) meşşûl ve bi-'avni-llâh kulûb-i Mü'minine zerre kadar ru'bi nehrâs 'ârız olmayarak her bir ifrâd-ı secâ'at-ı i'ti-yâde bed ve ma'rifetlerle mecâze-i e'dâyâ tavlen met-risler hufur ve inşâsına mübâşeret ve meterisan-ı e'dâ-ya tekarrüb itmelerinden nâsi keyfiyyet, gâlibivyet-i e'dây-ı bed-kâr be-ğâyet-i bâr-girân ve haml-i sakil olduğundan işbu Cum'a gicesi sâ'at birde iken kefer-e-i fecere mârr'ül-beyân metrislere ve gerek tâbiha-i mu-hâdiseye şeb-hûn eylediginde bi-hamdi-llâhi sübhânehû ve te'âlâ mukâbele ve müdâfa'alarında sehm-u kusûr olûnmayûb mahzûlen tard u ib'âd kılındıkda yigirmiden ziyâde leşker-i e'dâ, mübtelây-ı kahr-u tedmîr ve ta-raf-ı islâmiyânde ferd u (23 b) mahsûrî olan Ümmet-i Mu-hammedi iz'âf vectâkat-güzâr eyledikde yürüş ile zabt u teshîr ve derûnunda olânları ekseriyâ şehid ve esir ve der-hâl Hanyunus bi'mâl bir mahal olmağla vâsıl ve an-da ikâmet itmeyûb Gazze'ye 'azîmetini mütesellim vak-ti haber aldıkda da'vet misüllü vârûb niş-revlik ide-rek Gazze ye celbi ve ba'de Yâfa kal'ası vesî'il-et-râf ve ekseri mahalli müşrif-i harâb olmağla kezâlik, kal'a-i mezbûre muhâfazasiyle ta'yîn kılınân 'asâkir-i çâkiri onbeş gün bi-ssıdkı vel-ihlâs, mukâbele-i e'dâde izhâr-ı merdâniyyet üzere iken bir takrib ahâlisinden ihânet-i mektûme (24 a) vukû'ile küffâr-ı bed-kârdâri

fevc fevc i er ye ahz ve celb eylediklerini m s hede iden-
 ler müdâfa'asına me guller iken bil- shire kal'a-i merkûme-
 nin her c nibde yürüş ile h c m tesaddiflerine indifa' ve
 Âteş-i küffârın itk sına bir dürlü t b- ver olmayarak kal-
 'a-i merkûme dahi dest-i küffâra d çar ve mahs r olân on-
 bine karîb s f-u 'askeriyye tehlis-i girib n idmeyerek
 mübtelây-ı Őeh det ve esir ve bu vechile etrâf-ı ihdâs-ı
 ğalğale iderek mahall-i merk mdan hareket ve kıy m-ğ h-ı
   kir nem olân 'Akka kal'ası üzerine m terassid-ı h c m
 ol b bi-z-zât 'id-i m steh mları Hayfa (24 b) vevah d ilo-
 va taraflara muk belesince 'azimet-i zamirimi l kin 'as -
 kir-i mevcûde-i kesiren bende-ğ neme bir vech-i b l  mu-
 h rebe vuku' bul n mahallerde nakisa-i külliye 'arız ol-
 mağa tiz elden bu hav liden 'asker tedârikine müstemir
 sâ'at s k olunsa bu hav li 'askerisi dürzi ve kızılbas
 ve fellâh nev'inden ib ret ol b, küffâr ile mukâbele ve
 muk teleye yaramayacakları m l hazasından ğavri, s yed-
 ki 'aduvv-i dînin Őeytaniyyetine fariza ol rlar ise k f-
 f r tez if-i kuvvet ve iktid ra vesile olacağı ba'id-i
 'an'il-ihtim l olmamağile mahz rat-ı mezk reye binâen
 Őimdiki hâl, 'avn u s n-u B riyesi (25 a) teslim ol narak
 kadim 'Akka muhafazasında olân dört bin mikdârı piyâde,
 kapu sekbanımız ile müterakkib cihâd-ı ğaz  oldığım 'as -
 k r olmağile mev' d-ı  li buyurulan Arnab d ve tertib -
 t-ı 'askerisinin bir s 'at ve bir dakika 'akdem S rici
 Pâşâ bendelerile fevc fevc kara ve derv dan ulaŐtırılma-
 sına ikdâm-ı t m ve hamiyyet  sıf neleri masrûf ve kal-
 'ay-ı mezbûrenin muh fazasıyla bi-l-külliye ekâlim-i  s-
 l miyenin mekr-i d Őm ndan istihkâk-u vik vesine ihtim -
 m-u himem r y-i f neleri ma't f buyurulmasına m s 'ade-i
 'aliyyeleri der-piş ve der-k r buyurulmak ve imh le-i h -
 z  cem'iiyeti kesire-i düşman-ı d ne nazaran, cünûd-u
 mevcûde min l  Şey'in kalbinden(1) (25 b) olmağla isbu
 'ad y-i dîn-i Fransa keferesinin Şimdiyedek müteveccih

(1) Doğrusu, ğibelinden olacak.

olduğu rol-i sâireye gâlibiyetini ve öteden berû hud'a ve inşibarlık ile iştihârı bu def'a vukû'ı bulân muhârebâtda te'yîd u tesbîn itmiş olmağla ne tarik ve ne hâl ile olur ise el-emân bir sâ'at ve bir an akdem ber u bahirden imdâd ve istiğâsemize müsâ'ade-i kaviyye-i mâlâ nihâye ve müsâ'afe-i behiyye-i ikdâm-ı âsıfâneleri ta'allük ve erzâni buyûrulmak tevekkî'i hâsseten'ârıza-i kemteri tahrîre ve merfu'-u hâk-ı devlet masırları kılındı.

Bi-mennihî te'âlâ karîn-i 'ilm-i re'fetleri buyuruldukda bir kadem akdem ve bir dakika mukaddem, kara ve denizden küllü mev'ûd buyurulân Arnabutların ve gerek mürettebât-ı sâiresinin ve gerek mühimmatı ve cebehânenin ulaştırılmasına evrâd ve i'ânemize ferd-i vâhîde isâil-i rahne ve zahmı olmadığı terakkî şükr-ü Yezdâne vesîle-i istiklâb olmuştur.

Muntazir olunân imdâd-ı istiğâsenin 'adm-i vürûdu 'adûy-i bed-cûyin sâlik olduğu efkâr-ı hilesini tervic ve meda'l eyyâm ikâmetini mücib ve âhar-i-kâr Şâm ahâlisinden ba'zılarıyla mükâtebe ve anlardan dahî tahsil-i mu'âvenet, bundan mâ'ada maktûl 'Alî Tâhir'in oğullarından mir 'Abbâs ber takrib celb-u iğfâl ve safed palankasına mütesellim (26 b) nasbı ve palanga-i mezkûrenin risânet-i istihkâmına mübâşeretinden tekrar sîrin-kâm olmağla nez'-u teşhir-i kal'a-i 'Akka dan dû-kerdân olmayûb bil-mütehâzî yaptığı metrislerinden 'askeri ikâme ve meteris-i İslâmiyye dahî anlara takarrüb itdirilmeğe işbu mâh-ı mezbûrın selhi muhâsara ve müzâyakanın ellinci ahad günü nisf'ı-l-leyl'de burc-ı 'Alî mehâzesinde olan meteris-i İslâmiyye bagteten sebhûn eylediğinde der-hâl müdâfa'aları mümkün olamayûb zabt u dühûl eylediğinin üçüncü sâ'atinde şüc'ân-ı gâziyân bil-ittifâk senri 'uhde-i 'adûye isâil-i hamle ve hücumda bi'inâyet-illâhi te'âlâ bir vechile mukâvemet ve sibât idemeyûb vâfir küffâr tiğ-u guzâtdan guzâr ve ekserisi dahî cem'iyet ile derûn-u meterislerinden hareket esnâsında sâ'ika -vâri gulle ve hamireler cem'ileri derûnuna nâzil ve

ve tabye-i hakıyyelerden üç taraftan tob-u pirâsubânı ile tard u hezimetler yüzden mütecâviz lesker-i küffâr, sırr-ı nihâde-i ber zemin-i helâk-ı mezellet ve yine 'avn-i bârî ve kuvvet-i hüsn-i teveccühâtı git-i stân-i hâkânî üzere ma'lûb ve mahzûl olârak meteris-i hezimet enîslerine cân ber-dihân karar ve 'avdet ve taraf-ı İslâmiyânde dahî fekad on kadar mecrûh ve beş nefer şehîden vâkî' olmuştur. "Hâzâ min fazl-i Rabbi" (K.K.27/40) hikmet-i hafıyye-i Rabbâniyye (27 b)kara ve denizden imdâd ve tertibat-ı 'askerinin 'adm-i zuhûrî, mahsûrin-i Ümmet-i Muhammedî bi-huzûr keferre-i rûz-ı hufrârı sırrın-kâm eylediginden meteris haşîn-i mücâhidîn-i dîn, it'âb u iz'âc itmek içün isneyn gicesi dahî hafıyyeten 'asâkir-i menhûsesini tertib ve beş 'asâkirine 'Arabî ve Türki dillere âşına olanlarını eskâl-i libâs-ı İslâmiyye ile teşekkül ve tebessir berle meterisleri kurbında olân meteris-i İslâmiyye'ye bağteten "biz 'asker-i İslâmdanûz" diyerek dühûl itdiklerinde yigirmi kadar za'ifu'l-'ukûl lesker-i İslâmı mec idbârlarından mürûr itdirdigi İzmir'askeri yemin ve yesâr kurbunda olân (28 a) şec'ân-ı dilâverânı istima' eylediklerinde imdâd ve i'ânelerinde ikdâm eylediklerinden vâfirce küffârı tiğ-u bıçaklarından imrâr ve sekiz re's-i maktu'ları piş-gâh-ı 'adâlet-penâh ser-'askeriyye'ye galtân itdirildi. Ve işbu şeb-hûn-ı e'dâyı firkate ve dâima lesker-i İslâm 'âlûde-i pirâhen gaflettir hülyâsile selâsâ gicesi bil-cümle piyâde ve süvârî kadanalarını dahî piyâde idüp cümlesine süvârî bölükbaşısı mü'teber ser-kerdesini başbuğ ta'yîn ve bil-cümle meteris ve tâbihay-ı hâkıyyelere ve bir tākımı dahî 'Alî Burcine nisfı-l-leylde leyl-i sâbık misüllü hud'a-kârlık iderek müretteben ve müşeddeden hamle ve hücum tasaddî eylediginde fırsaten beyn-i (28 b) rasd-ı güzîn olân metris nesîn-i mücâhidîn e'lân-ı sit-i sadâ itmeyerek mukâbelelerine celb eyledikleri anda harz-ı cân ile yaka yakaya muhârebe ve emân ve zemân virilmeyerek kat-'ı 'urûk demlerine sür'at

ve ikdâmlarında fersân-ı hâk-ı hazelân olan ne'âş-ı e'dâ hamden elfe hamden me'mûlden evfâ ve ol âvende zikrolunan binbâşı mel'ûnu dahî girifte-i tiğ-i guzât olub re'si menhûsası galita-i hâk-ı hüsrân ve işbu tertibleri hâlik-i mesfûrın üzerinde zuhûr iden efrenciy-il-'ibâde uzakdan ma'lûm ve müstebiyân olmağla işbu feyz-i feyz-i galebe-i nusrat tekrâr cümle-i şarîk-ı bahr-ı meserret itmek ile (29 a) me'lûf olunan şükr ü firâvân terakkî virilerek e-dây-ı farîza-i zimmet-i İslâm olan devâm-ı 'umr u devlet ve saltanat-ı pâdişâhiye tekrâr müdâvemet ve mesûl olmuştur.

İmdâd-ı müterakkibe'nin bu âne dek imdâdında cünûd-ı mevcûde-i mahsûreye ta'b ve meşâk 'âriz ve bi-eyyi-hâlin zinde 'asâkirin vücûdî lâ-büd ve muktezi olmağla bil-cümle mahsûrîn çeşm-i küşây-ı intizâr iken mukaddeme-i cüyüş olarak işbu mâh-ı Zil-hicce'nin ikinci ve muhâsaranın elliikinci yevm-i sülâsâ Rodos Mutasarrıfı Hasan Kapdan ma'iyetinde olan tüfenkciyân ve bustâniyânı ve kalâ'-ı tis'a 'askeri 'asâkir-i sâire (29 b) ile üçbinden müte-câvizce olârak donanma sefinelerile ba'de-z-zuhr dervâdan bâd-ı bân nümây-ı zuhûru ve kabl-el-şurûb pis-gâh-ı 'Akka'ya lenger-endâz vüsûl eyledikleri gür-cesm-i e'dâya ta'lik itmek ile ta'b-u tazvîkını teşeddüt ve tahkim ve Çihârşenbe gicesi sâ'at ikiye reside oldukda var kuvvetile kâffe-i 'asâkirini teslih ve ekserisini kıyâfe-i İslâmiyye koyûb başlarına beyâz ahmediyyeler vaz'ile kal'aya ve kal'anın yemin u yesâr ve mehâzisinde olan tabye ve meterislere tahsis, burc-u 'aliyye gözler görmemiş işler ifşân iderek bir kaç hamle yürüvisi ikdâm ve dühûle ısrâr eyledikde göğüs göğüse âtesler gibi (30 a) su'le-i muhârebe olunup bil-âhire ba'zı mahallî ve yigirmi kadar kefere burc-u 'aliye kadd-i müntehâda berle, üçbuçuk sâ'at destimâne cenk ve cidâl esnâsında 'asâkir-i zinde-gân dahî sefinelerinden ihrâc olunmaları ile bil-medâr tard u ib'âd e'dâ müyesser olub kemâ-kân tarafevn meterislerini tahsin ve sabâha kadar tüfenk tüfenk'e ve seng-i sengile meterislerinden mücâdele ve hengâm-ı

muhârebede ber takrib yigirmi kadar e'dâvı, burc-u 'ali-ye mahfi mahallinde pünhân olmağla bayâğı berû tarafı işgâl itmişdi. Bâ 'avn'i-Bârî ferdâ günü anlar dahî indifa' itdirildikde helâkleri lede't-tahrîr mürûr-gâhi olân mahallerde ve tob ve hamfire (30 b) isâbet iden semtlerde ne'âş-ı e'dâ lâ-yu'add ve lâ-yuhsâ ve taraf-ı İslâmîyânde fakat ikiyüz mikdârı sühedâ ve anâ mümâsil zahm-dâr olub ba'de'l-muhârebe kat'aten dest-res olunduğı derecede ikiyüz elliye mütecâviz ruûs-u e'dâ gal-tân, piş-gâh-ı hazret-i ser-'askerî olmuşdır.

Kefer-e-i mahzûle hayat ve firârından vücûhile nev-mîd me'yûs iken cibilliyet-i zat-ı bed-semtâr üzere ğurûr-u kibrini elden bırakmavûb vakt-i mezkûrden nehârî sâ'at on buçukda iken metrislerinden tüfenk ve tabyelerinden tob ve hamireler endâhte ile, âtes-i harbi cenk-i şû'le-dâr iken âmâde eylediğı (31 a) leşker-i ve-fire-i menhûsesi mekşûf olân burc-u 'Ali'den bi-mehâba yürişe eĝâz eylediğinde ba'zı cins 'asâkire vehâmet â-rız ve işdidad-ı tarıkda sebât idemediklerinden düsmân-ı dîn meydanda fırsat-yâb ve hemân fevc-fevc dühûl ile ekserisi bağçe-i müşâre ileyh ve ba'zıları ma'mûr ce ğayr-i ma'mûr berücek segirdimlerine ve kimi fevk'el-büyût vâsıl ve bu hâlet-i ğayr-i me'mûlden vücûhile ye's ü melâl hâsıl olmuş iken, bi-nusrat-illâhi ve bi-'inâyet-illâhi'r-Rahmân cünûd-u ğayyibet-il-heyyibe rehber nişanı cünûd-ı ğâziyâne reside olup 'asâkir-i mansûre, e'dâ üzerine (31 b) 'avdet birle der-ân kat'ı 'urûk-u dem-i düşmenâne teşmir-i sâ'idân-ı ğayret eylediklerinden dühûl iden küffâr'ın bir ferdine ruhsât virilmeyüp cümlesi tiğ-u ğuzât-ı ricâl ve nisvân imrâr ve hûn-i melâ'in bağçe ve tabyelerden ve husûsile burc-u 'Aliden kemisli-l-enhâr cereyân u tuğyânı ve kesterlerden nice peşteler zâhir ve 'ayân olub isbu sûret, leylen s'at bire kadar istikrâr olmağla bakıyyet-is-süyûf dühûle emâle olân hazeleden dahî katî vâfiri hâric-i sûr 'askerinin senhatı pençe-i şeci'ânelerine giriftâr olmağla hamden elfe hamden libâs-ı feth-i firûzi encâm ile

mülebbis olunduğı cümle fevk-al-ğâye (32 a) memnûn ev-lemişdir.

işbu ellidört gün muhâsara ve muhârebe evânında üçbinden mütecâviz kadana, tüfenkleri nasib-kerde-i dest-i guzât olmuştur. Düşmen-i dîn günden güne makhûr, ve hezîmet-karîn iken, mücerred keşf-i tarîk eylediği burc-u 'Alîye ferkate olub takrîb itdirdiği hafi ve celi ve meterislerine 'asker-i mahzûlesini ikâme ve pûnhân ve bagteten vakti uğurlamak fikrinde olduğu ser-'asker-i sâibi't-tedbir müşâre ileyh hazretleri ihsâs ve teyakkûn buyurmaları ile mücerred içlerine bir dağdağa ve perişâniyet ilka itmek için mecma' mahallerine 'asker ihrâc ve istihsân ve işbu penc-şenbe günü 'asre (32 b) karîbde ta'yîn olan cüyûşden ibtida emiride tüfenkciyân ve bostâniyânı türbe-i Hazreti Sâlih Peyğam-ber 'aleyh-is-selâmde olan kavi ve metin tâbiye-i e'dâye revâne olduklarında bi-'inâyetihî derhâl mahall-i matlûbe dühûl ve anda mütehaşşid olan kefere-i bed-tebârdan ğayrı, ez-firâr hemân bilâ-emân şaltân ve mahall-i mezkûre vaz'ı 'alem i'lân eyledikleri me'mûrin-i sâireye bâ'is-i şevk-i firâvân olmağla taht-ı dolâba ta'yini ve esir olanları dahî tıbk-ı fermûde hareket ve her ne kadar müte'assir olsa da bi-'avn-i Bâri ile ol mahallede feth u küşâde ve desterîs olan kefereden bir ferdi halâsa meydan virilmediği kefere-i sâireye bir dâhiye vâhiye (33 a) olmağile külliyyetlü küffarı burc-u 'Alî piş-gâhına nihânı mütehaşşid olub tağlîz-ı muhârebeye sâlik olduklarını ve tecemmu' eyledikleri mahall-i âmâde itdirilen lağmın bil-küllîye fevkinde olduğunu cenâb-ı 'âl-i cenâb zafer-i iktisâb müşâre ileyh hazretleri re'y-il-'ayn müşâhedeleri olmağla der-hâl ikad-ı nâire-i fitil-i lağma emr u fermân buyurdıklarında bi-'avni-llâhi teâlâ müctemi' olan keferenin bir ferdi tarîk-ı selâmet ve necatı tahsil idemeyüb, sekizyüzden ezyed kefere, vâsıl-ı mütevâsıl-ı nâr-i cahîm olmağla der-sâ'at lağımcıye 'atıyye-i vefire ile bir kît'a

sîm çelenk in'âm ve iktizâsına göre sâirlerini dahî nâ-
il-i (33 b) lutf u ikrâm buyûrmuşlardır. Bi-hamdihi 'az-
z-e ve celle kurûh-u Mü'minin vücûhile 'avn u savn-ü
bârîde ve sâye-i mu'ciz vaaye-i risâlet-penâh efendi-
miz sallâllahu te'âla 'aleyhi ve 'âlihî-t-tahiyyâde â-
sûde neşin emn-u emân olup, küffâr-ı nân-ı küfrân-ı 'Ak-
ka'ya pâ-nihâde huzlân ide ve külli ânın mübtelây-ı
hezl-ü hezîmet ve me'yûs olduğı kâffe-i ef'âl ve hile-
sinden me'yûs iken keşfi ve teshîr itdiği burc-u 'Alî-
ye hasran ve kasran firkate olmağla bu def'a kat'î dü-
hûl diyerek ve bil-cümle ordûy-u menhûsası mevcûdini
ve surh-ı ser-âtı ve 'asâkir-i tayyâfı ve nisvân tâife-
sine varınca teslîh ve teşci' birle bândâreler ve te-
nin petelerile ferdâsı Cum'a günü kabl-es-seher mürûr-
gâh yapıdığı (34 a) burc-u mezkûrede bagteten dühûle
müsâra'atinde der-ân vaz' ve fevc fevc dühûlünde 'asâ-
kir-i mansûre-i fırsat-ı bünyâna emr u tenbih buyurul-
dığı üzere bir ferdi rif'at-i sirri-nemâ ve izhâr-ı
sît-i sadâ itmeyüp e'dâya meydan-u ruhsat göstermele-
riyle vakti ağırladık zannile hazele-i bi-dîn burc-ı
mezkûre leb-ber-leb vaz'ı kadem eylediklerinde tevffî-
k-ı Rabbânî hak'e hak Müslimânândan yâveri olarak bir
hamlede yekden lâ-yu'add tüfenk inâre ve mehâzilerine
pünhân ve ihtifa itdirilen çarh-ı toplarının fetâili
ikâd olunduğı anda hâric-i sûrda olan cünûd-ı müvahhi-
dîn dahî sedd-i tarîklarına kemâl-i ihtimâm eylemeleriy-
le hemân (34 b) bıçak ve süyûf ile 'urûk-u demlerine
bezl-i tab-ı gayret eylediklerinde bi-'inâyet-illâhi
bunda dahî bir ferdi-kâfir cân-endâz halâsa fırsat
bulmayup dahî bâ cem'ihim tîp-u bıçak-ı gûzâtdan im-
râr ve yine hûn-i düşmanân siller gibi revân ve pe-
turdikleri bânderele tenin-peteleri esîr-i dest-i gâ-
ziyân olmağla hamden lillâhi te'âlâ bu dahî kât-ender
kât cümle-i şâd-gâm-ı handân itmisdir.

Şem'i meclis-i istidrâc olan **وَجُودِي** gurûh-u
müsâra'at-ı rûzgâr olur, şimdiye kadar Bonaporta dedikle-

ri hâin-i hezimet böyle müdâfa'aya tesâdif itmediginden muhâsara eyyâmı dahî, ellibeş güne reside olmağla yaptığı ve yapacağı kâffe-i (35 a) tertibatın inhilâlile ve istidrâcının istikmâline vesile olacağı fikrile bi-'avnihî te'âlâ me'mûl ve aksây-ı metâlib Hazret-i şehin-sâhî vechile şu mehâlledede böyle böyle inhizâmını istihsâl zımında işbu yürüyüşü ta'kib yevm-i mezkûrede sâ'at vedide iken yine âhar bândâreler ile teshir-i tarîk itdiği burc-u 'Alî'den yine dühûle ikdâm ve serh-i ser seyhlerini rehber ve 'asâkirini verâlarından tesvir itdirerek der-ceng-i evvel yigirmi otuz nefer 'askerile mahall-i mezbûru tecrübe eylediginde fırsat-ı beyn-i intirâr olân cüyûş-u hamiyet nemûde sabr-u karâr idemeyüp mukâbele eylediklerinde 'avn-i bârî ile bunda dahî kâffesi selâmet ve necâtden mahrûm (35 b) ve ruûs-u maktû'a-i menhûseleri piş-gâh-ı ser-'askeriye şaltân itdirilmiştir.

Cihân olân gâziyân-ı İslâma lezzet, mücâhede ve şazâvatı ile mütelezziz ve ferhat dimâ-ı e'dâ ile ferah-nâk olmaları ile Sebt günü ve âhad günü meteris meteris endâhte tüfenk ile ve ekser-i şuzât-ı hâlik-i e'dâdan terk olân kadana tüfenklerinin ahz-ı i'tinâmı ile mesguller olup göğüs göğüse cenge ârâm virilmişdi. İsnevn günü vakt-i seherde taraf-ı e'dâdan tehi iki top endâhte olunub, sırrına mazhar olundu ise de, küffâra emân ve zemân ve ârâm virilmemek husûsları taraf-ı ser-'askeriden mütemâdi'l (36 a) evkât rüesây-ı cünûdı ve her tâbye ve burcın tobcubaşlılarına vesâirlerine iktizâ idenlere bi-d-def'ât emr-u tenbih buyurulduğundan nâşi yevm-i mezkûrde bilâ-infisâl top ve hamire ile 'adûnin ba'zı mürür-gâhı ve ekser-i tâbye ve meterisleri iz'âc ve top ve hamireler ilkâsile rencide üzere iken ba'd-ez-zuhr bir fellâh yedi ile Bonaburte nâm-ı bed-kâm, huzûri fâiz-in-nûru hazret-i ser-'askeriye 'arz-u hâl-u isrâ idüp cevâbında bir kaç günden berûdır tarafeynden bil-ittisâl muhârebe-i gûnâ-gûn istimrârile vâki' olân hâlikimizi kaldırmak içün ve şimdiye kadar sizin (36 b) bizde ve bizim sizde

ve donanma seffinelirinde olan esrimizi tebdil ve istirdâd için beş on gün muhârebeye ârâm ve rûsûm-u mütârekeye tarafeynden ri'âyet olunmasını ma'iyyetimde olan ceneraller egerçi istisvâb eylemeleri ile siz dahî tasvib idersiz ve size cevânib-i erba'adan kullî imdâd geleceğini tashih eyledim deyû, bâlâsını Besmele-i Şerife ile tezyin iderek sâhife-i ūlâ 'Arabî ve sânisî efrenc-il 'ibâre vârid olân kâğıdına, vezîr-i Felâtun tedbir, müsâre ileyh hazretleri kat'an ve kâtıbeten hevâle-i 'ayn-ı i'tibârı buyurmayup İngilterelü kavminden mersûm kâşîd-ı mezbur-u fellâh-ı mesfûre virûb şû (37 a) vechile cevâb-ı tahrîrini emr i fermân buyurmuşlardır ki "Bonâburte kelbî henüz nân-ı küfrân ve âdem 'addâdından ma'dûd olmayûb zûr-bâz, ve bâğî ve kâzib bir kâfir olmağla bizden anâ tahrîrât olunmak lâik-i şân-ı dîn-u devlet degildir. Bizim ana cevâb-ı kat'î savâbımız yağlu kursûm ile keskin kılıçdır, böylece tahrîr-u fellâh-ı mesfûru i'âde eylesin" deyû emir buyurdukları ahşama kerîb idi. Hazele-i bed-peyma tahrîrat gönderdiği, böyle zât-ı bîmisâl'in kadr-i kemiyetini ve 'akl-u idrâk-u şû'ûrını anlamayûp Mısır Begleri gibi bir alây-ı za'if-il-'ukûl beşere teşbîh ve kıyâs itmekle işbu kâşîdile i'ffâl itdim fikrine zâhib ve sâ'at üçbuçukda bağıteten kal'aya dühûl için 'uhde-i İslâma hamle ve hücûmda müttekizân-ı gazâtı, der-hâl emr-i 'âliye sarf-ı cell-i meknet itdiklerinde bi-hamdihî te'âlâ bir ferden bir mahalline hatâ ve keder îrâs itmeyerek elliden mütecâviz mel'anet, pisgâh mübtelây-ı kahr-u izâle olmalarıle Bonaburte mel'ûnu münkesîr ve fermûde ser-'askerî kavminden mersûm tarafından efrenc'il-'ibâre yazılûb Ferdâ günü fellâh-ı mesfûr i'âdesile Bonaburte lâ'ine gönderilen kâşîdın tercümesidir. Bi-'ibâretihî zikr-u beyân olmuştur. İngiltere Kumandanı Simith tarafından Bunaburte lâ'ine yazılan kâşîdın tercümesidir. " Ey Bunâburte !(38 a) Sen Cumhûrî'nin rû'sâsı beyninde ve cümle 'indinde'akl ile şöhretin var idi ve seni 'akıllu bilürdik. Sende

ise eser-i 'akıldan behre olmadığı zâhir oldu. Sen bir şey'i bilmezsin, işde benden sanâ doğru cevâb, seni milletin içlerinde istemediklerinden hile ile seni mehleke ilkâ için Mısır'a gönderdiler. Hiç Mısır gibi mahal sana bâki olur mu ? ve seni ikâmete ruhsat virirler mi bunu dahî bilesin ki, Devlet-i Osmâniyye ve Devlet-i Rûsiyye ve İngiltere ve senün gücündüğü Nemçe ve İsbâniyye kebir devlet ittifâk itdiler, Kurfe ve Çûka adası ve sâir Venedik ve Nemçe taraflarında zabt eylediği kal'a ve kasaba Devlet-i 'Osmâniyye zabt ve teshir (38 b) eyledi ve Rûsiyye ve Nemçe 'askerleri dahî berren Frânse hudûdına girûb katî vâfir memleketler zabt iderek bunu dahî böyle bil ki, Malta adasını dahî biz aldık. Devlet-i 'Aliyye donanmasının bir mikdârı ve bizim donanmamız ve Ru'siyye donanması Tolon'a girmişlerdir. Sana bir taraftan me'mûl itdiğinin imdâdı bulamazlar ve gelemezler. Sen ne 'akla hizmet idersin ki, Mısır'da oturmağa kanâat itmeyüp de Cezzâr Pâşâ gibi kavîyy-ül-iktidâr bir vezîrin üzerine gelüp, kaç zemândır muhâsara idersin. Sana kal'anın bir sengini kimse virmez ve seni birkaç güne dek bu mahalde muzmahil iderler ve Şamda (39 a) otuzbinden ziyâde 'asker cem' oldu. Üç pâşâ ile Şam yolundan gelecek ve denizde donanmâ tâkımile otuzbin 'asker ahşâma sabâha geleceğinden başka, bi-zzât devletlü sadr-ı e'zâm efendimiz yir götürmez 'askerile İstâmbûldan hareket eyledi ve ellibin Arnabut Cezzar Pâşâ'ya gönderdiler. Anlar dahî ahsama ve sabâha bundadırlar. Sen bâşa çıkamazsın. İşde sana sâfi cevâb, kusûrını mülâhaza eyle ve hem senün işin zorbalıktır. Devletce iş bilmezsin, hem mütâreke için âdem gönderdük, ve hem bir sâ'at'den sonra kal'aya hücum ve yürüş getürdük. Böyle iş olmaz, bâkisini fikir eyle."

Ferdâsı yevm-i sülâsâ 'ale-s-sabâh hamire endâhte şurû' ve bir taraftan dahî burc-i bârûlerine musallat ve 'abûs tobları ile inhidâm-ı kal'a ve i'dâm-ı Mü'minine musır olûb, lâ-yenkâtı' penç-şenbe gicesi mâh-ı

Zi-l-hiccenin onbirinci muhâsara ve müzâyakanın kâmilten altmışıncı gice, vakt-i seherden evvelce bil-cümle meterris-i İslâmiyye'ye hücum ve muhârebeye tasaddi eylediğinde bi-lutf'i-llâhi te'âlâ bir dürlü mukâvemeti iktidârı olmayûp, kezâlik mahzûlen ve münhezimen 'avd i (40 a) firâr eyledikten sonra yevm-i mezkûrde nehâri sâ'at onikide tâlibân-ı gazâvât ve sâ'iyân-ı cihâd olan şecâ'anden iki taraf e'dâ üzerine ihrâc ve tesrib itdirildikde beşbuçuk sâ'at mikdârı tarafevnden işğâl-i nevâir-i harb ve pey-kâr esnâsında katî vâfir murdâr, tîğ-u âb-dâr-ı Müsliminden imrâr ve cûğ-ı bi-emân zahmdâr ve mahzûl-ü makhûr olduklarını sâbıklarını kerreten ba'dehû âhirî tecâvüz idüp işbu zînet hüsn-ü şalebe-i nusrat ve 'ıyd-i 'udhiyyenin ikinci gününde sûret-i nümâ olduğundan Mü'minin-i muvahhidîn 'ıyd 'al-el-'ıyd olub yek-zebânı edây-ı ferîza-i zimmet ri'âye müdâvemet ve mütevellî üzerler (40 b) iken tâyife-i 'urbân-ı hamiyet-nişândan cânib-i Nabulis'den bin mikdâr-ı 'esâkir-i zîn-gân, "Allâhu yensur-ül-İslâm ve yühlik-il-e'dâ" âşâzesiyle yek-dihân-ı gülbend-i Muhammedî küşân olârak der-yâ tarafından imdâd-risân oldukları dahî tekrâr cümlemizi memnûn ve handân ve taraf-ı düşmenânı makhûr ve hazelân itmekle hemân Hazret-i Sübhânehû tekaddeset zâtehû 'an-iş-şeybeti ve-n-nuksân e'day-ı dîn-i müfsidîn su mahalde kem-nâm ve nişân eyleye. Âmin.

E'dây-ı li'am ın cemî' zemânda mekr u hile 'âdet-i müstemirlerinden olmağla hûne-i makhûre dahî Şam ahâlîsinden İslâm ve re'âyâsının za'if-ul-'ukûlundan kimini itmâ'an ve kimini âhar (41 a) vechile tahrik ve ifsâd ve bu takrib-i pes-perde-i hafâdan meyl ve tebe'iyet dâ'iyesinde olanları hafi hafi üçer u beşer müterakkiyde olduklarını ser-'asker-i müşâr-ı ileyhi sahîhan ve teharra eyledikde her ne kadar nâ-behen-gâm ise dahî, bu fesâdın işğâ ve indifâ'ı tedâbir-i kâside-i e'dâya mucib-i kesr olacağı mülâhazasıyla tiz elden 'ukelây-ı nâsdan birini mütesellim-i nasb ve ta'yini lâ-bûd

ve muktezâyı olduğundan bahs ile mütesellim-i vakt Ebû Hamza nâm mel'anet-i pişenin 'azli ve insirâfile pîr u pîrûn dâirelerinde Mehmed Ağâ nâm bendelerini bâ buyuruldu divân-ı 'âlîlerinden nasb-u irsâl eylediklerinde (41 b) re'y-i mezbûre savâb-ı karneyn vakt-i hâl olub e'dânın icrâ idecegi fesâdât-ı sâiresine mâni-i kullî ve etrâf-ı inhâye dahî gayret-nümâ olduğu der-kâr iken mu'tâd itdiği efkâr-ı hud'asından dest-kîş intibâh olmayupyevm-i selâsâdan berû it'âb-u iz'âc-ı mahsûrine isrâr ve küllî vakt-i endâhte tob ve ilkây-ı dâne-i hamireye fâsıla virmeyub izhâr-ı âteş-efsân iden ve tekrar burc-u mezkûre mehâzisine âmâde eylediği lağmını sözünde itmek için ahad günü 'asâkir-i makhûresini meteris ve lağm-ı mezbûrın etrâfında olan kantaralara ihtifâ ve nehâren sâ'at sekize vardıkda (42 a) ikâd-ı fitil ile kal'aya yürüş getürdikde bi-'inâyet-i-llâhi te'âlâ sâbıklarını gibi lağm-ı mezbûr mün'akisen sûzân ve kurbunda olanlarını nîrân ve ekserîsini münferik ve perîşân eyledüğine binâen der-hâl yine metrislerini tehaffuz-ı ikdâm ve 'asâkir-i mahzûlesini pün-hân idüb top ve hamire endâhte fâsıla virmeyerek evvelkilerden ender-kât ber-ter ziyâde üzere husûmetini ve 'adâvetini e'lân itmeğe hemân hazreti Erham-er-Râhimin eyne-ma teveccehû 'asâkir-i muvahhidini mansûr-u muzaffer, eyne-mâ kânû e'dây-ı bed-fercâmı makhûr-u müdemmer eyleyüb ref'i 'âile ve ref'i şûdiş ve sükûnet ve ihtilâlini Cenâb-ı Hak karîben müyesser eyleye. Âmin.

(42 b) İşbu gazâ-nâmede bast-ı ketibe-i erkâm olunduğı vechile Mısır-Kâhire gibi 'asker ile memlu' ümm-üd-dünyaya üç sâ'at zarfında istidrâcının müsâ'adesinde kefere-i bed-müstağrak, kibr u şurûru lâ-yuhsâ olmasında bahsile hitte-i 'Arabistan dahî dest-i diraz-ı te'addî, da'îye-i hâsire ve efkâr-ı kâsidesile 'Akka muhâsarasına derûnî ve intiza'-ı kal'aya etemm-i isrârı ve yigirmi günden berû cünûd-u Mü'minine göz açdırmadığı beyân olundu. Yevmiyye vechile zikr-u beyân ol-

dise dahî led-el,mülâhaza nisfından ziyâdesi terk olunmuş olduğu meşhûd olanlara muhtâc-ı edille ve bevân degildir.(43 a) İşbu mâh-ı Zil-hicce-is-serifenin mübârek onbeşinci ve eyyâm-ı muhâsaranın ve muzâyaka-i mezbûrın kâmilten altmışdördüncü isneyn günü hâric-i sûrda olan meteris nişînân-ı bahâdırân-ı İslâmiyânı mukâbelelerinde olân kefere-i bed-kâr ile tüfenk tûfenge ve sünge ü sünge merâsim-i şeci'âne üzere mukaddeme-i gavga ve şûra tahsil zımmında mânında şive-i imrâr-ı vakt iderek 'asra karîb oldukda guzât-ı mucâhid sem-nâk-ı refîne-i ikbâl-i şecâ'at-ı İslâmiyyeleri cûş-u-hurûş idûb bir vec-hile sabr u karâr ve itfây-ı nevâir-i ştes sevk-u bîkâr idemediklerinden (43 b) nâşi derûn-u meterisde birbirleriyle musâfaha ve istihlâl ve herkes bisât-ı ciziyesini üzerinde âmâde ve istikmâl ve herc-i bâd-ı âbâd kelâmını dâsitân eylediklerini istizân zımmında kab-el-'asr ser-'askeriye taraflarından rüesâları irsâl eylediklerinde gâzi-i müşâr ileyh hazretleri 'asâkir-i mansûrenin bu güne zâhir olân istikâmet ve şecâ'atleri istihsân ve dîde-i merhamet bendelerinden misâl-i bârân-ı giryanı riş-i sefidelerinden nâzil ve revâne olarak Allâhu deste-gîrleri olsûn. Kâffe-i enbiya-ı 'izâm ve evliyâ-i kirâm rehber ve yâverleri olsûn. İsde âgur-dîne bezl-i maddûr ancak (44 a) bu günde ma'jûmdur.

Hazret-i Hakka emânet eyledik izhar-ı gazâ ve ibrâz-ı hamîyyet ber-pâ idenlerden mâl ve menâl ve esâme-i şahâne her kim olur ise olsun red-u dirîğ kâbil-i hîte-i imkân degildir. Ben dahî anlar ile muvâfakat misüllü tabye ve burcdan hâli degilem,görelim anları elfâz-ı meşûk-il-evsâfile gelenleri te'lifen ve teşrifin 'avdet itdirildiginden hemân 'asâkir-i hamîyyet kazânı sâf ender sâf rûhâniyyet,Hazret-i Allâhı delil ittihaz iderek,meterislerden hurûc ve niyyet-i gazâvat-ı velûc idûp der-hâl meterisân-ı e'dâyı mahzelet nişâne sell-i süyûfu hücum ve hemân cüyûş-ı (44 b)kefere-i fecere ile yaka yakaya ve göğüs göğüse kol kola âşûb ceng u peykâre

tasaddî eylediklerinde emân-ı terekû elifâzile dâ'iye-i istimânde olan kâfirlerin ruûs-i maktû'aları zir-i pâ-y-ı İslâmiyânde hindivâne gibi mahzûl ve ğaltân ve bir rütbe ve bir derecede hûn-i revân olmuştur ki esfâr-ı sâbıkın birinde meşhûd olmayarak kâffe-i meteris-i e'dâ, tazyığa ve tathîr-u derûn-u birûndan zâhir olan sadây-ı âğâze-i gülbend-i Muhammedî felek-il-eflâke peyveste ve te'sîr itdirerek hazele-i müşrikin ordûy-ı menhûseleri âbâdeye ve çer depelerine kadar sür'at ile firâr ve ol mahalle kadar sahrây-ı 'Akka çerkâb-ı müşrikinden tahliye ve tetfika (45 a) itdirildiği haberi müjde risân ile ve cümlemizin müşâhedemiz ile ma'lûm oldukda isbu fütûhât-ı celîle ve gazâvât-ı cezîle, kâffe-i muhârebâtı kat kat güzer ve cümlemize 'ıyd 'al-el'ıyd olûb ğurûb dühûl itmekle bakıyyet-is-süyûf ve ferdayı ta'lik ile tenfis, 'asker-i rû'sâyı şeca'at-nisân tasvîb ve istizân eylediklerinde kemâl-i hulûs ve tevkîr ile cenêb-ı müşâr ileyhi müsâ'ade buyurdıklarında kemâ fi-s-sâbık 'a-sâkir-i mansûre meterislerine 'avdet ve yine hud'a-i kefereden tehaffuz-u kıyâm ve bir mikdar teneffüs-ü â-râm üzereler iken hûne-i makhûre(45 b) fazl-u Rabbânî ile giriftâr-ı hazy-u hazelânı cennet-il-hârib fehvâ-sınca cemî'an hıyâm ve hârgâhını bârut ve cebehânesini ve tob ve livâzım-ı sâiresini defn-i 'arz ve terkidup dokuz sâ'at mesâfede olan Kântûra nâm geldiği mahalle râh-ı gezirân firâr eylediği sabâha karîb ihbâr olûndukda hak budur ki bu kadar sığâr ve kibâr ve ricâl ve nisvan-u sıbyânı ve derd-i mend-i bi-emânı mahrûkâne kull-i vakt an peyveste-i âsumân olân de'vât-ı icâbet âyetleri hedef-i kabûle karîn ve her-kes yeniden kesb-i hayât-ı tâze idub, sabâha vakit bırakmayarak velvele endâzân nisvân-ı 'Arab kemâl-i şevk-u sürûr ile (46 a) izhâr-ı gulgule-i müsâr ve ibrâz-u velvele-i bi-şümâr idüp, vakt-i seher hulûl eyledikte her Müslim edây-ı salât-ı farzından başka teşekkürâne dahî 'ilâvet idüp salâtı ve edâ-i secde-i şükür-ü hazret-i Yezdân eylediklerinde bir sürûra kıyâs olmayarak memnûnen, herkes edây-ı merâsim-i mu'âyedeye i'tina ve bâb-u kal'adan kemâ kân

mansûren ve muzaffer-i feth-u küşâd oldukda, mu'tib ve masûrında haseb-il-me'mûr mevcûd bulunân gâzi 'asker ve Mısır erkân-ı 'ulemây-ı e'lâm ve esâtîn-i ricâl-i devlet ebed kıyâmdan semâhatlü Debbâğ-Zâde Mehmed Reşid Efendi ve se'âdetlü tevkî'-i dîvan-ı hümâyûn defterdâr-ı ordu, Muhammed Emin Efendi Hazerâtı (46 b) ve erkam-il-hurûf hâcegân-ı dîvân müseyyid-il-erkân-u dîn mübâya'a hizmetine me'mûr Ahmed Şerif Efendi Hazerâtı ve donanmây-ı hümâyûn müsteşârı Selim Efendi ve sâir donanmay-ı rü'sâsı ve gediklü âyân-u rüesây-ı 'asâkirin mütehayyızânı serây-ı ser-'askeriye cem'i-u-cümle ve rehberiyet ile kâzi-i mümâ-ileyhi edây-ı âdâb ve rûsûm-u vezâreti icrâ iderek, 'arş-ı âs simdengerû tiğ-u süreyyâcevheri bir gazâ itdin ki, hoşnûd eyledin Peygamberi diyerek, dâmen-gir-i tebrik 'iyd-u gazâ ve bende-gân-ı sâir dahî ve aralarınca dâmen-bûs eyleyüb tek-millerinde müşâr-ileyh hazretleri dahî de'b-i derine müstahsine-i devlet-i 'aliyye üzere 'alâ merâtibihim (47 a) cümleyi tevkîr ve tehniye eyledikten sonra şevhûhâne ve vakûrâne cevâb-ı sâib-is-savâblarında isbu celve, pîrây-ı zuhûr olân gazavât-ı cezile ikdâm ve ihtimâm-ı 'âcizânemizden olmayüb mücerred sevketlü mehâbetlü kudretlü veliy-ün-ni'met-i bi-minnetimiz pâdişâh-ı zafer-penâh efendimizin âf-tâb-ı kuvvet-i tali'-i ikbâllerinden nâşidir.

Cenâb-ı Feyyâz-ı kadîm-i mutlak hemmâre zât-ı ma'dilet, asây iklîl-i insây-ı şâhânelerin serîr-i saltanat ve ikbâl-i mülûkânelerinden ebed-il-evkât envâ'-ı fütûhât mazhar-u kâffe-i düşmenân-ı bed-hâhlerin vâsıl-ı tiğ-u dimâr eyleye. Âmin. Fi-mâba'd, kefere-i bed-kâr 'akab-gir olacak 'asker tisyârında kusûr olunmazise (47 b) dahî cenâblarınız erkân-u esâtîn-i devlet-i 'aliyyeden ve cümleiniz bende-gân sâdik-il-beyândan olüb mevcûd-u muhâsara olmanız takribile her bir husûsda istinkâh ve ma'rifelerinizi mütezammın idi. Bu takrîb baş çûkadârımız ile deryâ atûfet-medâre ib'âs olunacak 'arizamızı tasdik eylemeniz me'mûl muktezâsıdır, emr-u

tenbih buyurdıklarında gâzi ve defter-dâr-ı mûmâ iley-
 himâ edây-ı levâzım-ı istidâ'at idüp emri ile bize ben-
 de ve fermân senindir cevâbiyle ve envâ'-ı nevâzıs ve
 iltifât makrûn olarak meclis-i mezbûr hüsn-ü hitâm ve
 cümlemiz hânelerimize râh-gır iğzâm eyledik. Cenâb-ı
 zafer-i perverd-i-gâr (48 a) celle şânehû 'an vesamet-
 il-ezdâd vel-esyâ şevketlü kerâmetlü kudretlü mehâbet-
 lü veli-n-ni'me 'âlem-i pâdişâh-ı İslâm ve halife-i
 rûy-i zemîn-i muzaffer irtisâm şeh-r-yâr-i sitâre sipâh-ı
 cihân-dâr-ı hurşid-i külâh-dâr-ı ş-sükûh zill-ullâh fi-l-
 arzeyn eyyed-Allâhü zillehû ve devletehû şeyved-Allâhü
 kasire şevketehû efendimiz hazretleri Erike pirâyı
 kasr-ı muhalled-il-erkân devlet-u übbehet sitânilerin-
 den kâffe-i e'dâ ve cümle-i düşmenân bed-peymâlerine
 ebediy-il-ezmân gâlib ve işbu bakıyyet-is-süfûf olan ha-
 zeleyi dahî 'an karib-iz-zemân vâsıl-ı tiğ-u dimâr eyle-
 yûb Kâhire-i Mısrı kemâ-kân ülkey-i vesî'at-il-iknân
 mülûkânelerine idhâl eyleye Âmin.

Cânib-i müşâr(48 b) ileyhden yazılan tahrirâtın 'ay-
 nı bi-mustara işbu mahalle nakl-i beyân olunmuşdur ve
 bu tarafda hâin-i dîn-i devlet ve mühin-i kâffe-i millet
 Fransevî Bunâburte cenerâl-i bed-mâlik-i kuvvet ve ik-
 tidârile ma'ıyyet-i bende-giye müretteb 'asâkir u livâ-
 zım vürûdından akdâm şeh-r-i Şevvâl'in onikinci günü 'Ak-
 ka sahrâsına pâ-nihâde şüm-u idbârı ve hasmen ve gâliben
 mahsûriyyet,câkiriye şürû' ve ibtidârî ve müsteshib ma'-
 iyyeti olan efrenc 'askeri yigirmibesbin'den efzûn olûb,
 mukâbelesine 'asâkir-i vâfiye ile imdâd ve i'ânemize
 bende-gâne himmet vâlâ-nihmet rûy-i fâneleri ma'tûf ve
 masrûf buyurulmasına ihtiyâc-ı (49 a) külliye der-kârı
 ve be-her-hâl âğûr صياصتورا dū-cihâniyânide izhâr-ı cân
 sipârî ile haşroluncayadek mukâbele ve muhârebâtda ku-
 sûr olunmayacağı hâsılı,düşmen-i hâsirenin memâlik-i sâ-
 hâneye mağrûrâne sū-i kasdı ve 'Arıs cânibinden sūret-i
 vürûdı hîn-i muhâsara ve derûn-ı müzâyakamızda iken iki
 üç kata'a ma'rûzât-ı bende-gânemle 'arz-u beyân olun-
 muşdır.

Târih-i çâkiriden yigirmi gün mukaddem İzmir'den

dört yüz seksen yeniçeri dilâverleri ve on üç gün akdem Rodos Mutasarrıfı Murâbıt Zâde Hasan Kapûdân ma'iyette donanma sefâini derûnında tûfekciyân-ı bustâniyân-ı şecâ'at-perverleri(49 b) ile kal'a-i tis'a bi-mekân-ı ğayret küsterleri ve kalyon takımları olân kal-yoncuyân ki mecmû'u üç binden ziyâdece olmak üzere iki def'âda imdâd-ı risân olan hamiyet-kârândan ma'adâ berren 'alâ rivâyetin Şâm-ı şerife tehaşşüd iden yigirmi bine karib cünûdden Şâm'a ta'yîn buyûrulmuş olân 'Azmi-Zâde sa'âdetlü 'Abd-ullâh Pâşâ ve Haleb vâlisi sa'âdetlü Şerif Pâşâ bendelerinin 'adâvet-i sâbıklarının icrâyı kasdile bir nefer imdâd irsâl eylemediklerinden nâşi düşman-ı dîn bu vechile ruhsat-ı karîn ve günden güne âteş husûmetini ferdâd ve mu'tâdı olan ef-kâr-ı hîle ve asâr-ı kâsidesini izdiyâd (50 a) ve otuz def'adan mütecâviz tal'ay-i pâdişâhînin gün doğusu tarafından olan bir vechinin ve gâh her cânibinden yüris ve hücûma tasaddî ve bi-irâdet-illâh-i te'âlâ iki def'â derûn-ı kal'aya bândere ve tenin-pete ve cenerâl ve rü'esâsile pâ-nihâde ve nüzûl itmiş iken meded-kâr-ı 'inâyet perverd-gârı ve inzimâm-ı hüsn-i teveccüh-ü pâdişâh gibi sitân üzre müdâfa'alarına muvaffakımız her def'âsında nemû-dâr ve kâffe-i hücûmında külliyyetlü hûne üftâde-i hâk-ı idbâr ve her vechile tenkis-i 'asâkiri mütevâzih ve bedî-dâr iken yine 'inâd ve isrârından istinkâf itmeyüb Mısır ve Dimyât ve İskenderiyye ve sâir ol havâlîde terk itdiği (50 b) 'asâkir-i bed-tebârından on bine karib celb eylediğinden fazla imdâd-ı beriyemiz'in 'adem-i zuhûrından nâşi Dürzi tağı 'usâtından beş altı bin mikdârı 'asker tedârikine fırsat-yâb ve bu takrib kesb-i kuvvet ve teksir-i 'asâkirile inhisâra mübâderet ve ber vech-i bâlây-ı çâkirî ma'âz-Allâhu Te'âlâ kal'a-i şâhânenin külliyyen intizâ'ına istidrâcını yürütmek üzere iken kuvvet-i kâhire hazret-i Rabb-il-'âlemin âsıf-ı karînleri lâmi'asınca hengâm-ı muhâsaramızda ekser-i hamlemizde ve bâhusûs iki def'a taht-ı cem'iyetlerinde ikâd itdirilen

lâğınının te'siri ile münhezim ve müdemmer ve kâffe-i hamlelerinde ma'lûb ve taraf-ı (51 a) İslâmiyânden muzaffer vakt-i vâfir keş-t-i kân nihâde-i zemîn-be-res iken kemâ-kân isrâr ve ikdâm eyledikte müstemid-i 'inâyet Hazret-i Fettâh-ı müşkilâtı ile işbu mâh-ı Zil-hicce'nin ondördüncü ahad günü ba'd-ez-zuhr kol kol tertib olunan şecâ'ân-ı dilâverân hemân sell-i süyûf hü-cûm ve der-ân yaka yakaya cenk ve savaşa mübâderet ve dört buçuk sâ'at zarfında sahrây-ı 'Akka evvelkilerden ber-ter ziyâde dem bed-hevâ-hân olûb her bir sahs ci-ger-sûzân-ı Rüstem nişâne üçer u beşer 'âdûnın gazâsı nasib ve müyesser ve sadây-ı âğâze-i gül-bend-i Muhammedi felek-il-eflâke olarak bir derece ve bir rutbede târ-mar-u hezîmet-i düşmân (51 b) oldu ki esfâr-ı sâ-bikanın birinde mesbûk-il-emsâl olmayûb vakt şurûb it-mekle bi-tenfis-i 'asâkir-i gâziyân zımında bakîyyet-is-süyûf yevm-i ferdâya ta'lik olunmuşdu.

Kâfir-i hiz-u 'adûy-i nâ-temiz şimdiye kadar mu-sîb olduğu istidrâcının derece-i nihâyetini cezm ile "Kem-min-fietin kalîletin" (K.K.2/249) sırrı cânib-i İslâmiyânde zâhir idüğünü fehm-u iz'ân ve ra'b-u he-râse mübtelâ olmağla leyle-i mezkûrede bil-cümle hi-yâm ve har-gâhını ihrâk ve tob ve edevâtını 'alâ rivâ-yetin defn-i arz ve ba'zılarını ilkây-ı enhâr, mecrûhla-rını yollarda üftâde-i hâk-ı hazelân iderek geldiği semte râh-ı girizân-ı firâr ve hamden elfe hamden(52a) ve şükran ba'dehû şükran nîrûvî hüsn-ü teveccüh-i sul-tânî ve piş-revî-i himmet vâlâ-nihmet âsîf-ı istimâlle-ri üzere mensûren ve muzafferen ve gâliben ve müstemir-ren 'Akka'dan tokûz sâ'at mesâfeye kadar sahrâsı, çer-kâb-ı müşrikîrden temiz ve tanzife ve Şâm-ı Şerif câd-desi turûk-i sâire feth-u küşâd ve bu kadar 'ibâd-ı Müslimine ve nice nice ci-ger-sûzân-ı râh-ı gazâ olan gâziyân-ı mücâhidîn kullarile yek-dihân du'ây-ı bekây-ı 'umri ve şevket-i şâhâniye mevâzîbet ve isti'fâl olun-mağile Cenâb-ı Hak böyle böyle envâ-'ı fütûhât-ı cezi-le ihsân ve bakîyyet-is-süyûfi dahî karîben makhûr ve

bi-nişân eyleye Âmin. Ma'iyet-i bende-giye me'mûriyet ile mevcûd (52 b) muhâsara olân bende-gânenin kebir u sağıri 'asâkir-i ğayret-perûzânın cümlesini âgûr-dîn u devletde ibrâz-ı hamiyet ve her-kes haddince hademât-ı mebrûrede sadâkat eyledikleri dahî egerçi zâhir olmuştur. Hîn-i muhârebâtda gâltân olan te'âş-ı e'dây-ı bed-me'âşdan derûn-u peyrûnde katî ve aferîsteler zuhûr vel-'uhdet-u-'al-er-râvî yigirmi binden ziyâde hazele-i bed-peymây-ı kefere mescûn olub bilâ-cürûh olanları dörtbin den mütecâvizce firârlarını abbâr eylerler.

'Âvân-ı cenkde ruûs-u menhûseleri ahzine i'tibâr olûnan yedi nefer cenerâl ve kusûru ^{اَوْفِسَالِ} ve binbâşî ve yüzbâşî ve yigirmibâşî ve onbâşî ve sâir (53 a) zâbitânından cem' olûnan üçyüzotuz nefer ruûs-i maktû'a-i e'dâ, bu def'â irsâl olûnan başçûkadarımız El-Hâc 'Osmân Âġâ kulları der-yâr-ı şevket mudâre ib'âs olunmaşile hemân hüdâvend içûn te'âlâ şânühû 'ammâ yesifûn Cenâb-ı veliyin-ni'âm 'âlem-u sâye-i endâz melik-u ümem-i şehryârî ketî-stân-ı tâc-dâr-ı râhat, bahş-ı cihâniyân e-fendimiz hazretlerinin tanâb-ı hıyâm-ı 'umr-u devletlerini merbût-i ebed-il-âbâd ve âsitân-ı celâdet-nişân-ı şâhânelerin bunun gibi muhatt-ı ruûs-i eshâb-ı şekâ ve fesâd idûp eyne-mâ-kânû kâffe-i bed-hâhân-i dîn ve devletlerin makhûr ve ber-bâd eyleye Âmin.

işbû (53 b) yemin-i dâ cihân-ı tâc-dârâne ile min-kibel-ir-Rahmân zuhûr ve bürûz olân fütuhât-ı celîlede vâsıl olân imdâdın sûreti ve kimini bâlây-ı 'arîza-i kemteride 'arz-u ibnâ olunmuştur. Egerçi, Şâmda olan müşâr ileyhimânın i'ânet-u müzâheretleri nemû-dâr olsa idi bi-Rabb-il-beyt külliyyen kefere-i bed-tebârın ğâileleri bu mahalde tekmil olmak e'lib-i me'mûl ve mukârîn-i melhûz-u hâs u 'âm iken, berây-ı nefsanîyyet bir nefer berren imdâd-ı irsâline himmet itmediklerine ve günâ-gün müfâsede mesâlih-i müstelzim harekât-ı ğayr-i murzileri mütevâzih oldu ise de şevketlü pâdişâhımızın yümn-i kuvvet-i baht-ı hümâyûni

iktizâsile cünûd-ı gayyibe-i ilâhiyye yâr-u ni'm-er-refik olarak kefere-i menhûsesinin şimdiyedek bir mahalde ve bir cenkde görmediği hezîmetini müşâhedesi ni'met-i ğayr-i müterekkıbden olmağla bundan sonra verây-ı düşmana 'asker ta'yîn olunmakta kusûr-u bende-gî olmaz ise dahî, imtidâr-ı muhâsara takribile 'asâkir-i zinde-gâne ve cebe-hâne-i firâvânı ve mev'ûd buyurulân yigirmi bin Arnabut dilâverânı vârid olub tekmil-i bisât-ı seferiyye olmadıktan sonra Mısır-Kâhire'nin derûn tertîbile üzerine varılmakta muhâzîrin der-kârı ve e'dâ-i dînin cemî' zemânda 'âdet-i müstemirresi olân had-'u hîlesi ve bâ-husûs (54 b) işbu Fransa keferesinin cenk ve muhârebâtta olân zâvi-'i 'adîdesi âhara mukîs olmadığından Mısır-ı Kâhire'ye vârûb yerleşmezden evvel tedâbir-i lâyık ve tedârik-i kaviyyenin tehîsiyle hareket, bendeleri mirây-ı 'âlî ise bir-an ve bir sâ'at akdem mev'ûd-u 'âlî buyurulan yigirmi bin Arnabut ve külliyyetlü cebe-hâne ve mühimmatı ve istid'ây-ı sâbika-i bende-gânem olan istikrâzın dahî irsâliyle istimdâd-ı bendeleri muvâfık, re'y-i rezîn-u mutâbık savâb-garîn-i âsîfâneleri ise ol bâbda emr-u fermân deyû tahrîr olûnmuştur. Ve Zil-hicce-i Şerîfin onbirinci günü âğây-ı mümâ-ileyh yedek-u bisât ile (55 a) menzile süvâr-u Şâm-ı Şerîf caddesinden ordûy-u hümâyûna zâfer-i makrûne i'tizâm ve ba'dehû rikkâb-ı hümâyûna 'azîmetini tenbîh u ifhâm olundu.

Cenâb-ı Hak şû gazâda mevcûd bulunan bil-cümle 'ibâd-ı Müslimîni memnûn ve dil-şâd eyleye Âmin. El-Gâzî Cezzâr El-Hâc 'Ahmed Pâşâ Efendimiz'in tevârîh-nâmesidir. Rahmet'u-llâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten.

1214

S e n e s i

11 Zil-hicce

Ketebehû El-Hakîr'ul-Fakîr Es-Seyyid

Mehmed Şevki

Temâm

(55 b) Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin besinci günü kabl-ez-zuhr 'Akka tevârih-nâme'nin yigirmi tokuzuncu, muhâsaranın ve müzâyakasını eyledigimiz vakitte köşk kurbunda olân su dolâbı yüksek zemîn olmağla üzerinde kâşırı süvâr iden bir 'Arab âdemi sù kûfelelerini ta'mir ider iken andan aşağı düşdi. Ağâ Efendimiz evvelce görüb bizlere haber virdi ve cümle kapû yoldaşları vârûb kaldırûb bakçe içinde kodîlar, bir vâfirden sonra bizler dahî bir ibrik kahve götürdük nûş itdi.

Bi-hamdi-llâhi hallâk-ı lem-yazel sâni 'izze-tile vücûda bir zarâr eylemedi, halâs buldu.

LÜGATÇE

A

ÂBÂD	Sonsuz, gelecek zaman.
ÂB-DÂR	Sağlam vücutlu
ADEM	Yokluk.
ÂF-TÂB	Güneş
AGAB-GİR	Kovalıyan, ta'kib eden.
ÂĞAZ	Başlama.
AĞRA	Parlak gün
AĞRAY	Önde giden
ÂĞUR	Vakar, yüce
AHMEDİYYE	Eskiden mevcut kumaşlardan biri.
AHYÂR	İyi ve faziletli olanlar.
AHZEYLEMEK	Almak.
AHZ-U CELB	Alıp gelme.
AKSA	Son, en son, uzak.
ÂLEM-PENÂH	Âlem'in sığınacağı yer.
ALE'T-TEVALÎ	Arka arkaya
ÂLÜDE	Bulaşık, bulaşmış.
AMAİM	Sarıklar.
AMUM	Emir yayınlama.
ÂN-BE-ÂN	Yavaş yavaş.
ÂNİS	Sıkı bağlı şey.
ARABACIYÂN	Ağır eşya ve cisimleri herhangi bir vasıtaya taşıyan kimseler.
ÂRAM	Durma yerleşme.
ASA	Süs.
ASÂ	Gibi.
ÂSIF	Sert, şiddetli, fırtınalı.
ÂSÜDE	Rahat.
AŞÜB	Karıştıran.
ÂTEŞ-HÂR	Zalim.
ÂVÂN	Vakit , zaman.
ÂVAZ	Nida.
AVD	Dönüş, zulmeden.
AVN	Kafadar, yardım.

B

BÂB	Kapı.
BÂD	Rüzgâr.
BÂD-BÂN	Yelken.
BÂDÎ	Sebep, mûcip
BAĞTETEN	Birdenbire.
BAHR-I KÎN	Kin denizi.
BAHT-I HÛMAYÛN	Mübarek talihi.
BÂ-HUSUS	Husûsiyle, hele.
BÂİS	Sebep olan
BÂL	Kalp, gönül.
BÂLA	Yukarı, üst.
BÂNDÂRE	Gürültü.
BÂRÂN	Yağmur.
BÂRAŞ	Yüklenen.
BÂR-I GİRÂN	Ağır yük.
BÂRÛ	Hisar burcu, sur.
BAST	Yayma açma.
BEDAYİN	Kötü merasim.
BED-BÛY	Kötü koku.
BED-FERCÂM	Âkıbeti kötü.
BED-FİÂL	İşleri kötü olan.
BED-GİRDÂN	Şerliler.
BED-GİRİZÂN	Talihsiz.
BED-HÂH	Her şeyin fenalığını isteyen.
BEDİDÂR	Açık.
BED-SEMTÂR	Kötü sıfatlı.
BED-ŞUM	Kötü, uğursuz.
BED-TİBÂR	Kötü gidişli.
BEHİYYE	Güzel.
BENDERE	Ecnebi bayrağı.
BERÂ	İçin, maksadıyla.
BER-PÂ	Yerine getiren.
BERS	Çukur. yumuşak yer.

BER-TER	Daha,pek çok.
BEŞİR	Müjdecî.
BEZL	Bol,bol verme.
BEZL-İ MAKDÜR	Elden geldiği kadar.
BEZL-İ SÜBÂT	Elinden geldiğince yerleşme.
Bİ-EYYİ-HÂLİN	Her halde.
Bİ-HEMTÂYE	Benzersiz.
BİL-MÜTEHÂZÎ	Karşılıklı.
Bİ'MÂL	Meskûn.
BİSÂT	Kilim,keçe,yaygı.
Bİ-ŞÛMAR	Sayısız.
BİVÂİS	Sébepler olanlar.
BU ÂVİNEDA	Bu sırada.
BÛNYÂN	Bina.

C

CÂKİR	Elde tutan
CÂN-BER-DİHÂN	Can boğazda.
CÂN-ENDÂZ	Can atan.
CÂN-SİPÂR	Canını feda etme.
CÂRİ	Cereyan eden.
CELB	Çekme,yazı ile çağırma.
CELL	Büyük,ulu.
CELVE	Yerini yurdunu terketme.
CERİDE	Gazete.
CEZÂ-İ NAHİL	Başkaldırma cezası.
CEZİLE	Bolluk.
CEZZAR	Deve kasabı,zalim,gaddar.
CİBAL	Dağlar.
CİBİLLET	Huy,yaratılış.
CİFE	Pislik,leş
CİHAN-DÂR	Dünyayı tutan hükümdar.
CİNÂN	Cennetler.
CÛ	Arayan,
COĞ	Boyunduruk.
COY	Irmak,akarsu.
CÜNDE	Asker.

ÇAKER	Kul, köle, cariye.
ÇELENK	Mücevher, başa takılan sorkuç.
ÇERDE	Yağız, kara.
ÇERGE	Sürek avı.
ÇERKÂB	Pislik.
ÇİDE	Devşirilmiş.
ÇİNENDE	Toplayıcı.
ÇUHA-DÂR	Kapıcı, hizmetçi.

D

DAĞDAĞA	Gürültü, patırtı.
DAHİYE	Çok kurnaz adam.
DÂİYE	İçten gelen duyguyu teşvik edici
DÂMEN-BÜS	Etek öpme.
DÂMEN-GİR	Etek tutan, hasım.
DÂNE	Kurşun, gülle.
DEBBAĞ	Deri ile uğraşan
DEEB- İ DIRİN	Eski âdet.
DEHŞET- ÂVER	Çok korkutan.
DER- ÂN	Hemen, o anda.
DERB' İ	Maharet.
DER- KÂR	Ma'lûm
DER- PİŞ	En önde
DERÜN	İç, içeri.
DER- YÂR- İ ŞEVKET	Şevketi sonsuz.
DEST- GÂH	Zenginlik, tezgâh.
DEST- GİR	Yardımcı.
DEST- KEŞ	Vaz geçen.
DEST- RES	Ele geçirmek.
DESTÜR	İzin.
DEVRÂN	Dünya, zaman, devir.
DİL	Gönül.
DİMÂR	Harap etmek.
DİYG	Daralmak.
DÜHÖL	Giriş.
DÜ KIRDÂN	Geri dönmeyip.

EBHET	Çok hayranlık veren.
EDEVÂT	Âletler.
EFRENCİ	Avrupa.
EFŞÂN	Sacan, dağıtan.
EFZÂ	Övünme.
EFZÜN	Fazla, aşkın.
EGER Çİ	Her ne kadar.
EMÂLE	Ummak, beklemek.
EMN-U EMÂN	Emniyette.
EMRED	Sakalı çıkmamış.
ENCÂM	Son.
ENDÂHTE	Atılmış.
ENDER	İçinde.
ENGİR	Üzüm, şarap.
ENGİZ	Li-li.
ENHÂYE	Taraf, cihet.
ERBÂB	Ehil, lââyık.
ERKÂN	Esaslar, reisler.
ERZÂNİ	Lâyık görme.
ESÂ	Merhem.
ESÂTİN	Âlimler'in ileri gelenleri.
ESFÂR	Seferler, ciltler.
EŞ VÂK	Şiddetli arzular.
EVC	Zirve, şâhika.
EVRÂD	Dilde dolaşan zikir.
EZ'AF	Fazlalıklar.
EZDİYÂT	Artırmak.

F

FÂİK-UL- AKRÂN	Akranlarından üstün.
FEHVÂ	Mânâ, anlam.
FELLÂH	Çiftçi.
FERDÂ	Yarın.
FERDÂD	Âdet-i vechile.
FERFETE	Yönelmek.
Fermûde	Emir, ferman.
FERSÂN	Yoran, mahveden.

F

FERSÜDE	Yıpranmış, eski.
FERŞ	Döşeme, döşetme.
FEVZ	Bol, çok.
FIKRA	Kısım, boğum.
Fırsat-ı yâb	Fırsat bulma.
FİRÂVÂN	Aşırı, çok.
FİRÜZ	Mesut uğurlu.
FURSAT-I BÜNYÂN	Kenetlenmiş.
FÜTÜR	Zayıflık, gevşeklik.

G

Gazâ	Din uğruna savaş.
GİTİ	Cihan.
GİT-İ STAN-İ HAKÂNİ	Dünya alıcı hakan.
GUFL	Anahtar.
GUFUL	Seferden dönme.
GÜNA-GÜN	Renk renk, türlü türlü.
GURRE	Ârâbî ayın birinci günü.
GUZÂT	Gaziler.
GÜL-BANG	Topluca söylenen dua.
GÜLNÂK	Hisar ve kale.
GÜM-NÂM	İsmi kalmamış.
GÜRİZÂN	Kaçan.
GÜZÂR	Geçiş, geçme.
ĞAİLE	Sıkıntı.
ĞALAT	Yanlış.
ĞALİ	Kaynayan.
ĞALİTA	Yuvarlanmış.
ĞAYYİBE	Görülmeyen.
ĞULĞULE	Gürül tü.
ĞULÜV	Hücum.
ĞURUR-ÂYİN	Mağrur olma.

H

HABB	Hilekâr
HADRÂN	Hazır.

H

HÂK	Toprak.
HÂK-SÂR	Toz toprak içinde.
HALÂL	Dostluk.
HAMÎRE	Hamur, gülle.
HANÂDİK	Hendekler.
HARAMEYN	Mekke-Medine.
HÂRE-GÂH	Yiyecek.
HÂR-GÂH	Otak, çadır.
HÂRİB	Kaçan, firar eden.
HASİR	Dili tutulan.
HAZELÂN	Âdiler, kalleşler.
HAZELE	Zillet, alçaklar.
HEDM	Yıkma, harabetme.
HEM-DEST	El ele veren.
HEM'İNÂN	Yan yana birlikte olan.
HEM-MÂRE	Aynı yolda.
HENDESİYYE	Geometrik.
HERC	Karışıklık.
HEVÂ-HÂN	İstekli.
HEYYİBE	Heybetli.
HEZÂR	Bin (Rakam)
HIRZ- I CÂN	Canı gibi saklama.
HIYÂM	Çadırlar.
HİDDET	Öfke.
HİLÂL- İ TARİK	Yol esnasında.
HİNDÜVÂNE	Karpuz kavun.
HİRÂS	Ürkme, korkma.
HİZ	Erken kalkan.
HİZ	İbne oğlan
HİZY-U HİZLÂN	Utanç ve zillet.
HÜDÂVEND	Allah (cc)
HÜN	Öc, öldürme.
HÜSÜN	Kaleler.

İANET	Yardım.
İB'ÂS	Gönderme.
İBTİDÂR	Sür'atle bir işe başlama.
İBZÂL	Yayma.
İCTİRÂ	Cesaret etme.
İDBÂR	Talihsizlik.
İFKÂR	Suçu birine yükleyen.
İFTİHÂM	Sesi kesilme.
İĞFÂL	Aldatma.
İĞRÂ	Rağbetlendirme.
İĞZÂM	Niyet etmek.
İHRÂK	Yarmak.
İHTİFÂ	Saklanma.
İKA	Yapma.
İKÂD	Yakma, yakılma.
İKDÂM	Gayret ve sebatla çalışma.
İKLİL	Tac.
İKNÂN	Gizleme, örtme.
İKTİZA'	Lâzım gelme.
İLKA	Terk etme.
İLKÂB	Lâkâblar.
İMHÂLE	İmkansızlık, ümitsizlik.
İMRÂR	Geçilme.
İMTİDÂR	İşe yarama.
İNÂR	Ateşlemek.
İNÂYET	Lütuf, ihsan.
İNBİSÂT	Yayıлма, ferahlık.
İNDİFÂ	Ortadan kalkma.
İNHİLÂL	Açılma, dağıлма.
İNHİSÂR	Tekel,
İNSİRÂF	Dönüp gitme.
İNŞİBÂR	Hile
İNTİBÂH	Uyarma, göz açıklık.
İNTİZÂ	Çekip alma.
İRAS	Verme, sebep olma.

İRHÂY-İ İNÂN	İşine devam etme.
İRTİSÂM	Resmi çıkma.
İSÂĞA	Kalıba koyma.
İSAL	Vusûl bulma.
İSBÂL	Yollama, gönderme.
İSDÂD	Fikirler, niyetler.
İSNEYN	2.Gün (Pazartesi)
İSTİD'A	Yalvararak isteme.
İSTİDRÂC	Şerircesine muvaffakiyet.
İSTİHAL	Ehil olma.
İSTİHSÂL	Hasıl etme.
İSTİHSÂN	Beğenme.
İSTİKLÂB	Bitişmek.
İSTİKMÂL	Kemale erdirme.
İSTİKNÂH	Bir şeyin doğruluğunu araştırma.
İSTİMÂL	Teselli etme.
İSTİMAN	Sığınma.
İSTİKRAZ	Ödünç para alma.
İSTİSVÂB	Doğru, makûl görme.
İŞ Â	Haber yayma.
İŞ TİHÂD	İştahlı olma.
İŞ TİMÂL	Şamil olma.
İTFÂ	Söndürme.
İ'TİLÂ	Yükselme.
İ'TİYÂD	Alışma.
İ'TİZÂM	Gîtmeye hazırlanma.
İTKÂN	İnanma.
İTMA'	Heveslendirme.
İTMİNÂN	Emin olma.
İTTİSA'	Genişleme.
İTTİSAL	Bitişme.
İZ'ÂC	Yerinden koparma.
İZ'ÂF	Zayıflatma

KADANA	Katır.
KADD	Boy
KÂHİN	Falcı.
KÂR-GİR	İş tutan
KARİN	Yakın, hısım, akraba.
KARN	Boynuz, asır, akran.
KÂSİ	Duygusuz.
KÂSİDE	Geçmez, aranmaz.
KAT-ENDER-KAT	Kat kat, alt alta
KATİ	Çok.
KÂTİBE	Bütün, hep.
KEF	Köpük.
KEFERE-İ FECERE	Günahkâr kâfirler.
KEMÂ-KÂN	Eskisi gibi.
KESR	Kırma, kırılma.
KEŞÂN	Çeken, çekiciler.
KEŞTE	Gemi.
KEŞT-İ KÂN	Liman.
KEVKEB	Yıldız.
KEYD	Hile, oyun.
KEYYİBE	Mükedder.
KÜFELÂ	Kefiller.
KÜŞ	Öldüren.
KÜŞÂN	Öldürenler.
KÜŞTE	Leş.
KÜŞ VER-KÜŞ AY	Güçlü ordu.

L

LÂ-BÜD	Lâzım, gerekli.
Lâne	Yardım parası.
LÂ-YÜÂD	Adetsiz.
LEB-BER-LEB	Dudak dudağa.
LECC	İnat etme.
LEDE	Sırasında, ânında.
LENGER-ENDÂZ	Demir atan.

LEŞKER	Asker.
LEZZET-BAHŞÂ	Haz veren.
LİÂM	Alçak, aşağılık.

M

MA'DİLET	İnsaflılık, âdillik.
MAHSÜR	Kuşatılmış.
MAHZÛL	Hor, hakir, perişan.
MAKHÛR	Kahrolmuş.
MÂL-Â-MÂL	Dopdolu.
MÂNEDE	Benzeyen.
MARR-ÛL-BEYÂN	Beyanı (yukarıda) geçen
MASÎR	Karargah.
MASÛR	Düşünce.
MEBRÛRE	Hayırlı, beğenilmiş.
MECÂZ	Yol.
MECÎ	Geliş, gelme.
MEDA	Son.
MEDÂR	Etrafında dönülen nokta.
MEDED-KÂR	Yardımcı.
MEHÂB	Sevgi, azamet ululuk.
MEHÂRİS	Muhafazasına.
MEHÂZE	Hizasında.
MEKKÂR	Hileci.
MEKÂYİD	Hileler.
MEKTÛME	Gizli, saklı.
MELÂL	Sıkıntı, usanç.
MELHÛZ	Hatıra gelen.
ME'LÛF	Ûlfet edinilmiş.
ME'MÛL	Umulan
MENHÛS	Uğursuz.
MENSÛS	Açıklanan, tayin.
MENÛT	Asılı, asılmış.
MENVÎ-İ ZAMİR	Maksat.
MERKÛME	Adı geçmiş.

MERSÜM	Resmolmuş
MERZÎ	Râzılık.
MESÂBİRET	Gayret
MESÂLİH	işler.
MESCÜN	Zindana atılmış.
ME'SER	Nişan, güzel eser.
MESERRET	Sevinç, sürür
MESFORE	Adı geçmiş.
MEŞÂKK	Zahmetler.
MEŞHÜD	Gözle görülmüş.
MEŞÜK	Teşvik edici.
METÂLİB	İstenen şeyler.
METERİS	Siper.
MEVÂZİŞ	Gönül alma.
MEVC	Dalga.
MEVFÜR	Çok, bol.
ME'VÎ	Mesken , yer
MEYMENE	Uğurlu, sağ cenâh
MEZBÜRE	Mezkûr.
MEZELLE	Alçaklık.
MÎYÂN	Orta, ara
MUÂYİDİYYE	Bayramlaşma.
MUGİS	Sayılmamak.
MUHÂTT	Konma, koyma.
MUKADDEM	Önce gelen.
MUKÂRİN	Yaklaşmış.
MUNTAZİR	Hazır bekleyen.
MUSİR	İsrar eden.
MUTASARRİF	Bir sancağın en büyük âmiri.
MU'TİB	Sitemkâr.
MÜBÂDERET	Bir işe teşebbüs.
MÜBAŞERET	İşe başlama.
MÜDÂRÂ	Dost gibi görünme.
MÜDELLES	Ayıbı saklanan.
MÜDEMME	Mahvolmuş.
MÜHÂZİR	Hazır olanlar.

MÜHİN	Küçük düşüren.
MÜLÂHAZA	Düşünme.
MÜMÂ-İLEYH	İşaret olunan.
MÜMÂSİL	Benzeyen.
MÜNCİL	Kesen, tırpan.
MÜNFERİK	Ayrılan.
MÜNHEDİM	Yıkılmış.
MÜNHEZİM	Bozguna uğrayan.
MÜNHİL	Açan, çözen.
MÜRETTEB	Tertip olunmuş.
MÜSÂAFE	Müsâade.
MÜSÂDEFET	Rasgelme.
MÜSÂRAAT	Sür'at etme.
MÜSELLÂT	Sataşmış.
MÜSENNÂĞ	Sanatlı, süslü.
MÜSHİL	Kolaylaştıran.
MÜSTEASSİR	Güçleşen, zor.
MÜSTEBİYÂT	Esir edenler.
MÜSTEHÂM	Hayran, şaşırılmış.
MÜSTEMİD	Yardım isteyen.
MÜSTEMİR	Sürekli.
MÜŞ EYYİD	Yüksek, sağlam yapan.
MÜŞRİF-İ HARÂB	Yıkılmaya yüz tutmuş.
MÜŞTEMİR	Çabuk hareket eden.
MÜTEHAYYİZ	İtibarlı.
MÜTEMÂDÎ	Uzayan.
MÜTENEFFES	Nefes alınan.
MÜTERAKKİB	Bekleyen, uman.
MÜTERASSİD	Dikkatle gözeten.
MÜTERİKKÂT	Yolda olan.
MÜTESELLİM	Teslim alan.
MÜTEVÂZİH	Açıklanan.
MÜTTEKİZ	Talep, istek.
MÜZÂHARAT	Yardım etme.
MÜZÂYAKA	Sıkıntı, darlık.
MÜZLE	Gölge.
MÜZMAHİL	Darmadağan olmuş.

NA-BEHENGÂM	Vakitsiz.
NAHÎL	Hurmalık.
NAHS	Uğursuz.
NÂİRE	Ateş, alev .
NAKS	Noksan.
NÂM	İsim.
NA'Ş	Cenaze.
NÂ-TÂB	Güçsüz.
NEMÂ	Artma.
NEMÂ-DÂR	Çoğalan.
NEMÜ-DÂR	Gösterişli.
NEVÂİR	Ateşler.
NEV'AN-FE-NEV'AN	Çeşit çeşit.
NEVMÎD	Ümitsiz.
NEZ'	Sökme, kaldırma.
NİHÂDE	Konmuş.
NİKÂM	Öc almalar.
NİRÂN	Parıltılar.
NİROVÎ	Kuvvetlice.
NİSÂR	Saçıcı.
NİSVÂN	Kadınlar.
NİŞİN	Oturan.
NİŞYÂN	Benzer gibi.
NÖHÖSET	Uğursuz.
NÜKÖD	Paralar.
NÜMÖD	Gösteren.

P

PALANGA	Büyük makara.
PÂ-NİHÂDE	Ayak basmış.
PÂŞ	Serpen.
PERTEV	Işık, parlaklık.
PER-VER	Besleyen.
PERVERD-GÂR	Rızıklandırıcı Allah (cc)
PERVİZÂN	Galipler.
PEŞ TE	Tepe.

PEY-KÂR	Genk.
PEYKÂRE	Çatışma.
PEY-MÂ	Ölçen.
PELMÂ-NÎR	Haberi âleme duyurulan.
PEYVESTE	Göt zirvelerine ulaşarak.
PÎNHÂN	Gizli.
PİRÂHEN	Gömlek.
PİRÂY	Süs.
PÎŞE	Huy, sanat.
PÎŞ-GÂH	Ön, huzur.
PÎŞ-REV	Önde giden.
PÜRÂŞ ÜB	Karıştırıcı.

R

RA'B	Korkmak.
RA'D	Gök gürlemesi.
RÂH-GÎR	Yol tutan.
RÂH-I GÜRİZÂN	Kaçış yolu.
RAHNE	Zarar ziyan.
RAİYYET	Tebâ.
RASAD	Gözetleme, pusu tutma.
RÂSİN	Sağlam.
REF'	Yüksek itibar.
REH-BER	Kılavuz.
RES	Ulaşan.
RESÂNET	Hasret.
RESEN	İp, halat.
REŞÂD	Hak yolunda yürüme.
REvhÂniyyet	Güzel görünürlük.
RİCÂL	Erkekler.
RİFÂT	Büüklük, yüksek rutbe.
RİKÂB	Üzengi.
RİSÂLET-PENÂH	Hız Peygamber
RİSÂNET	Sağlamlık.
RİŞ	Tüy, sakal, yara.
RİZ	Döken, saçan.

RİZYÂN	Hislerini taşıma.
RÛL	Rol.
RÛY-İ FÂNE	Yüzü hürmetine.
RÛSÛM	Vergiler.

S

SA'B	Zor güç.
SÂİB	Yanlışsız.
SÂİDÂN	Kol ve bacak.
SÂİKA	Yıldırım.
SÂK	Sap.
SAKÎM	Hasta.
SARF-U NÛKÛD-U HAMİYYET	Var gücünü harcama.
SAVN	Koruma, siyanet.
SEBT	Yazma, deftere geçirme.
SEDÎDE	Doğru.
SEFÎNE	Gemi.
SEHM	Korku dehşet.
SEHR	Gece uyanık durma.
SELH	Bir Ârabî ay'ın son günü.
SEMÂHATLÛ	Kazaskerlik makamı.
SEMÎDÎ	Âdeti üzere.
SEMNAK	Zehirli.
SENG	Taş.
SERH-İ SER	Tecrübeli askerler.
SERH-İ SERÂT	Kızılbaş alayları.
SERH-İ SÛRÛD	Soğukkanlılık.
SER-KERDE	Bir gurubun başı.
SER-MEST	Sarhoş
SERİR	Taht.
SER-RİŞTE	İP ucu.
SER-TÂ-PÂ	Baştan başa.
SETTÂN	Almak üzere olan.
SEYYÂD	Efendiler.
SİCN	Hapishane.
SİCCİN	Umman.

SİPÂH	Asker.
SÎT	Çatırdı patırdı
SİTÂN	Alıcı.
SİTÂR	Örtme.
SİTÂRE	Yıldız.
SÜBÂT	Yerinde durma.
SÜRÜD	Şarkı türkü.
SÜVÂR	Binmiş, binici.

Ş

ŞABB	Genç.
ŞÂD-KÂM	Sevinçli.
ŞEB-HÛN	Geçe baskını.
ŞEHR-YÂR	Padişah.
ŞEM	Bal mumu
ŞEVÂĞİL	Meşgüliyetler.
ŞEYYEDE	Sağlamlaştırmak.
ŞİR	Aslan, gazanfer.
ŞİRİN-KÂM	Tadı damağında kalmış.
ŞİŞMİR-SÂK-FAK	Yüksek rütbeli altı komutan
ŞİTÂB	Acele sür'at.
ŞOK	Çatlak.
ŞOLE	Ateş alevi.
ŞÜR	Şamata.
ŞÖriş	Marışıklık.
ŞÜKOH	Azamet.

T

TAAB	Yorgunluk.
TÂB	Güç kuvvet.
TÂB-ÂVER	Dâyanan.
TÂBİHA	Tabyeler, öğle sıcağı.
TA'BIYE	Askeri tertipleme.
TÂC-DÂRÂNE	Hükümdarca.
TAĞLÎT	Yanıltma.

TAĞLİZ	Kaba yapma.
TAHARRİ	Arama aratma.
TAHAŞŞÜD	Birikme.
TAHDİŞ	Kışkırtma.dehşet verme.
TAHKİM	Sağlamlaştırma.
TAHLİS	Kurtarma.
TAHRİK	Kımıldatma.
TAHSİL-İ SUHULET	Kolaylığı sağlama.
TAHSİN	Takviye.
TAKÂT-GÜZÂR	Gücü eriten.
TA'LİK	Asma.
TAM'AZİN	Tamah ederek.
TÂNÂB	Çadır otağı.
TARAFEYN	iki taraf.
TARD	Kovmak.
TARF	Bakış,göz ucu.
TÂR-MÂR	Karmakarışık.
TASADDİ	Karşı koymak.
TATYİB	Gönlünü alma.
TAZİYÂN	Tazılar.
TAZYİ'	Yerleştirme.
TAZYİK	Sıkıştırma.
TEB'İD	Uzaklaştırma.
TEDMİR	Ezmek
TEH	Dip
TEHAZZUZ-U MAHSÛS	Husûsi bir zevk.
TEHİ	Boş boşuna.
TEHİE	Hazırlama.
TEHNİYE	Tebrik etme.
TEKÂSİR	Çoğalma.
TEKÂSÛL	Üşenme.
TEMÂSİR	Zafer dolu yıl.
TENFİS	Nefeslendirme.
TENİN-PETE	Uğultu yapma.
TERVİC	Kıymetini artırma.
TESBİN	Kuvvetlendirme.
TESHİR	Zaptetme.

TESLİH	Silahlandırma,
TESRİB	Yollama.
TESYİR	Yürütme, gönderme.
TEŞCİ	Cesaret verme.
TEŞEDDÜT	Şiddetlenme.
TETİK	Boşalma.
TEVFİR	Çoğaltma.
TEVKİ	Padışahın nişanlı buyruğu.
TEVKİR	Ululama.
TEYEKKÜN	İyi bilinme.
TEYKİN	Tam olarak bildirme.
TEZÂİD	Artan.
TEZÂİD-İ HULOS	Artan gönül temizliği.

U

UBÜR	Atlama.
URBÂN	Aşiretler, çöl arabı.
URUK	Irklar.
USÂT	Âsiler.

Ü

ÜMM	Ana.
ÜMMÜ'D DÜNYA	Mısır-Kahire.

V

VA'D	Söz vermek.
VÂFİ	Bol bol.
VÂFİR	Çok bol.
VÂHİYE	Boş faydasız.
VAİD	Tehdit etme.
VAKKAS	Okcu.
VAKT-İ ÂRAM	İstirahat vakti.
VÂLÂ-NİHMET	Yılmayan.
VAZ'	Koyma.
VAZÂHEN-KİYÂM	Demir gibi mevzi

VECH-İ BÂLÂ	Yüksek bir yer.
VELÜC	Girme saklama.
VELVELE-ENDÂZ	Gürültücü.
VERÂ	Arka geri.
VEZÂN	Esen.
VÛS 'AT	Boş meydan, fırsat.

Y

YEK-ZEBÂN	Ağız birliği.
YEMİN	Sağ (yön)
YESÂR	Sol (yön)

Z

ZÂDE	Oğlu, doğmuş.
ZÂDET	Artsın.
ZAFER-YÂB	Zafer bulan.
ZAHM-DÂR	Yaralı.
ZAMÂİR	Zamirler, içyüzler.
ZEHRE	Yiğitlik.
ZEMİN-BERES	Toprağa birleşmiş, tohum.
ZENDE	Çakmak demiri.
ZERÎA	Bahane
ZÎL-İ SÜR	Sur'un sonu.
ZÎN	Eyer.
ZİNDE-GÂN	Zinde.
ZÎR	Alt, aşağı.
ZÎR-İ HÜKÜMET	Teba.
ZÛR-BÂZ	Zorla, kuvvet oyunları gösteren.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

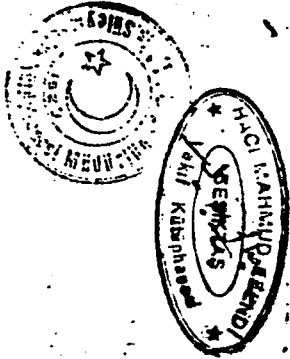
- Anafarta, Nigar,
Napolyon Bonapart'ın Mısırı
İşgali, Hayat Tarih Mecmuası,
Yıl, 6, c;1, s: 27-30.
- Armaoğlu, Fahir,
Siyasî Tarih Dersleri, Sevinç
Matbaası, Ankara, 1961.
- Babinger, Franz,
Osmanlı Tarih Yazarları ve
Eserleri, Çev, Coskun Üçok,
Ankara, 1982.
- Cevdet Paşa Tarihinden Seçmeler, Sadeleştiren, Sadi ırmak, Behcet
Kemal Çağlar, İstanbul, 1973.
- Danışman, Zuhuri,
Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,
Yeni Matb, İstanbul, 1965.
- Danışmend, İsmail Hami,
İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,
Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972.
- Develioğlu, Ferid,
Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,
Ankara, 1990.
- Dilçin, Cem,
Yeni Tarama Sözlüğü, T.D.K.Yayınları,
A.Ü.Basımevi, Ankara, 1983.
- Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İstanbul, 1989.
Ecer, Ahmet Vehbi,
İslam Tarihi Dersleri, Erciyes Üniv,
Matb, Kayseri, 1991.
- Eroğlu, Hamza,
Türk İnkılâp Tarihi, M.E.Basımevi,
İstanbul, 1982.
- Gölpınarlı, Abdülbaki,
Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve
Şiilik, İstanbul, 1979.
- İmlâ Kılavuzu, T.T.K.Yayınları, Ankara, 1988.
İslâm Ansiklopedisi, M.E.Basımevi, İstanbul, 1970.
Karal, Enver Ziya,
Osmanlı Tarihi, T.T.Kurumu Basımevi,
Ankara, 1961.

- Kavakcı, Yusuf Ziya,
İslâm Araştırmalarında Usûl,
Diyanet İşleri Başk Yayınları,
Ankara,1976.
- Koca Sekbanbaşı
Risalesi, Baskıya Haz,Abdullah Uçman,
Tercüman 1001 Eser, No.72.
- Levend, Ağah Sırrı,
Gazâvat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali
Bey'in Gazâvat-nâmesi,T.T.K.Y..
Ankara,1956.
- Levis, Bernard,
Modern Türkiye'nin Doğuşu,Çev,
Metin Kıratlı,T.T.K.Basımevi,
Ankara,1988.
- Nuri Paşa, Mustafa,
Netâyic'ul-Vukuât,Sadeleştiren,
Neşet Çağatay,T.T.K.Basımevi,
Ankara, 1980.
- Öztuna, Yılmaz,
Türkiye Tarihi,İstanbul,1963.
- Öztürk, Necati,
Türk Dünyası Tarih Dergisi,
Sayı:18, 1988.
- Pakalın, Mehmet Zeki,
Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri
Sözlüğü,M.E.Basımevi,İstanbul,1971.
- Peçevî İbrahim Efendi Peçevî Tarihi,Hazırlayan,Bekir Sıtkı
Baykal,Kültür Bak.Yayınları,Ankara,
1981.
- Sami, Şemsettin,
Kâmûs-ı Türki,Enderun Yayınları.
I-II,İstanbul,1989.
- Sümer, Faruk,
Oğuzlar,A.Ü.D.T.C.F.Yayınları,
Ankara,1967.
- Süreyya, Mehmet,
Sicill-i Osmâni,I-IV,İstanbul 1308,
- Şapolyo, Enver Behnân,
Mezhepler ve Tarikatler Tarihi,
Türkiye Yayınevi,İstanbul, 1964.
- Şükûn, Ziya,
Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziya,
M.E.Basımevi,İstanbul,1967.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi,
19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi,
İstanbul,1967.

- Tarih III, Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı Türk Tarihi, Maarif. Vekâleti Yayını, İstanbul, 1931.
- Tekindağ, Şehâbettin, Osmanlı Tarih Yazıcılığı, Belleten, 35/140, Ankara, 1971.
- Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1987.
- Uğur Ahmet, İslâm Tarihi Ders Notları, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara, 1985.
- Osmanlı Siyâset-nâmeleri, İbn-i Kemâl, İzmir, 1987.
- Unat, Faik Reşit, Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1988.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlılarda Saray Teşkilatı, Ankara, 1985.
- Witteck, Paul, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, Çev. Fahriye Arık, Şirket-i Mürebbiye Basımevi, İstanbul, 1947.
- Yurdaydın, Hüseyin Gazi, İslâm Tarihi Dersleri, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara, 1988.

ORJİNAL METİNDEN ÖRNEKLER

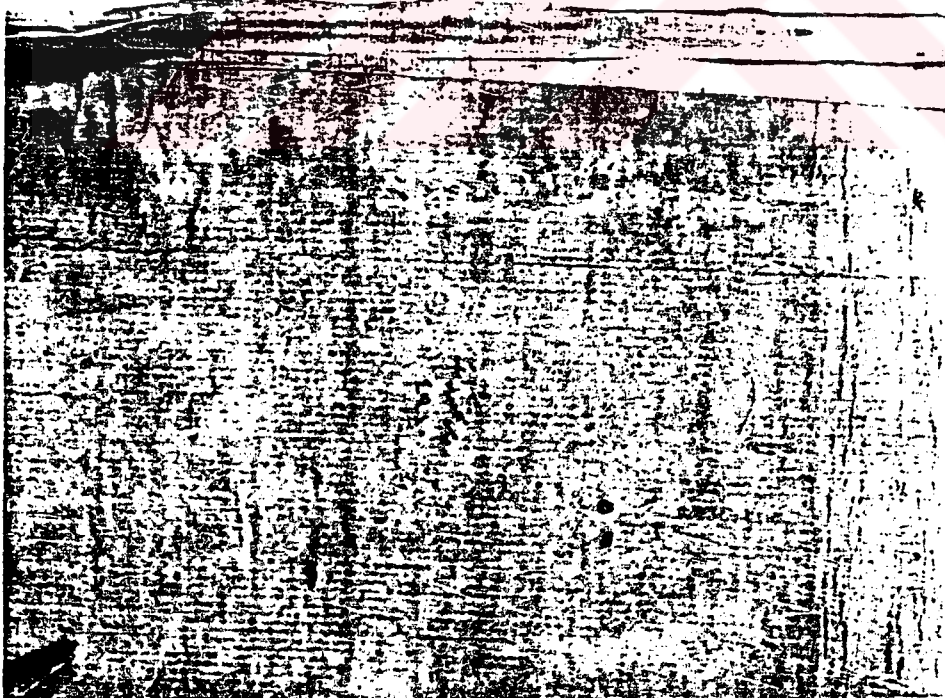

Mikrofilm Arsivi
No. 731

Stasiun	...
Kategori	...
Serial	...
...	...

...

Handwritten notes in Arabic script, including a list of numbers and a date: 10/10/1974.

2

دَعْنِيْهِ وَيُرِيْشَانِيَّتْ وَيُرِيْكَ خُدَعْمَهْ كَارِيْقِ اِيْلَهْ
 عَرِيْشِ وَخَانِ يُوْنُسْ وَغَزْوِ وَرَمْلَهْ وَتَلْوَهْ مَائِزِ
 بِمَعْنِ حَصُوْنِ وَخَالِ نَزِيْحِ وَضَجْلَهْ وَرُضْوَهْ يَآبِ
 وَيَافَهْ قَلْمَهْ سَهْفِ دُخِيْ عَاصِمَهْ اِيْلَهْ كَيْدَهْ مَآمُوْرِيْنَ اَمْرِ
 عَآوُظَهْ سَيِّهْ سَمِيْئِيْ مَالِ وَبَدَلِ نَبَاتِ وَاقْدَارِ مَالِ
 مَالِ اِيْكَنْ اَهَالِيْ سِنْدِيْنَ اَهَانْتِ ظَهْرِيْلَهْ عَيْدِ فَوْطِيْلِيْ
 خَوْسِيْ كُوْنِيْ بِرَقْرِيْبِ دَرُوْنِ قَلْمِيَهْ اِرْضَالِ وَاسْتِيْلَالِ
 اَيْدِيْ دَكْلَرِيْزَهْ اَعْوَرِيْ دِيْنِ دَوْلَتَهْ فَتَاوِيْ جَانِ وَبَاشِ
 وَاجْرَآيْ شَرْوْطِ اسْتِيْلَآئِيَهْ جَيْدِيَهْ خَافَآئِيَهْ اِرْبِيْ بِالْاَشِ
 اِيْدِيْنَ طَوْجِيَانِيْ نَآمُوْرِيْ ذِيْكَ بَسِيْمُوْرِيْنَ وَارُوْطِيْ جِيْكَآلِ
 مَمْلَآنِ وَعَرِيَهْ جِيْآنِ مَسْتَلَقِ جِيْآنِ دِلْآوَالِيْ

1

غزواته جزار غازی الما جی احمد باشا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بَابِ حَمِيْدِيْنَ الْعَمْرِيْ مَعِيْنَ اَوْلَانِ اَوْلَادِنَا اِلَّا اَلْغَضِيْبِيْ
 هَمَّآ يَهْ سَنَهْ مَآصِيَهْ غَوْرِ الْمَوَالِيْمِيْهِ بَعْتَهْ دَعْوَلِ وَ
 دَوْلَتِ عَلَيْهِ عَمَّآئِيَهْ فِيْ مَسْتَعْمُوْلِ اِيْدِيْنَ وَرَآئِيَهْ جِهْرِيْ
 جَزَالِ الرَّيْدِيْنَ يُوْنُوْرِيْ بُوْرِيْ جَزَالِ نَاوِيْدِيْهِ فَعَالِ اِرْكَآلِ
 مَعِيْرِيْنَ اَحْضِيْ اِيْلِيْكَ كَفَلَا وَرَمْتِ اَوْرِدِ وَوَمَكَلِ
 اِدْوَاتِ وَفِيْ وَارُوْطُوْبِ وَجِيَهْ خَافَهْ وَبِهَاتِ اِيْلَهْ
 اَشْبُوْرِيْكَ اِيْكُوْرِيْ اَوْنِ اَوْجِ سَتَهْ سِيْ مَاهِ رَجِيْلِيْ اِرْبِيْكَ
 اَوَّلِيْ غَرِيْ تَارِيْخِيْلَهْ مَعِيْرِيْنَ حَرَكْتِ وَاطْرَافِ وَخِيَابَهْ دَعْوَلِيْ

3

وَاللَّيْلَةَ عَلَيْهِ ظُفْرُهُ سَدِيدَةٌ أَوْزُهُ بَرِيَّةٌ بِرُّهُ وَجُورُهُ شَلٌّ
 عُلَّائِي نَحْسٍ أَسَايَ عَزِيمَتٍ وَاشْتَبَاهُ شَوْالَ مِهْمَتٍ
 اشْتَبَأْتُكَ أَوْزَانُكَ أَيْلَاحِي أَتَيْنِي كَرُونِي قَبْلَ الْعَصْرِ صَحْرَايَ فُضَانِ
 عَكَّارِي هَمَّائِي بِالْأَهَادَةِ عَزْرِي وَخَزَلَانُ الْبَلْدِ كَلْدَةُ بَارِشَا
 هَلِكُ بِرِدِّي بِهَمَّائِي مَطَرُ نَوْرِي حُدَايِي بِرَبِّقِي إِسْلَامِي
 لَامِعُهُ نَجْمٌ سَعِيدٌ يَتَجَمَّعُ كَيْزَانُهُ أَوْزَانُ التَّبَدُّهِ وَعَيْدُ
 حَامِطِي زَمَانُ فَاحِجُ أَبْوَابِ مَصِيرِي بِعِنِّي هَذَا أَحَدُ بَابِنَا
 عَالِمُ الْكَاسِحِي كَيْزَانُ بِنْتُهُ حَصْرَةٌ نَاكَةُ الْإِسْوَانِ حَصْرِي
 مَسْأَلُ الْإِلَهِي حَصْرِي طَرْفِي دُونَ بِرْمُوجِي مَأْمُورِي
 بَابِيَّةٌ أَعْلَاهُ عَرَضُ أَوْزَانِ عَرِيضُهُ بِسَطْرِي تَقُولُ
 بِيَانُ أَوْزَانِي حَصْرِي فَاهْرِي بِرِيدُنِي أَقْدَمُ بَقْتَهُ

2 ط

وَيَقَالُ إِجْمَالُ شَهَادَاتِ دَارِي جَنَانِ ابْتِدَاءِ رُوبِ
 مَقْتَضَايَ اسْتِدْرَاجِ أَوْزَانِ كُرْكٍ مَقْدَمِ مَصِيرِهِ أَوْلَانِ
 مَكَارِنِي وَكُرْكٌ بُوْدُ فَعْدُهُ بِهَيْكَلِهِ سَائِلُكَ أَوْ لَيْدِي حَيْجَلُهُ
 وَخُدَعَتُهُ سَبِي بِوَرُوتِهِشِ أَوْلَادِي بِنْتُهُ مَمْرُورِي نَوْعًا فَوْعًا حَيْجَلُهُ
 وَدَسَائِنِي وَكُرْنَا كُرْنُ مَصْنَعُ كَاغْدِ لِرَائِلِهِ بِغَيْرِ رَائِلِهِ الرَّقَائِي
 وَسَاوِسِي وَهَزَانِ وَعَدُو عَيْدِ لِرَشْرَائِلِهِ إِتْقَاضِ قَتْرِ
 وَفَسَادِ شَرِيحِ وَبِالْإِكْلِيَّةِ حَطْلِيَّةِ عَرِيضَتَانِ وَدِيَارِ
 الْأَطْوَلِيَّةِ إِجْمَالِ دَسْتِ جَاوَزِ دَائِعِيَّةِ خَاسِرِهِ سَيْلُهُ
 بِأَقْدَانِ جَنْدِرِ وَرُطْرُفِيَّةِ بِرْمُوجِي إِجْمَالِ دَوْنِ تَرْتِيبِ
 وَهَمَّانِ مِثْلُ وَرُوسِيَّتِ ائِدْرَاكِ كَلْبَانِ طَاوِرِ مَهْمُورِهِ
 سَيْلُهُ قَوْلُ رَصِيْبِي حَطْلِيَّةِ عَرِيضَتَانِ أَوْلَانِ دَرِ النَّصْرِ

3
4

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ اَجْرَهُنَّ بِصِحْرٍ قَاهِرٍ يَهْدِيْكَ فَايُّدِيْكَ فَرْتَابُهُ جِهْرًا
 يُوَلِّدُنَّ حُرُوكًا وَعَرِيضًا قَلَمُهُ سَيِّئُهُ طَرَفٌ بِنْدَةٍ كَلَمَةً
 مَدَنُ مَرْسُوْلٍ قَتِيٍّ وَارْتَعَسَكَ مَوْجِدِيْنَ اِلٰهِيْهِ اَوْ اَنْ يَسْرُ
 كُوْنَ عَجْرًا يَهْدِيْ خَدْلَهُ بِدَسْمَارٍ مَبْتَدَا اَوْلِيْدِيْ هَزِيْئَتِيْ
 بِسُرْرَتِيْ وَرِعَاكَ اَجْرِيْ حَصْمِيْ مَا نَا اَنْظَارًا رِيْلَهُ كَصِيْرَتِيْ
 مَوْجِدِيْنَ اَلْقَاى نِيْزًا عَجْرِيْضًا وَانْقَابَهُ تَقْدِيْمِيْسِيْنَهُ
 لِيْلَهُ مَقَابِلَهُ وَمَقَابِلَتِيْهُ فَصَمِّرْ وَرُوْتُوْرًا اَوْ لِيْغِيْرَبِ
 عَلِىِّ اَلْقَاى يَكْرِهِيْ دُوْرَتِ سَاعَتِ بِالْمَقَابِلِ طَلُوْبِ حُرِيْبِهِ
 عَوْضًا اَنْتَا سَيِّئُهُ بِحُرُوكِيْنَ عَزُوْرًا سَيِّئُ مَوْجِ بِجِهْدِيْنَ اَوْلِيْدِيْ
 وَرِيْلَهُ سَيِّئِيْنَ كُوْنُ حُرُوْبِهِ وَرِيْدَهُ اَلْقَابِ وَتَلْفِكُ اَلْقَابِ
 اَبْعُ اَنْظَارِيْ فَايُّدِيْكَ سَيِّئُهُ فَايُّدِيْكَ اَوْلِيْبِ فَرْدِيْ سَيِّئِيْنَ

وَصَلِّ وَاسْتَبَلِّ اَيْتِيْنَ خَائِيْنَ دَوْلَتِ وَمُهَيْنِ كَا فَاغْرُ
 مَلِيْكَ اَوْلَانِ وَرَاثَتُهُ عَسَا كَرِيْ خَائِيْرُو سَيِّئِيْكَ سَيِّرُ
 جِهْمِيْلِيْ بِرُوْبَتِهِ بِرُوْرَتِهِ دِيْدِيْ كَلْمِيْ اَيْتِيْنَ بِبَعْلَا رَحِيْرُ
 اَوْلَا سَيِّئِيْهِ بِجِهْمِيْ اَبَا اَقَامَتُهُ عَدُوْ جَسَارَتِيْ تِيْدِيْنَ اَنْتَا
 جُوْرُوْ دِيْرُ حُكُوْمَتِ جَا كَرِيْمِيْهِ اَوْلَانِ اَيْتِيْكَ دُوْرُوْرِيْ
 طَاغِيْ اَيْتِيْرَاعِ وَبَعْدَهُ قَدِيْسِ شَرِيْفِ مَبَارَكِ وَشَاْرُ
 جِيْتِ مَشَاْرُ وَحَلَبِ الشُّهْبَا فَاوَلِ سَعُوْلِيْ يَهْدِيْ كَا كَرِيْمِيْ
 مَحْمُوْمِيْنَ وَفَلَا عُوْ سَتَحْمِيْرُ سُوْرًا سَيِّئِيْهِ مَهِيْتِ بِنْدَتِهِ
 كَلَامُهُ مَوْعُوْدِ تَرِيْمِيَاتِ سَمِيْرِيْهِ اَوْلَانِ عَسَا كَرِيْمِيْكَ وَكُلُوْرِيْعِ
 سَاوَرُوْ سَيِّئِيْكَ وَرُوْرُوْ رُوْدِيْنِ اَوْ كِيْ سَيِّطِ مَقْدِيْمِيْهِ وَصِيْبِيْهِ
 اِيْلَهُ اَقَامِعِ اِسْتَحْمِيْعِيْهِ اِسْتَبُوْلِ وَرِيْمِيَاتِيْ كَلِيْمِيْ

5

ودمتر طرد و تبعید لری عزوزن المغان اولان تجرزة
 اسلده میانه بر اعلت شای کامی و اسبجورمانده ظلمه
 نور ز نظر ذریعه انشا علی در دونه تجله صیرون سر سگری
 اولفله اشراق و اغرای جهان صینه ساینی تجاوز
 وجهله ارباب استحقاق عطیه اربله مستغ دمی کلک
 بنیاده سینه منافع بیرون قدرینک وزی سیست
 کفر دوشمن بد شومک شیرازو بدو بطر عزیز بی
 محیل و عجز ماهیت بلدر ملک ایمنه مستعینا بال الله
 تا نیه بر عهدت تدوینک انک انک کافر الاول باب فله
 اصرح اولنقدنه سابعه جهان نظیر معناد تدوینجه
 هدیه این عهدیه مستیکینه صرف و اینک و شکاری

کون اسلده است و انشای اولان شوق بایان بدگر بترانه
 قلعه نیک شرق طرفندت بود علی تعمیر اولنور عهدت
 دخول و بویسته مساره عتبه فرصت بیان مسیله
 انجهان و دخیل یک دهان اوزنی الله الله اربله کلما بکری
 بویسته اوج اعتلا اولرق منا فقهه اعلائی و کسیر عزیزتیم
 لرینه سرتا بظهورت و شباب ایلله رک صرف تقود حجت
 اولاند قدیم غیر ما مومل کشته اعتلادن وافر شتار
 ظهورت و علی بویایه اوج نور جبرال و مصومها جمله
 ملک و عقل فطیل اولان سوزیده سر عسکری کلبر
 نامجهان خان بد فغالبیدی تیغ خزانگن کنان و نودیه
 سرگردان دست اسلامه اختیار عیدیه کوه خاور و خورق

عزیز و سزاوارتر است شرف جاده سیندن آورد و یک
 هزار یوزن ظفر معرر را اعتبار و بجده و کاب های یوزن
 عزیزی شبیه و افراهم اولند که جناب حق بشوای اولاده
 موجود بیرونان باطله عبادی مسلمین محزون و
 دلشاد و ایلمه امین العازی جزای المانع اهدیها
 افتد عینک تواریخ نامت که در صفا الله علیه
 رخصه واسمه
 کتبه للفقیر العقیبر الیوم محمد
 شریف
 عامر

استبرق و اشبه کفر و سبک جنک و عمارت اوانه اولاد
 صایع عدیده سی امه جنیس اولد ایغندن حمیر
 قاهره و اروپ بر شمرند اول تدبیر لایفه و
 تداریک فوریه نیک نری سسله حرکت بنده ای برلی
 عالی ایسه بران و بر شاعت اقدم موجود عالی
 بیرونلان بکری بنک انبساط و کتیلو انبساط و
 مهابت و استند عالی سابقه بنده کاخ اولان استقر
 منک و دعای استلاله استقداد بنده لری مورافیق
 رلی رلیق و مطبق صدایقون اصفانه ای ایسه
 اولابنده امر عثمان دیو خیر اولانجه اول اولانجه اولانجه
 اولان برقی کونق اغای حوی ایله بدیک و بیسلا ایله

ماه جاری الا واللہ اعلم بحقی کونی قبل الظاهر
 تو ایچ نام ننگ بکره مطهرتی مختصر منک و
 بهر ایضه سنی اللہ بکره وقت ده کرسنگ لغز بنده
 اولان صمود لای بیوکسنگ زمین اولمخله اور زنده
 قاهره سوسو ازینان بخریب ادنی هو حق به لای
 تعبر ایچ لایکن اندن اشاعی دوشدی اکتدی کیر
 اولی کورویپ بزده غیر و بر دی رهلم قیوم اولمش
 وارویپ فالدیروب بیچ ایچنده قودیلر بر اولمش
 بزده حق بر بریق طهره کوروتور دیک سفو اشاعتی
 بحمد الله خلق لم یزله فبما فی یتلوه و وجوده بر کل
 ایلمدی خلاصه بر اولمش